

Als twee culturen botsen gaat het onweten

Als twee culturen botsen gaat het onweten

**Een exploratief onderzoek naar probleemgedrag van
Marokkaanse straatjongens in Utrecht**

Imar Faasen

Faasen, I. (1998). *Als twee culturen botsen gaat het onweten. Een exploratief onderzoek naar probleemgedrag van Marokkaanse straatjongens in Utrecht*. Utrecht: Centrum voor Verslavingsonderzoek.

© Centrum voor Verslavingsonderzoek, Universiteit Utrecht
1998

Grafische vormgeving:

René Hendriks, IDC-AVmedia/FSW/UU

Druk:

IDC-Repro/FSW/UU, Repro 2000/de Meern

Scriptieprijs

Ter gelegenheid van het vijfentwintig jarig bestaan van het Criminologisch Instituut 'Bonger' van de Universiteit van Amsterdam op 1 oktober 1998 is een scriptieprijsvraag uitgeschreven. De prijsvraag stond open voor elke student die studeerde aan een Nederlandse universiteit waar criminologie wordt gedoceerd. Wel moest de scriptie met een zeven of hoger zijn beoordeeld. De jury werd gevormd door dr. Jac. van Weringh, voormalig hoogleraar bij het Criminologisch Instituut 'Bonger', mr. R.C. Haentjens, raadsheer bij het gerechtshof te Amsterdam en drs. H. Moll, redacteur van het NRC Handelsblad.

De jury was eenstemmig van oordeel dat de scriptie 'Als twee culturen botsen gaat het onweten' van Imarus Sven Faasen de prijs verdient.

Imarus Faasen is als psycholoog afgestudeerd bij het Centrum voor Verslavingsonderzoek van de Universiteit Utrecht. Zijn literatuur- en afstudeeronderzoek resulteerde in een scriptie waarin hij zich de vraag stelde: Wat is de reden waarom Marokkaanse jongeren meer probleemgedrag vertonen dan andere jongeren en wat is de aard van dit probleemgedrag precies?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden heeft hij een literatuuronderzoek verricht, interviews gehouden met intermediairen als buurthuis- en jongerenwerkers en heeft hij maandenlang dag en nacht opgetrokken met een groep Marokkaanse straatjongeren. In zijn scriptie beschrijft Imarus op levendige wijze welke obstakels hij heeft moeten nemen om contacten te leggen en het vertrouwen te winnen van zijn onderzoeksgroep. In het meest boeiende deel van zijn scriptie beschrijft hij het wel en wee van het dagelijks leven van een groep jonge Marokkanen in een nieuwbouwwijk in Utrecht. Na een problematische periode in hun jeugd ambiëren de Marokkaanse jongens uit zijn onderzoeksgroep op hun achttiende levensjaar vaak een burgerlijke bestaan. Sommigen slagen daar niet in en raken in de criminaliteit. Imarus Faasen benadert dat het om een kleine groep Marokkaanse randgroepjongeren gaat, de overgrote meerderheid participeert in de Nederlandse kerninstituten.

In haar rapport stelt de jury onder andere:

'Het gaat hier om een belangwekkend werkstuk waaruit in de eerste plaats de nieuwsgierigheid van de onderzoeker geroemd dient te worden. De scriptie bevat originele aanzetten en werpt licht op minder bekende verschijnselen. (...) Vermeldenswaard is ook de behoedzame wijze waarop de onderzoeker te werk is gegaan. Hij was zich ervan bewust in een soort mijnenveld te opereren waarbij één verkeerde beweging een voortijdig einde aan zijn veldwerk had kunnen maken. Dat is niet gebeurd, moet als een grote verdienste worden aangemerkt.'

De jury is teleurgesteld over de kwaliteit van de andere scripties die zijn ingestuurd en heeft besloten geen tweede prijs uit te reiken.

'Ongeacht de studielast dient een scriptie blijf te geven van nieuwsgierigheid en een kritische instelling. Van enige nieuwsgierigheid bij de studenten was geen sprake. (...) In de

meeste scripties zijn elementaire fouten gemaakt: feiten en commentaar worden niet gescheiden, in conclusies komen zaken aan de orde die niet eerder ter sprake zijn geweest. De jury plaatst vraagtekens bij de daadwerkelijke begeleiding van deze studenten.'

Juryrapport

De jury die de zeven scripties moest beoordelen voor de prijsvraag ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het Criminologisch Instituut "Bonger" , is eenstemmig van oordeel dat de scriptie *Als twee culturen botsen gaat het onveren* de prijs verdient. Het gaat hier om een belangwekkend werkstuk waaruit in de eerste plaats de nieuwsgierigheid van de onderzoeker geroemd dient te worden. De scriptie bevat originele aanzetten en werpt licht op minder bekende verschijnselen. De winnaar is Imarus Sven Faasen. inmiddels psycholoog, afgestudeerd aan de Universiteit van Utrecht.

Vermeldenswaard is ook de behoedzame wijze waarop de onderzoeker te werk is gegaan. Hij was zich ervan bewust in een soort mijnenveld te opereren waarbij één verkeerde beweging een voortijdig einde aan zijn veldwerk had kunnen maken. Dat dit niet is gebeurd. moet als een grote verdienste worden aangemerkt. Daar staat tegenover dat de jury over bepaalde aspecten van het leven van de onderzochte Marokkaanse jongens meer had willen vernemen, zoals hun verhouding tot meisjes. In het algemeen trouwens: ook de rol van de moeder had sterker kunnen worden belicht.

De jury is teleurgesteld over de meeste scripties. Er wordt geen tweede prijs toegekend. De jury heeft in haar oordeel geen rekening gehouden met verschillen in studielast. Ongeacht de studielast dient een scriptie blijk te geven van nieuwsgierigheid en een kritische instelling. Van enige nieuwsgierigheid bij de studenten was geen sprake. Zij pasten zich aan de denkwereld en het daarbij horende spraakgebruik van de te onderzoeken personen en instanties aan. Dit verklaart wellicht mede de weinig kritische afstand tot het onderwerp van onderzoek. Niet één kritische vraag werd gesteld; verrassende inzichten ontbreken. Een uitzondering maakt de jury hier voor de scriptie over *Formele en informele sancties in een penitentiaire inrichting*.

In de meeste scripties zijn elementaire fouten gemaakt: feiten en commentaar worden niet gescheiden, in conclusies komen zaken aan de orde die eerder niet ter sprake zijn geweest. De jury plaatst vraagtekens bij de daadwerkelijke begeleiding van deze studenten. Het moet de jury van het hart dat aan het Nederlands meer aandacht besteed had kunnen worden. Dat zou de leesbaarheid van het gebodene ten goede zijn gekomen.

Mr. R.C.P. Haentjens
Drs. H. Moll
Dr. Jac. van Weringh

Amsterdam, september 1998

Voorwoord

Ik heb door mijn afstudeeronderzoek een aantal ervaringen opgedaan die ik anders waarschijnlijk nooit zou hebben meegemaakt. Ik heb een kijkje mogen nemen in een 'keuken' waar niet veel mensen in Nederland onder de deksels hebben gegluurd. Ik denk dat veel meer mensen deze 'keuken' eens met een bezoek zouden moeten vereren. Voor de mensen die daar niet aan toe komen kan deze scriptie misschien duidelijk maken wat er in deze 'keuken' op het vuur staat.

Er zijn weinig onderzoeken die de 'zelfkant' van Marokkaanse jongens in Nederland laten zien. Misschien komt dat doordat deze groep vrij gesloten is. Misschien komt dat ook wel omdat in Nederland wordt gedacht dat deze groep erg moeilijk is. Mij is het in ieder geval gelukt om zo'n groep 'moeilijke Marokkaanse jongens' binnen te komen en daar onderzoek te doen. Hopelijk kan ik hiermee een bijdrage leveren aan het oplossen van de misverstanden en vooroordelen die over Marokkaanse jongens de ronde doen.

Natuurlijk zou de afronding van mijn studie in de vorm van deze scriptie niet mogelijk geweest zijn zonder de hulp van vele aardige mensen. Ik wil die mensen bij deze bedanken. De onderzochte groep Marokkaanse jongens, het CVO en Annemarie in het bijzonder.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1 Algemene inleiding	10
Aanleiding en motivatie	10
Probleemstelling	11
Opbouw scriptie	11
Hoofdstuk 2 Methode van onderzoek	13
Inleiding	13
Literatuur en andere onderzoeken	13
Netwerkonderzoek	15
Methode	16
Analyse	16
Veldonderzoek in Utrecht	17
De onderzoeksgroep	17
Observeren bij een groep Marokkaanse jongens in Utrecht	18
Interviews met Marokkaanse jongens in Utrecht	20
Werkwijze interviews	21
Voorwaarden	22
Onverwacht	23
Betrouwbaarheid, validiteit en generaliseerbaarheid	24
Hoofdstuk 3 Resultaten veldwerk	27
Inleiding	27
Deel I Persoonlijke achtergronden	28
<i>Inleiding</i>	28
<i>Ouders en voorbeelden</i>	28
<i>Leefomgeving, wijk en risico-groepsvorming</i>	29
Deel II De groep	32
<i>Inleiding</i>	32
<i>Samenstelling van de groep</i>	32
<i>Tijds- en geldbesteding</i>	33
<i>Criminaliteit</i>	34
<i>Tasjesroof</i>	35
<i>Fietsen en brommers</i>	36
<i>Flashen</i>	37
<i>Telefoontjes jatten</i>	38
<i>Afpersing</i>	38
<i>Inbraak</i>	39

<i>Snelkraak</i>	40
<i>Heling</i>	40
<i>Wat gebeurt er met de buit?</i>	41
Drugs en gokken	42
<i>Gokken</i>	43
<i>Harddrugs</i>	44
<i>Dealen en koerieren</i>	45
Hiërarchie en groepsactiviteiten	46
<i>Status</i>	46
<i>Groepsnormen en -waarden</i>	47
<i>Opleiding</i>	47
<i>Criminaliteit en status</i>	48
<i>Hiërarchie en relaties</i>	49
<i>Roddel en achterklap</i>	49
<i>Respect, eer en schande</i>	50
<i>Hiërarchie en het individu</i>	50
Deel III De groep in de Marokkaanse gemeenschap en binnen de maatschappij	52
<i>inleiding</i>	52
<i>Ouders, opvoeding en criminaliteit</i>	52
<i>Toekomstperspectief, discriminatie en beeldvorming</i>	54
<i>Toekomstperspectieven</i>	56
<i>Epiloog</i>	56

Hoofdstuk 4 Kader van het onderzoek **57**

Perspectieven op criminaliteit van Marokkaanse jongens	57
Inleiding	57
Deel I Achtergronden	58
<i>Inleiding</i>	58
<i>De sociale controle theorie</i>	58
<i>Demografie en sociaal economische positie</i>	59
<i>Utrecht</i>	60
<i>Armoede</i>	61
<i>Opleiding</i>	62
<i>Leefomgeving</i>	63
<i>Overzicht van de omvang van het probleem</i>	64
<i>Conflicten</i>	64
<i>Omggaan met twee culturen</i>	65
Deel II Jeugd-(sub)cultuur	67
<i>Inleiding</i>	67
<i>Sub-culturele perspectieven op criminaliteit</i>	67
<i>De groep</i>	68
<i>Drugs en gokken</i>	69

Deel III	Positie van Marokkaanse jongens in de maatschappij	71
	<i>Inleiding</i>	71
	<i>Discriminatie en beeldvorming</i>	71
	<i>Het 'social labelling' perspectief op criminaliteit</i>	72
Hoofdstuk 5	Conclusie	74
	<i>Inleiding</i>	74
Deel I	Toetsing/ beantwoording van de deelvragen aan de data	75
	<i>Groepsdruk</i>	75
	<i>De straat</i>	75
	<i>School</i>	75
Deel II	Toetsing/ beantwoording van de probleemstelling aan de data	80
	<i>Korte termijn</i>	80
	<i>Lange termijn</i>	81
DEEL III	Toetsing van de theorieën/ het kader aan de data	82
	<i>Sociale controle- en differentiële associatie theorie</i>	82
	<i>Twee culturen</i>	83
	<i>(Sub)culturele theorieën</i>	83
	<i>Anomie-theorie</i>	84
	<i>Sociale labelling</i>	84
Hoofdstuk 6	Aanbevelingen	85
	<i>Inleiding</i>	85
	<i>Voorbeelden</i>	85
	<i>De 'Marokkaanse gemeenschap'</i>	86
	<i>Scholing</i>	86
	<i>Beleid</i>	87
	<i>Justitie</i>	87
	<i>Secundaire preventie</i>	87
	<i>Slotwoord</i>	87
Gebruikte literatuur		1
Bijlagen		
Bijlage 1	Evaluatie afstudeeronderzoek	1
Bijlage 2	Logboek	3
Bijlage 3	Vragen voor intermediairen	6
Bijlage 4	Vragen voor Marokkaanse jongens	7
Bijlage 5	Sociale kaart	12
Bijlage 6		14

I. Algemene inleiding

Aanleiding en motivatie

Al tien jaar lang veroorzaken Marokkaanse jongens een onevenredig deel van de criminaliteit in Nederland. Vierentwintig procent van de justitiële jeugdinstellingen wordt bevolkt door Marokkanen (Minderheden in tel 5, April 1997). In totaal zitten er tien keer zoveel Marokkanen in justitiële jeugdgevangenissen dan op grond van hun aantal in de Nederlandse bevolking verwacht zou mogen worden (Ed. Leuw in: SEC, Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie, April 1997). In recente publicaties over de criminaliteit onder Marokkaanse jongeren (Coppes, 1997) wordt gesproken van 22 tot 50% van de totale groep Marokkaanse jongens in Nederland die ooit zijn opgepakt door de politie. Ter vergelijking, het percentage Nederlandse jongens dat ooit is opgepakt is 7 tot 19% van het totaal. Er kan gerust gesteld worden dat het percentage Marokkaanse jongens dat ooit is opgepakt exorbitant hoog is. Behalve alle negatieve aandacht in de media en in allerlei onderzoeken, bereiken mij op straat, in de kroeg en zelfs in mijn eigen vriendenkring steeds alarmerender vooroordelen over Marokkaanse jongens. Ik geef toe dat ook ik mij wel eens ongemakkelijk heb gevoeld als ik een groep Marokkanen met buitensporig grote auto's agressief gedrag ten toon zie spreiden. Maar ik weiger alle mensen die Marokkaan zijn te veroordelen als lastpak en crimineel. Ik krijg overal kriebels als ik weer een afgestudeerde en dan mag je toch veronderstellen intelligente, persoon hoor verkondigen dat deze jongens geen respect hebben voor hun gastland en dat ze meteen naar hun thuisland gestuurd moeten worden. Daar weten ze tenslotte wel raad met dat soort tuig. Stelen? Je hand er af! Veel van deze jongens zijn in Nederland geboren en getogen. Zij zijn helemaal geen Marokkaan maar Nederlander. Hooguit hebben ze de Marokkaanse etniciteit. Altijd wordt maar weer gepraat over die ellendige Marokkanen maar bijna niemand die daar zo over spreekt, heeft ooit persoonlijk gesproken met een Marokkaanse jongen! Waarom komen die jongens zelf eigenlijk nooit aan het woord? Hoe zit het eigenlijk met de grootste groep Marokkanen, de niet criminelen? Daar hoor je nooit wat over. Nog even en iedereen denkt echt dat alle Marokkanen crimineel zijn!

Dit leek mij reden genoeg om mijn steentje bij te dragen en het verschijnsel criminaliteit bij Marokkaanse jongens aan nader onderzoek te onderwerpen. Ik had het idee dat er groot onrecht wordt gedaan aan Marokkaanse jongens, dat ze vaak de pispaal zijn. Ik moest toch nog afstuderen en groepen jongeren interesseren mij. Aldus geschiedde en daarom heeft u nu voor ogen, een afstudeerscriptie met als onderwerp 'Marokkaanse jongens en probleemgedrag'. De schriftelijke neerslag van zes maanden veldwerk.

Probleemstelling

Na hiervoor mijn motivatie voor het verrichten van dit onderzoek toegelicht te hebben kom ik nu tot de vraagstelling van deze scriptie:

- Wat is de reden waarom Marokkaanse jongeren meer probleemgedrag vertonen dan andere groepen jongeren en wat is de aard van dit probleemgedrag precies?

Bij een vraagstelling is het belangrijk goed te weten waar het precies over gaat, daarom licht ik de begrippen uit de vraagstelling hier toe.

Onder Marokkaanse jongeren wordt verstaan, alle jongens die de Marokkaanse etniciteit hebben. Etnisch; horende bij een volk. Jongeren met de Marokkaanse etniciteit wil dus zeggen jongeren waarvan de vader en/ of moeder in Marokko is geboren of zelf in Marokko zijn geboren, jongeren die een Marokkaanse culturele identiteit bezitten.

Met probleemgedrag wordt meestal bedoeld: spijbelen, criminaliteit, druggebruik en gokken.

Met de aard van probleemgedrag wordt bedoeld, de eigenschappen en het karakter van dit probleemgedrag.

Omdat de vraagstelling erg breed is wordt door de volgende deelvragen een meer specifieke richting aan de vraagstelling gegeven. De deelvragen van de vraagstelling zijn:

- Welke factoren zetten Marokkaanse jongens ertoe aan om criminele activiteiten te ontplooiën?
- Wat zijn die criminele activiteiten?
- Hoe verlopen deze criminele activiteiten?
- Met welk doel worden die criminele activiteiten ondernomen?
- Hoe denken Marokkaanse jongens zelf over (hun) criminaliteit?
- Wat is de rol van de groepshierarchie en de groepsdruk bij de criminaliteit van Marokkaanse jongens?
- Wat is de rol van drugs en gokken bij de criminaliteit onder Marokkanen?
- Wat is volgens Marokkaanse jongens de rol van de media en de negatieve beeldvorming over Marokkaanse jongens bij criminaliteit onder Marokkanen?

Opbouw scriptie

Het rapport dat voor u ligt heeft het volgende scenario:

Na hiervoor de motivatie van de onderzoeker, de aanleiding voor dit onderzoek en de probleemstelling uit de doeken gedaan te hebben, wordt in het methodologisch hoofdstuk de gevolgde werkwijze van dit onderzoek toegelicht.

Het daaropvolgende hoofdstuk behandelt literatuur die betrekking heeft op Marokkaanse jeugdcriminaliteit evenals de mening van een aantal intermediairen in Utrecht over de problematiek van Marokkaanse jongens. De literatuur en de meningen van intermediairen zijn

geïntegreerd in één doorlopend verhaal; een kader. Hierin wordt een omlijsting gegeven waarbinnen de problematiek van Marokkaanse jongens (waarschijnlijk) ligt.

Het onderwerp van deze studie, Marokkaanse jongeren en criminaliteit, wordt vervolgens beschreven. De relatie met vader en moeder, school en wijk worden belicht. De soorten criminaliteit die voorkomen en de toedracht van de verschillende vormen van criminaliteit wordt uit de doeken gedaan. Marokkaanse jongens komen hier zelf regelmatig aan het woord, aangevuld met observaties worden ook oorzaken van criminaliteit beschreven.

In het hoofdstuk 'conclusies' wordt uitsluitel gegeven over de deelvragen, de vraagstelling en de mate waarin het ontwikkelde 'kader' de criminaliteit van Marokkaanse jongens verklaren kan.

Er wordt veel gedaan om te proberen de criminaliteit onder Marokkaanse jongens terug te dringen. In het hoofdstuk 'aanbevelingen' tracht ik daar mijn steentje aan bij te dragen.

Voor geïnteresseerden is er eventueel nog de mogelijkheid om in de bijlagen te lezen hoe ik mijn afstudeeronderzoek beoordeel in 'evaluatie'. Ik heb een paar stukken uit mijn logboek opgenomen. De vragen die ik aan de intermediairen heb gesteld zijn evenals de interviews die ik bij de Marokkaanse jongens afgenomen heb, in de bijlagen opgenomen. Een overzicht van de gesproken intermediairen en instellingen die ik tegen ben gekomen tijdens mijn onderzoek is als sociale kaart opgenomen. Een brief van de Universiteit die ik tijdens het veldwerk bij mij droeg in geval van contact met politie, is als laatste bijlage te lezen. Tenslotte is op de laatste pagina's de gebruikte literatuur te vinden.

2. Methode van onderzoek

Inleiding

Doel van mijn onderzoek is het ontdekken van de factoren die Marokkaanse jongens ertoe aanzetten criminele activiteiten te ontplooiën. Deze 'push en pull' factoren heb ik op verschillende manieren naast elkaar onderzocht omdat de onderzochte problematiek vele facetten heeft die onderling samenhangen. Dit wordt een 'holistische' benadering genoemd. Een 'triangulatie of multi-methode' aanpak, waarbij meerdere methodes tegelijkertijd worden gebruikt, doet het meeste recht aan complexe, onderling samenhangende problematiek (Baarda et al., 1995, pag. 19,96). Ik heb de bestaande theoretische literatuur en een aantal onderzoeken van 'antropologisch georiënteerde' onderzoekers naar hetzelfde onderwerp gescreend op relevante informatie en theorieën. Om het probleem in Utrecht duidelijk te krijgen heb ik een netwerkonderzoek gedaan bij mensen die door hun beroep betrokken zijn bij Marokkaanse (probleem) jongens in Utrecht. Uit de literatuur, de onderzoeken en de gesprekken met intermediairen heb ik een kader samengesteld waarbinnen de problematiek zich (waarschijnlijk) afspeelt. Tenslotte heb ik in de praktijk, door middel van participerende observatie en diepte-interviews, onderzocht in hoeverre dit kader in de praktijk geldig is. De factoren die uiteindelijk werkelijk een rol spelen bleken dus uit de praktijk. Dat wordt 'grounded theory' genoemd (Strauss en Corbin, 1990, pag. 23). Gedurende het hele onderzoek heb ik een logboek bijgehouden. Dat is van groot belang om de ondernomen stappen om de onderzoeksvraag te beantwoorden, logisch op elkaar te laten volgen en achteraf te weten wat ik heb gedaan en waarom (Baarda et al., 1995, pag.172).

Literatuur en andere onderzoeken

Ik heb voor deze scriptie onder andere boeken, artikelen, kranten, en tijdschriften als databronnen gebruikt.

Ik zal dit stuk aangeven welke literatuur ik bestudeerd heb omdat niet alle literatuur als bron valt aan te merken. Een gedeelte van de bestudeerde literatuur heeft mij achtergrond informatie verschaft zonder welke ik voor het veldwerk en het onderzoek niet goed voorbereid was geweest en zonder welke ik niet de nodige inspirerende ideeën had opgedaan.

De boeken van Sansone (1992), Werdmolder (1990), Kaufman en Verbraeck (1986), heb ik gebruikt om informatie op te doen die op antropologische wijze verzameld is. Ik heb uit deze literatuur de aanpak van de onderzoeken en vooral de informatie 'van binnenuit' een randgroep kunnen gebruiken om mezelf voor te bereiden op wat zou gaan komen. Op die manier verscheen ik niet volledig onbeslagen op het ijs bij mijn eigen onderzoek.

In CAD- cahier nr.8 van F. de Vos (1984) staan een aantal bruikbare tips voor het omgaan met Marokkaanse jongens, ook kennis van problemen van Marokkaanse jongens met betrekking tot druggebruik heb ik uit deze bron vernomen.

De roman 'Hoezo bloedmooi' van Hans Sahar (1995) heeft mij veel zicht opgeleverd op de wereld van een Marokkaanse jongen in Nederland in de jaren 90. Door Saharso (1995) en Van den Berg-Eldering (1981) te bestuderen heb ik nog meer zicht gekregen op psychische en sociale aspecten van Marokkaanse jongeren in Nederland.

Tijdens mijn studie 'cross-culturele psychologie' heb ik een aantal sociale psychologische vakken gevolgd. Marokkaanse jongens houden zich veel op in groepen. Brown (1995) geeft belangrijke informatie over processen die zich in groepen voordoen. Smith en Bond (1993) geven aan hoe psychologie gebruikt kan worden als er meerdere culturen in het spel zijn.

De psychologische impact van het leven in twee culturen heb ik door middel van een artikel van LaFromboise et al. (1993) bestudeerd.

Theorieën over het verschijnsel criminaliteit, soms ook toegespitst op Marokkaanse jongens, bleken voornamelijk ontwikkeld door criminologen. Door het lezen van Bovenkerk (1992), Coppes et al. (1997), van Dijk et al. (1996) en Sutherland en Cressey (1974) heb ik deze theorieën en inspiratie die betrekking hebben op criminologie opgedaan. Ik heb deze criminologische literatuur bestudeerd om de sociaal-justitiële visie op criminaliteit bij Marokkaanse jongens aan bod te laten komen, vanuit die hoek is er al heel wat werk verricht met betrekking tot Marokkaanse jongens. Drie invalshoeken leken mij vanuit de criminologische hoek het meest van belang omdat een aantal intermediairen aangaven dat deze drie het verhelderendste licht op de problematiek van Marokkaanse jongens werpen. Ook leken deze drie invalshoeken mij het meest van belang omdat de wetenschappelijke discussie zich momenteel voor een groot deel beweegt rond deze drie theorieën. Deze drie invalshoeken lopen parallel aan de levensloop van een Marokkaanse (criminele) jongen in Nederland en kunnen daarom de aanloop naar de criminaliteit en de criminele carrière zelf illustreren. Ook zijn dit drie invalshoeken die vanuit mijn studie van belang zijn en ook nog werkbaar zijn.

De achtergronden van Marokkanen in Nederland; demografie, sociaal-economische situatie en dergelijke van Marokkanen heb ik gevonden in een aantal kwantitatieve studies. De studies van Martens en Verweij (1996), Minderheden in tel (1997), Feit en cijfer (1996), Utrechtse wijken in cijfers (1996) leverden de benodigde cijfers om de situatie van Marokkanen toe te lichten.

Ed Leuw (1997) verschaftte mij in een artikel in SEC (april 1997), een tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie, gegevens over de criminaliteit onder Marokkaanse jongeren gecorrigeerd op sociaal economische positie.

In de tussensrapportages 1, 2 en 3; rapportages over projecten die voor jongeren (dus ook Marokkanen) in Utrecht lopen, geschreven door De Winter en Van Lieshout (1996/ 1997), heb ik ideeën opgedaan over mogelijke oplossingen voor probleemgedrag bij Marokkaanse jongens. Ook heb ik daarin een aantal meningen van jongeren zelf en schetsen van problemen in bepaalde (gedeelten van) wijken gelezen.

Een onderzoek van de regio-politie Utrecht, Drugs en overlast (1995), verschaftte mij inzicht in de drugproblematiek en daaraan gerelateerde overlast in de verschillende wijken van Utrecht.

In een artikel van Van de Wijngaart (1997) vond ik een overzicht van de problemen die immigranten en vluchtelingen met betrekking tot gokken en drugs ondervinden en vroeger ondervonden in Nederland.

In Fris en Janssen (1994) heb ik informatie gevonden over gokken en daaraan gerelateerde problematiek. Deze studie bleek daarnaast ook aanvullende informatie over Marokkanen te bevatten.

Meer informatie over immigranten of 'nieuwkomers' in Nederland in historisch perspectief heb ik gevonden in Lucassen en Penninx (1994).

Om mijn onderzoek op een goede en verantwoorde manier te verrichten heb ik methodologische literatuur bestudeerd. Baarda et al. (1995), Strauss en Corbin (1990), Slotboom (1987) en niet te vergeten Whyte (1949) hebben tips en ideeën opgeleverd die bij het verrichten en rapporteren van mijn afstudeeronderzoek van grote waarde bleken te zijn.

Kennis over discriminatie, de positie van een minderheid in Nederland en de houding van de meerderheid, heb ik door middel van Hraba et al. (1988), Bovenkerk (1995) en Lucassen en Penninx (1994) opgedaan.

Naast deze literatuurbronnen vond ik regelmatig artikelen in tijdschriften en kranten die over Marokkaanse jongens gingen.

Pas in een laat stadium van mijn onderzoek kwam ik erachter dat Van Gemert (in Coppes et al., 1997), een aantal zeer interessante bevindingen heeft gedaan. Ondanks verscheidene zoektochten had ik die niet eerder gevonden. Daaruit blijkt meteen dat zoeken naar relevante literatuur ook een netwerkonderzoek door middel van 'snowball sampling' is. Door een bepaald boek of studie wordt de onderzoeker op het spoor gezet van een aantal andere onderzoeken die vervolgens weer hetzelfde bewerkstelligen. Op het moment dat er geen nieuwe literatuur meer aangetroffen wordt is de zoektocht voltooid.

Netwerkonderzoek

Ik heb bij twaalf mensen die in Utrecht beroepsmatig met Marokkaanse jongeren te maken hebben, een interview afgenomen om op die manier te vernemen wat de factoren zijn die een rol spelen bij de criminalisering van Marokkaanse jongens. Via deze intermediairen kon ik ook achter de locaties komen waar Marokkaanse (probleem-) jongens zich in Utrecht ophouden. De intermediairen zijn werkzaam in verschillende disciplines. Ik heb intermediairen geïnterviewd die werkzaam zijn bij: het Multicultureel Centrum Utrecht, Centrum Maliebaan, het Prisma College, Politie, jongerenwerkers en coördinatoren bij jongerencentra. De functie die een intermediair vervult of heeft vervuld, is van invloed op de aangedragen factoren. Zo droeg een medewerker van het Centrum Maliebaan (consultatiebureau alcohol en drugs) erg veel factoren aan die te maken hadden met druggebruik. Bij een interview met een medewerker op een middelbare school in Utrecht kwam dit onderwerp slechts zijdelings ter sprake en werden veel factoren aangedragen die met ouders en opvoeding te maken hadden. Door mensen uit verschillende werkgebieden te ondervragen kreeg ik een vollediger beeld van de problematiek bij Marokkaanse jongens in Utrecht dan wanneer ik me zou beperken tot bijvoorbeeld één segment van de hulpverlening.

Methode

De gevolgde methode bij dit netwerkonderzoek is 'snowball-sampling'; ik maak gebruik van een uitwaaiende onderzoekspopulatie afhankelijk van wie ik tegenkom en hun bereidwil-

ligheid om mee te werken. Bij elke geïnterviewde intermediair vroeg ik naar adressen en telefoonnummers van mensen die veel met Marokkaanse jongens werken. Op een gegeven moment worden er geen nieuwe intermediairen meer aangedragen, het netwerkonderzoek is dan voltooid. Ik heb alle personen en adressen die uit dit netwerkonderzoek naar voren kwamen in een sociale kaart opgenomen (zie hiervoor de bijlagen). De interviews zijn afgenomen in de vorm van diepte-interviews. Ik heb met elke intermediair een vaste lijst met items doorgewerkt. Afhankelijk van de kennis van de persoon ging ik diep of minder diep op de onderwerpen in. Voor de itemlijst die ik per geïnterviewde intermediair in ieder geval doorlopen heb verwijst ik naar de bijlagen. Behalve deze itemlijst heb ik voor elk interview van tevoren een aantal extra vragen opgesteld die per intermediair verschilden. Dit omdat het werk dat de intermediair verricht voor een groot deel bepaalt op wat voor manier en op welk gebied deze intermediair met Marokkaanse (criminele) jongens in aanraking komt. Dit bepaalt wat voor kennis hij heeft over de problematiek. Door deze extra vragen kon ik de specifieke kennis van de intermediair in kwestie uitdiepen. Naast deze vragen heb ik de intermediair in de loop van het gesprek gestimuleerd onderwerpen aan te dragen die hij van belang vond en nog niet aan de orde waren gekomen. De interviews namen een uur tot meer dan twee uur in beslag. Elk interview heb ik opgenomen op een cassettebandje en letterlijk uitgetypt. Deze uitgetypte interviews heb ik daarna kwalitatief geanalyseerd.

Analyse

Twee van de twaalf interviews met intermediairen bleken niet goed bruikbaar. Eén respondent gaf geen argumenten voor zijn mening. Alleen een mening is niet interessant omdat het bij dit onderzoek ook om oorzaken gaat. Een andere respondent kon alleen vanuit organisatorisch oogpunt vertellen waarom hij bepaalde programma's voor hulpverleners van allochtonen ontwikkelde. Mijn bedoeling was om factoren te vinden die ertoe bijdragen dat Marokkaanse jongens zoveel in de criminaliteit terechtkomen, vandaar dat ik deze twee interviews niet betrokken heb in de analyse.

De kwalitatieve analyse verliep als volgt; eerst zocht ik in de uitgewerkte interviews naar factoren die er toe bijdragen dat Marokkaanse jongens in de criminaliteit terecht komen. Deze factoren vallen in samenhangende groepjes onder te brengen, categorieën. In tien interviews werden 210 factoren genoemd. Deze factoren vallen onder te brengen in één doorlopend samenhangend verhaal met drie te onderscheiden gedeeltes. Respectievelijk:

- De achtergrond(en) van een Marokkaanse jongen in Nederland.
- De sub-/ jeugdcultuur waar deze jongen wellicht in terecht komt.
- De toekomstperspectieven van een Marokkaanse jongen in Nederland.

Deze categorieën kunnen het beste gezien worden als groepen samenhangende factoren die bij een mannelijk persoon met de Marokkaanse etniciteit in Nederland een rol spelen en zijn positie in de samenleving beïnvloeden. Als bepaalde factoren door alle intermediairen worden genoemd betekent dat wel dat het een belangrijke factor is, maar niet dat het bijvoorbeeld tien keer zwaarder meetelt dan een factor die maar één keer genoemd wordt. In combinatie met bestudeerde literatuur en andere onderzoeken is uit dit netwerkonderzoek het kader; 'Perspectieven op criminaliteit onder Marokkaanse jongeren' ontstaan.

Veldonderzoek in Utrecht

Mijn idee om Marokkaanse jongens zelf te ondervragen over hun mening over allerlei zaken die hen zelf aan gaan, werd gesteund door veel intermediairen. Een citaat van een intermediair:

“Er zijn veel gegevens van overheden en andere instanties. Hoe die over Marokkanen denken is wel bekend, maar er zijn vrijwel geen gegevens over hoe die jongens er nu zelf over denken. Iemand van de Universiteit zou moeten kijken naar de problemen van Marokkaanse jongens zoals de jongens deze zelf ervaren”.

In de sociale werkelijkheid waarin zich het criminaliteitsprobleem van Marokkaanse jongens afspeelt, is dit probleem waar te nemen zoals het wordt ervaren door de probleemgroep zelf. Deze realiteit heb ik van januari tot en met juni 1997 onderzocht door middel van participerende-observatie en door het afnemen van interviews. Door middel van de interviews kon ik vragen stellen over aspecten die niet direct zichtbaar werden door observatie. De observaties en de interviews kon ik ook gebruiken om te checken of uitspraken van geïnterviewde/ gesproken Marokkaanse jongens klopten en om achteraf na te vragen hoe en waarom bepaalde gebeurtenissen volgens de onderzoeksgroep verliepen.

De onderzoeksgroep

Het eerste probleem dat opgelost diende te worden voordat ik veldonderzoek kon doen bij Marokkaanse jongens, was het vinden van een groep waarbij ik de mogelijkheid zou krijgen om onderzoek te doen. Gezien de onderzoeksvraag diende de onderzoeksgroep uit Marokkaanse jongens te bestaan, deze jongens moesten zich ook nog eens bezighouden met criminele activiteiten. Marokkaanse jongens houden zich veel op in groepen, ook een gedeelte van de verklaringen voor criminaliteit onder Marokkaanse jongeren hebben te maken hadden met groepsgedrag. Dit zorgde ervoor dat het mijn voorkeur genoot om een bestaande groep Marokkaanse jongens te vinden. Ik dacht zo'n groep te kunnen vinden bij Raii concerten, in coffeeshops, in theehuizen, op straat en in jongerencentra. Op een Raii concert van Cheb Mami bleken voornamelijk redelijk geslaagde Marokkaanse ouderen te komen. Bovendien maakte de lage frequentie waarmee Raii concerten plaatsvonden in Nederland, deze ingang voor het vinden van een onderzoeksgroep op korte termijn niet werkbaar. In coffeeshops bleken vooral oudere Marokkanen te zitten. De jongeren halen wel een zakje hasj of wiet maar gaan meestal meteen weer weg. Daarbij komen Marokkaanse jonge jongens vaak alleen of met zijn tweeën een coffeshop binnen, wat het leggen van contact niet gemakkelijk maakt. Ook in theehuizen bleken voornamelijk oudere Marokkanen te komen. De jongere jongens hangen vaak rond in groepen op straat of in jongerencentra. De meest werkbare ingang leek daarom via jongerencentra te zijn.

Het vinden van Marokkaanse (criminele) jongens is één, maar een positie verkrijgen van waaruit onderzoek gedaan kon worden bleek makkelijker gezegd dan gedaan. Ik ben van maart tot mei 1997 in jongerencentra op zoek geweest naar een geschikte onderzoeksgroep, veel verder dan een paar losse gesprekjes over koetjes en kalfjes, een enkele interessante observatie en één mislukt interview was ik niet gekomen. De Marokkaanse jongens die ik tegenkwam waren niet bepaald toeschietelijk om mee te werken aan een onderzoek, al

snel werd gevraagd wat ik kwam doen. Als ik vertelde dat ik onderzoek deed was dat vaak meteen het laatste woord dat gewisseld werd.

Niet alle jongerencentra waren even enthousiast over mijn vraag of ik onderzoek mocht komen doen, dit in verband met veel telefoontjes van kranten en tijdschriften die op zoek waren naar sensatieverhalen over die vreselijk criminele Marokkaanse jongens. Ook sommige Marokkaanse jongens zelf wilden niet meewerken aan mijn onderzoek omdat ze slechte ervaringen hadden met Nederlandse media. Een jongen was heel vriendelijk doch resoluut in zijn afwijzing op mijn vraag of hij een interview met mij wilde doen. Een journalist van een tijdschrift had het al verpest voor mij. De jongen had na een interview met een tijdschrift, zijn eigen woorden verdraaid teruggelezen en had geen zin om nog een keer zoiets mee te maken. Hij geloofde wel dat mijn bedoelingen anders waren, maar had geen zin meer om met dat soort dingen mee te werken.

Het is leuk om een onderzoek te willen doen maar het moet wel uitvoerbaar zijn. Zelfs mijn begeleider had mij gewaarschuwd dat het doen van onderzoek bij Marokkaanse jongens erg moeilijk zou verlopen. Aangezien de tijd in de loop van het onderzoek steeds erger begon te dringen maakte ook hij zich op een gegeven moment ongerust over het (op tijd) slagen van mijn afstudeerproject. Op een gegeven moment wilden mijn begeleider en ik respondenten werven door respondenten geld te bieden om een interview te doen, dat zou een aantal jongens wel over de streep trekken, geld is bij veel van hen een schaars goed. Dat was niet nodig, ik vond net op dat moment in een jongerencentrum een groep Marokkaanse jongens die bereid waren mee te werken. Ik werd toegelaten tot hun groep. Zelfs ikzelf had dat op dat moment niet meer durven hopen. Ik kon op dat moment geen tijd meer verliezen omdat mijn studietijd ten einde liep en omdat de schoolvakantie steeds dichterbij kwam. Tijdens de schoolvakantie zijn een flink aantal jongens met hun familie op vakantie naar Marokko en het jongerencentrum is dan dicht. Ik moest dus voor die tijd mijn gegevens binnen hebben. Gelukkig lukte dat precies op tijd.

De uiteindelijke onderzoeksgroep die ik in de rest van mijn scriptie beschrijf, is de groep jongens uit het bovengenoemde jongerencentrum.

Observeren bij een groep Marokkaanse jongens in Utrecht

Nadat ik een geschikte groep had gevonden was het de bedoeling dat ik daar diep in door zou dringen zodat ik allerlei activiteiten van de jongens van de groep kon observeren en vragen kon stellen. Intermediären waarmee ik gesproken heb en ook jongens uit de groep zelf, zeiden dat ik het vertrouwen moest winnen, anders zou ik weinig informatie los krijgen. Het vertrouwen van de groep won ik door veel van mezelf bloot te geven. De groep binnenkomen gebeurde op de volgende manier:

“Ik word vaak uitprobeerd en uitgehoord, de jongens moeten natuurlijk beoordelen of ik wel te vertrouwen ben. Ik vertel ze alles en heb dus een volledig open rol, zo kan ik ook niet op onjuiste verhaaltjes betrap worden. Eerlijkheid duurt het langst. Door te vertellen over dingen die ik zelf vroeger uithaalde, af en toe sigaretten uit te delen, op zijn tijd een jointje te draaien en elke avond met ze om te gaan, heb ik het vertrouwen van de groep kunnen winnen.” (logboekaantekening)

Belangrijk was dat ik onvoorwaardelijk naar de jongens luisterde en niet allerlei waarde-oor-

delen gaf, ik ben onderzoeker, geen jongerenwerker. Na een aantal avonden met de groep opgetrokken te hebben kon ik zelfs alles wat ik niet direct begreep navragen aan een willekeurig persoon van de groep. Probleemloos ging dat echter niet;

“Het is soms moeilijk om dingen te weten te komen. Soms vraag je iets en dan draait de persoon die je gesproken hebt zijn rug naar je toe alsof hij het niet gehoord heeft, of niet wil horen. Een uurtje later gaat die persoon ineens naast je staan en geeft pas dan antwoord!” (observatie)

Dat een vraag stellen met nog meer factoren te maken heeft blijkt uit de volgende logboek aantekening:

“De groep heeft een ingewikkelde hiërarchische structuur. Een Marokkaan zei, met van minachting omlaag getrokken mond tegen een andere Marokkaan: “waarom praat je tegen hem?”.”

Dat was ‘not done’, met hem werd niet meer gesproken, hij had iets fout gedaan. Zonder de groep erbij was het veel makkelijker om een goed gesprek te voeren, de hiërarchie speelt dan geen directe rol. Het contact met Marokkaanse jongens bleef niet beperkt tot de ene groep. Op een avond kwam er in het jongerencentrum een andere groep Marokkaanse jongens langs uit een aangrenzende wijk. Dat liep uit op een soort test voor mij waarin getracht werd mij op te fokken zodat er iets te beleven viel. Een observatie:

“Een mij onbekend jongetje kwam mij, tijdens een interview, vertellen dat iemand mijn fiets had opgehangen in een paal. Het leek mij het beste helemaal niet te reageren op deze provocatie; mede omdat mijn respondent zei dat deze jongens vaker fietsen in palen hangen, niets bijzonders dus. Ook was ik blij deze respondent eindelijk gestrikt te hebben voor een interview, als ik naar mijn fiets zou gaan kijken zou hij weggaan, hij had nog wel meer te doen. Toen ik klaar was met het interview ben ik snel gaan kijken wat er allemaal gebeurd was. Het mij onbekende groepje dat net wegliep, kwam daarop teruggelopen om te kijken of er dan toch iets te beleven viel. Mijn fiets was weer op zijn plek gezet met een aantal aanpassingen, ik haalde het slot er af en was aan zet. Ik vroeg wie mijn fiets gesloopt had maar ja, ik had bij ‘mijn eigen groep’ al zo vaak meegemaakt hoe dat gaat, iedereen weet wie het was, durft ook te zeggen dat ze weten wie het gedaan heeft, maar zeggen meteen daarna dat ze natuurlijk niet kunnen zeggen wie; “ik ga niet mijn vrienden verraden, dat moet je wel begrijpen, dat doe ik niet”. Dit kan je overigens ook zeggen als je het zelf gedaan hebt. Ik keek wat in het rond en zei “ik hoop dat jullie er een beetje lol in hebben gehad, anders is die fiets voor niets gesloopt, nu heb je er niets meer aan.” De groep wist niet helemaal wat ze er precies mee aan moesten en was een beetje teleurgesteld door deze magere oogst aan actie. Ze vroegen hoe ik nu naar huis ging en waar ik dan woonde, meer om te informeren hoe erg ze mij deze avond genaaid hadden dan uit medelijden. Ik vertelde dat ik in Ondiep woonde en dat ik wel een fiets van een van hun zou jatten om naar huis te komen. Hierop werd een Marokkaanse jongen met een grote bek, die ik impliciet beschuldigd had door hem aan te kijken, pissig, en zei dat ik dat maar moest proberen. Hij zou mij dan wel pakken. Natuurlijk weer met de bedoeling om daar op in te gaan, ik kon niets anders als een beetje gniffelen, ‘eigenlijk hartstikke prachtig al die spelletjes’. De groep droop af, er viel hier ook niets meer te beleven.”

Ik ging als onderzoeker intensief met de groep om en bleef daar niet onaangedaan onder, de volgende logboek aantekening is daar een voorbeeld van;

"Ik heb bij mezelf een grote verandering bemerkt, af en toe vertoon ik, zelfs in mijn vrije tijd, 'hanengedrag', dat is wat de jongens in de groep ook doen."

Mijn gedrag en houding t.a.v. Marokkaanse jongens veranderden; ik ben zelf sterk veranderd, ik weet hoe ik moet omgaan met Marokkanen, ook andere groepjes Marokkanen die ik bijvoorbeeld in de stad tegenkom, benader ik op een veel natuurlijker wijze als daarvoor. Zoals een intermediair in een interview zei: "Ik weet hoe ik met ze moet omgaan, ik heb geen problemen met ze, als bijvoorbeeld een vrouwtje langs gelopen komt en schichtig kijkt terwijl ze angstvallig haar tasje onder haar arm knelt, tja, dan vraag je als het ware om problemen."

Ondanks alles werd ik niet hetzelfde als de onderzochte personen. Ik kwam daar met een schok achter;

"Best wel een beetje in de war geweest de laatste dagen, zo'n steekpartij tussen twee jongens, die ik ondertussen best wel goed ken en aardig ben gaan vinden, gaat mij blijkbaar niet in de koude kleren zitten. Ik dacht dat ik wel door had hoe de groep werkte, dit was onverwacht."

Aan bovenstaande logboek aantekening(en) valt af te lezen dat ik behoorlijk betrokken geraakt was bij mijn onderzoeksgroep. Mijn methode om in deze groep onderzoek te doen was zeer intensief, zozeer dat ik met een onverwachte gebeurtenis een halt werd toegeroepen. Door de gevolgde methode gingen een aantal jongens mij bijna als vriend zien, als ik niet zo diep in de groep was gedoken had ik veel minder kunnen observeren en vragen.

Interviews met Marokkaanse jongens in Utrecht

Het leek mij een goed idee om naast participerende observatie ook interviews af te nemen bij Marokkaanse jongens. Dit idee werd bij het afnemen van mijn eerste interview totaal de grond in geboord;

"Wederom bij het jongerencentrum langs gegaan en een interview gedaan met een jongen op een kamertje apart, met cassetterecorder. Er werd geen enkele vraag normaal beantwoord door deze respondent. Ik ben slachtoffer geweest van een exemplarisch geval waar een aantal intermediairen me al voor waarschuwden; ze zeggen van alles maar vertellen je niets."

Ik liet mij echter niet door één interview op mijn kop zitten en besloot tijdens de Utrechtse vrijmarkt tot een onorthodoxe oplossing om aan respondenten te komen;

"Afgelopen maandag 5 mei 1997 ben ik met een groot bord naar de vrijmarkt gegaan om Marokkanen zo te vragen mee te doen met een interview. De bedoeling was om interviews af te nemen in de buitenlucht, alleen werkt dat niet zo goed als het pijpenstelen regent ... Jammer, want het was volgens mij geen slecht idee. Ik had een afdakje moeten regelen, daar kwamen meer mensen die op de vrijmarkt stonden te laat achter."

Op het moment dat ik door begon te dringen tot een groep Marokkaanse jongens en daar

participerende observatie deed, werd het, door het gewonnen vertrouwen, ook goed mogelijk om interviews af te nemen. Door de interviews kon ik rustig zonder de rest van de groep erbij een aantal zaken eens op de man af vragen en de meeste van de ondervraagde respondenten bleken dit best op prijs te stellen. Antwoorden op de laatste vraag van mijn interview illustreren dat, een voorbeeld:

-Wat vond je van dit interview?

"Perfect, er is tenminste iemand die naar me luistert".

Werkwijze interviews

De onderzochte groep jongens bestaat uit zo'n 45 man, vijftien tot twintig jongens daarvan vormen de harde kern. Deze jongens zijn vrijwel elke avond op straat aanwezig. De rest van de groep is niet elke dag aanwezig maar wel meerdere keren per week. Een uitgebreidere beschrijving van de groep is te vinden in hoofdstuk 3, onder het kopje 'de groep'.

Het was de bedoeling een beeld te geven van de hele groep jongens. Ik streefde ernaar om bij vijftien jongens een interview af te nemen. Het streefgetal vijftien is op één interview na gehaald, een steekpartij op de laatste dag strooide roet (bloed) in het eten.

Respondenten konden gewonnen worden door van te voren een afspraak te maken over tijd, plaats en datum. Dat bleek soms echter meer een toezegging. De jongens die ik vroeg mee te werken aan een interview heb ik zo geselecteerd dat ik van alle leeftijden één of meer jongens geïnterviewd heb. Ook heb ik jongens geïnterviewd die diep in de groep zitten en jongens die wat minder diep betrokken zijn bij de groep. Dit om in totaal een goede doorsnede van de hele groep te krijgen.

De interviews hadden de vorm van halfgestructureerde interviews. Hierbij liggen de vragen en antwoorden niet van te voren vast maar de onderwerpen wel. In een halfgestructureerd interview worden eerst een aantal gestructureerde vragen gesteld naar persoonlijke gegevens. Daarna komen een aantal van tevoren vastgestelde onderwerpen aan de orde, die door middel van een open beginvraag en doorvragen worden uitgediept (Baarda et al., 1995, pag.134).

De interviews namen tussen de 40 minuten en twee uur in beslag. De tijdsduur bleek sterk afhankelijk van wat de respondent te vertellen had. Soms wist een respondent veel te vertellen over de groep, soms over zichzelf. Bij het kortste interview werden vrijwel alleen antwoorden met als motivatie "nou gewoon" gegeven, die respondent had waarschijnlijk geen zin om op de vragen in te gaan.

Bij het afnemen van interviews verdient het de voorkeur om deze op band op te nemen en letterlijk uit te typen om de precieze letterlijke antwoorden te kunnen gebruiken. Het bleek onmogelijk om de interviews op te nemen, de respondenten waren vaak als de dood om belastende dingen over zichzelf te vertellen en als dat ook nog op band opgenomen zou worden, hadden de meeste respondenten zeker hun medewerking niet verleend, dan was er bewijsmateriaal geweest voor hun criminele activiteiten. Ik heb dat ondervangen door zo veel mogelijk letterlijk op te schrijven tijdens de interviews.

Het was natuurlijk niet de bedoeling dat een persoon die een interview met mij gedaan had daar op aangekeken zou worden door anderen, gelukkig heb ik dat kunnen voorkomen. Het was geen schande om met mij een interview te doen, zowel de 'leiders' als de andere leden van de groep spraken gewoon met mij en stemden toe om een interview met mij te doen.

Zo kon het gebeuren dat jongens die niet meer met elkaar wilden spreken, allebei door mij geïnterviewd werden. De reden waarom jongens met mij een interview wilden doen laat duidelijk zien dat ze me vertrouwden en waarom ze überhaupt bereid waren een interview te doen:

"Ik weet dat je het nodig hebt om af te studeren, Ali heeft het mij verteld en je loopt al een tijdje rond. Ik zou nooit zomaar door iemand een interview laten afnemen."

Dat het afnemen van interviews om verschillende technieken bij verschillende respondenten vroeg blijkt uit de volgende logboekantekening.

"Mohammed 's avonds geïnterviewd, dat ging goed maar wel heel anders dan vorige interviews. Deze respondent wist heel veel niet en vroeg aan mij of het antwoord goed was. Ik moest opletten dat ik hem geen antwoorden in de mond legde."

Natuurlijk trof ik 'slimme' en 'minder slimme' respondenten. Doorvragen bleek elke keer van groot belang te zijn. Alleen ja of nee op een vraag is minder interessant dan een motivatie van het antwoord. Doorvragen leverde echter niet bij iedereen even goede resultaten. Afhankelijk van de taalbeheersing van de respondent en de mate waarin de respondent voor het interview al nagedacht had over de onderwerpen waarnaar ik vroeg, leverde doorvragen goede of minder goede resultaten. Oudere jongens hadden meestal meer nagedacht over onderwerpen waar ik naar vroeg.

Voorwaarden

Het afnemen van een interview vraagt om een aantal voorwaarden, te weten: Een plek waar de jongen vrijuit kan praten en volstreekte anonimiteit. De volgende kanttekeningen bij een interview illustreren dat:

"De jongens die er omheen kwamen staan veranderden duidelijk de antwoorden van de jongen, hij was al zo ingetogen maar met publiek wist hij het helemaal niet meer. Ik ben al snel met hem naar een rustiger plekje gegaan. Daar had hij ineens veel meer te vertellen. Het is echter niet altijd eenvoudig om een rustige plek te vinden, veel jongens in de groep zijn gewoon op zoek naar 'iets te doen'. Een interview is, bij gebrek aan beter, genoeg om de hele tijd gezellig bij te staan."

Of bij een ander interview:

"Tijdens het afnemen van het interview met Ibrahim kwamen er verscheidene keren een aantal jongens die zijn goede vrienden zijn, nieuwsgierig om ons heen staan. Ibrahim viel vrijwel meteen stil en draaide het interview om zodat niemand het kon lezen, riep: "Privé!!" en joeg de jongens weg."

Als een jongen even langs gelopen komt en een blik op het interview werpt zal hij er niets van kunnen lezen. Dat is de enige situatie waarin mijn onleesbare handschrift van pas komt, anonimiteit gegarandeerd. Ik laat de respondent ook altijd zien dat niemand de antwoorden die ik noteer kan lezen. Meestal ging ik, na een respondent bereid gevonden te hebben mee te werken aan een interview, naar een rustig plekje buiten. In twee gevallen heb ik de interviews in een apart kamertje in het jongerencentrum afgenomen. Anonimiteit is erg belang-

rijk, de 'straatregel' dat je nooit iemand verraad, moet door de interviewer gerespecteerd worden.

"Bij de vraag: 'Ken je iemand die crimineel is of was?'. Twijfelt de jongen erg. Ik druk hem nog eens op het hart dat het tussen ons blijft en dat hij geen namen hoeft te noemen."

De manier waarop de vragen gesteld worden, is ook erg belangrijk. Behalve dat de respondent zo nu en dan op zijn gemak gesteld moest worden door bijvoorbeeld te vertellen dat de belastende informatie niet door zou lekken naar politie of zelfs vrienden, blijkt het volgende ook nog uit mijn aantekeningen:

"De lijst met criminele activiteiten is erg handig om de respondent te laten zien, dan wijst hij bepaalde activiteiten aan en zegt bijvoorbeeld: "deze heb ik ook wel gedaan". Dat is voor de respondent makkelijker dan te zeggen "ik heb ingebroken". Ik denk dat op deze manier het gezichtsverlies minder groot is. Ook bij andere interviews heb ik gemerkt dat aanwijzen een stuk makkelijker is dan expliciet noemen."

Onverwacht

Het afnemen van een interview kan voor merkwaardige en onverwachte gebeurtenissen zorgen. Hierdoor kreeg ik nog meer te zien (en te voelen) van het leven op straat:

"Ik was Aziz in het winkelcentrum een interview af aan het nemen. We zaten met onze ruggen tegen de ruit van een winkel. We waren bij het laatste cluster met vragen beland, toen er ineens een politieauto de stoep op kwam rijden. De twee agenten die erin zaten, kwamen naar ons toe gelopen en vroegen onze namen. Ik vond het een beetje raar om zomaar iemands naam te vragen, dus ik vroeg de agent waarom hij dat moest weten. Hij zei dat er waarschijnlijk ingebroken was, daarom. Ik begreep niet helemaal wat wij daarmee te maken hadden maar goed. Er kwam nog een politie-auto aangereden waar een vrouw en een man uitstapten. Een agent had ondertussen over de radio geïnformeerd wat hij moest doen en liep op ons af. Er waren intussen meer jongens bij ons en de agenten komen staan (er was iets te doen!). Een agent vroeg aan mij en Aziz of we even mee wilden komen. Natuurlijk deden we dat, een paar meter van het groepje vandaan zei hij ineens; "handen tegen de ruit, jullie staan onder arrest op verdenking van inbraak!!". Ik wist niet precies wat er gebeurde, voelde handboeien om mijn polsen achter mijn rug. De vrouwelijke agent beet de zeer verbaasde groep jongens toe op afstand te blijven. Ik moest meelopen, plaats nemen in de politie-auto en werd afgevoerd." (uit een observatie)

Ik heb twee en een half uur in een hokje gezeten voor het afnemen van een interview om 22.00h 's avonds met een Marokkaanse jongen in een leeg winkelcentrum op verdenking van inbraak. Een getuige had gezien hoe wij aan het inbreken waren! Daarom waren er vier politie-auto's uitgerukt en rekenden ze ons in. De jongeren uit de buurt vertelden later dat ik er maar aan moet wennen.

"Zo is het leven op straat. Soms staat er een groep Marokkanen op straat, komt er ineens een politie-bus die ze allemaal meeneemt, naam en adres noteert en dan weer laat gaan. "Tja", zeggen de jongens, "als ze nog een tijdje doorgaan met dat soort treiterij krijg je

hetzelfde als in de wijk (...), als daar een politieauto komt, krijgt die soms meteen een baksteen door de ruit.....”

Betrouwbaarheid, validiteit en generaliseerbaarheid

Betrouwbaarheid en validiteit geven aan wat de waarde van een onderzoek is. Generaliseerbaarheid geeft aan in hoeverre de resultaten ook bij een andere dan de onderzochte situatie toegekend kunnen worden. De kwaliteit van de resultaten kan nooit beter zijn dan de kwaliteit van de gegevens die verzameld zijn (Slotboom (1987) pag.22). In dit methodische hoofdstuk is uitgelegd hoe de gegevens verzameld zijn dus wat de kwaliteit van de gegevens is.

“Betrouwbaarheid is de mate waarin het onderzoek bij herhaling dezelfde resultaten oplevert. Bij het verzamelen van gegevens is er altijd kans dat de gegevens vertekend worden en bij herhaling niet dezelfde resultaten opleveren. Dat kan veroorzaakt worden door aflees- en interpretatiefouten van de onderzoeker, of door eigenschappen van het meetinstrument.” (Slotboom (1987) pag.22).

De betrouwbaarheid van gesprekken die op band opgenomen worden is hoger dan die van gesprekken die niet opgenomen worden. Het was in dit onderzoek echter niet mogelijk om de gesprekken op te nemen omdat de jongens dan niet veel meer wilden vertellen. Dit heb ik ondervangen door bij de interviews ter plekke zo veel mogelijk letterlijk op te schrijven. Bij observaties van gebeurtenissen en gesprekken op straat zou het gebruik van camera's en opname apparatuur de betrouwbaarheid sterk vergroten. Behalve dat de jongens hier niet aan mee zouden werken zou dat de realiteit ook zodanig aantasten dat de gevonden resultaten de werkelijkheid niet weer zouden geven. Door middel van trainingen in participerende observatie, interviewen en verslag leggen is de betrouwbaarheid van de onderzoeksgegevens vergroot. Iemand die ongeïmproviseerd observeert en daar een neerslag van geeft op papier, maakt fouten die er door middel van training uit te halen zijn. Het bijhouden van een logboek waarin alle genomen stappen worden beschreven zorgt ervoor dat achteraf verantwoording kan worden afgelegd over de genomen stappen. Doordat de stappen inzichtelijk worden gemaakt kunnen in een eventueel volgend onderzoek dezelfde stappen gemaakt worden waardoor de mate waarin het onderzoek dezelfde resultaten oplevert groter wordt. De betrouwbaarheid wordt daarmee dus vergroot.

Met validiteit wordt bedoeld dat de onderzoeker te weten komt wat hij bedoelt te weten te komen. Dit betekent dat bijvoorbeeld een vraag in een interview op zo'n manier gesteld wordt dat de respondent hetzelfde begrijpt als de vrager bedoelt. Om dat te bereiken moeten de vragen begrijpelijk zijn voor de respondent en aansluiten op zijn leefwereld. De vragenlijst voor de interviews is ontwikkeld naar aanleiding van de gesprekken met intermediairen en de bestudeerde literatuur. Hierna heb ik de vragenlijst nog drie keer bijgesteld aan de hand van commentaar en reacties van Marokkaanse jongens uit mijn onderzoeksgroep. Sommige uitdrukkingen bleken onbegrijpelijk voor de onderzoeksgroep. Die kon ik dan bijstellen in de taal van de onderzoeksgroep. De vraag "Wat versta jij onder criminaliteit", die ik stelde in de interviews, leverde zulke uiteenlopende antwoorden op dat gerust gesteld kan

worden dat deze vraag niet vraagt naar wat ik wilde weten of wat ik beoogde te weten te komen. Deze vraag leverde geen valide antwoorden op. De antwoorden op deze vraag liepen uiteen van 'niets' tot 'geen geld en dan stelen'.

Een medewerker van een jongerencentrum vertelde mij dat veel Marokkanen helemaal niet gewend zijn om hun eigen mening te geven. Vanuit cultuur-sociologische literatuur wordt aangegeven dat er individualistische - en collectivistische culturen bestaan, zie hiervoor bijvoorbeeld Smith and Bond (1993). In de individualistische cultuur is het normaal om een individuele mening te hebben en te geven, vanuit een collectivistische cultuur wordt veel eerder de mening van de groep als antwoord op een vraag gegeven. De Marokkaanse cultuur wordt gezien als een collectivistische cultuur. De wereld waar mijn onderzoeksgroep in leeft heeft thuis de eigenschappen van een collectivistische cultuur maar op school en in de maatschappij die van een individualistische. Restanten van een collectivistische cultuur heb ik wel aangetroffen. Gezichtsverlies is een belangrijk aspect van een collectivistische cultuur dat een rol speelde bij de interviews. De vraag: "-Ken je iemand die crimineel is of was?" is met opzet in de tweede persoon gesteld, tijdens de interviews merkte ik vaak dat er gesproken werd over iemand die ze kenden maar dat het eigenlijk over henzelf ging. Op deze manier is de vraag anoniemer en is er geen sprake van gezichtsverlies bij de respondent. Er wordt eerder een antwoord verkregen waar naar gevraagd wordt dan wanneer deze methode niet toegepast zou worden.

De vraag: 'Wie zijn je vrienden' is verkeerd gesteld. Het is mijn bedoeling te weten te komen waarom de respondent bepaalde vrienden heeft en op grond van welke eigenschap(pen) hij deze jongens vrienden noemt. Daarom stelde ik in de praktijk de vraag: 'Wat vind je belangrijk in je vrienden'.

In dit onderzoek zijn verschillende methoden van onderzoek gebruikt; screenen van literatuur en eerdere onderzoeken, intermediairen-onderzoek, participerende-observatie en interviews. Door meerdere methodes te gebruiken krijgt de onderzoeker een beter beeld van de situatie (Baarda et al., 1995, pag.96) en is het waarschijnlijker dat de onderzoeker te weten komt wat hij bedoelt te weten te komen. Doordat ik een beter beeld van de situatie had, beging ik bijvoorbeeld niet de fout om zomaar vragen te gaan stellen zoals sommige collega-onderzoekers wel doen. Een observatie:

"In het jeugdcentrum waar mijn onderzoeksgroep zich onder andere ophoudt, werd een onderzoek gedaan door studentes uit Amsterdam. Een paar jongens vertelden me over dit Amsterdamse onderzoek en zeiden doodleuk dat ze meededen omdat het lekkere wijven waren. "Maar we vertellen ze niets!!!"

Deze onderzoeksters krijgen resultaten die verhullen dat er wel degelijk criminaliteit voorkomt. Dat is ook logisch want waarom zou je zomaar dat soort dingen aan de grote klok hangen?

Ik heb de tijd genomen om eerst het vertrouwen van de onderzoeksgroep te winnen. Door het vertrouwen te winnen zijn Marokkaanse jongens eerder geneigd moeite te doen voor de onderzoeker om belangrijke informatie te vertellen en nader toe te lichten. Het toelichten van antwoorden vergroot de kans dat het antwoord zoals bedoeld door de respondent ook zo bij de interviewer aankomt. De onderzoeker moet in staat zijn de antwoorden te begrijpen zoals de respondent ze bedoelt. De onderzoeker kan zich voorbereiden op deze taak

door de tijd te nemen zich in te leven in de onderzoeksgroep en de (straat)taal te leren begrijpen.

Bij observaties is validiteit lastig te controleren. Of de observant waarneemt wat in werkelijkheid gebeurt is in grote mate afhankelijk van de interpretatie van de observant. In eerste instantie is daarom ook geen interpretatie aan de observaties gegeven maar zijn slechts schone gebeurtenissen beschreven in het logboek.

Met generaliseerbaarheid wordt bedoeld; de mate waarin de gevonden resultaten ook geldig zijn bij andere groepen Marokkaanse jongens. Dit onderzoek beoogt een beschrijving te geven van de onderzochte groep jongens. Andere onderzoeken wijzen er echter op dat andere groepen Marokkaanse jongens in vergelijkbare omstandigheden verkeren. Het proces van afglijding naar criminaliteit door allerlei omstandigheden is bij veel andere groepen ook te vinden. De omstandigheden zelf verschillen op gedetailleerd niveau van elkaar. Ook de groepen zelf zullen verschillen vertonen. Veel groter zijn echter de overeenkomsten, daardoor is het onderliggende proces wel generaliseerbaar maar de gedetailleerde invulling niet.

3. Resultaten veldwerk

Inleiding

In dit hoofdstuk speelt het principe van holisme een grote rol. De complexiteit en onderlinge verwevenheid van alle invloeden en factoren die een rol spelen bij de criminaliteit onder Marokkaanse jongeren maakt dat dit hoofdstuk als één geheel gezien moet worden.

Nadat ik de observatie-verslagen en interviews op een rijtje gezet had, kwam ik tot een indeling die grotendeels overeen komt met de indeling van het kader.

Omdat dit hoofdstuk opgebouwd is uit gegevens verkregen uit de sociale werkelijkheid van een groep Marokkaanse jongens, zijn er veel factoren gevonden die te maken hebben met de sub- en jeugdcultuur. Omdat ik in deze sub- jeugdcultuur onderzoek verricht heb en veel letterlijke citaten gebruik, kan het taalgebruik ietwat ruig overkomen. Door dezelfde taal te gebruiken als de jongens die onderwerp zijn van dit onderzoek, hoeft er niet nog een vertaalslag gemaakt te worden en wordt de werkelijkheid dus beter weergegeven.

Na het lezen van dit hoofdstuk kan de neiging groot zijn om alleen de criminele, negatieve aspecten van Marokkaanse jongeren te onthouden. Ik wil benadrukken dat het onderwerp van dit onderzoek criminaliteit betreft, daarom gaan de meeste behandelde aspecten daar over. Het is niet juist om te denken dat alle Marokkaanse jongens zo leven.

Alle namen zijn gefingeerd zodat de respondenten anoniem blijven.

Dit hoofdstuk bestaat uit drie delen.

In het eerste gedeelte wordt een beeld geschetst van de persoonlijke achtergronden die voor een jongen uit mijn onderzoeksgroep van belang zijn. Aan het eind van het eerste gedeelte wordt tegen het licht van de leefomgeving van de jongens het ontstaan van deze groep uit de doeken gedaan.

Daarop aansluitend wordt in het tweede gedeelte van dit hoofdstuk dieper op het groepsgebeuren ingegaan. Het onderwerp criminele activiteiten wordt hier behandeld. De motieven en samenhangende normen en waarden, worden meteen belicht. Net als criminaliteit zijn drugs en gokken onderdeel van het leven in en met de groep, daarom worden deze hier, evenals vrijetijdsbesteding, behandeld. Vrijetijdsbesteding en bepaalde vormen van criminaliteit hebben te maken met de onderlinge (hiërarchische) relaties binnen de groep die ik dan ook de revue laat passeren.

Het reilen en zeilen van de groep is in het tweede deel belicht, in het derde gedeelte wordt de positie van de groep jongens in de eigen gemeenschap en binnen de Nederlandse maatschappij teruggeplaatst. De relatie van de jongens uit de groep met hun ouders wordt toegelicht. Er wordt tevens een idee gegeven van de gedachten van de onderzoeksgroep over hun toekomstperspectief, de beeldvorming over Marokkaanse jongens en discriminatie.

Deel I   **Persoonlijke achtergronden**

Inleiding

De leeftijd van de jongens in de onderzochte groep varieert van 14 tot 19 jaar. Veertien jongens van de groep heb ik geïnterviewd. Op drie na zijn alle geïnterviewde jongens in Nederland geboren. De drie jongens die in Marokko zijn geboren, zijn op een leeftijd van tussen de 3 en 5 jaar, naar Nederland gekomen. De scholing die de jongens volgen varieert van IVBO tot HAVO, de meesten doen VBO, een fiks aantal MBO en twee HAVO. Er wordt opvallend weinig gespijeld door de jongens, "er is toch niets anders te doen" zeggen ze daarover. Eén jongen zit niet meer op school.

Ouders en voorbeelden

In alle gezinnen waar de jongens van mijn onderzoeksgroep uit komen speelt het geloof een belangrijke rol. De ouders van de jongens geloven allemaal en alle vaders gaan regelmatig naar de moskee. Dertien van de veertien geïnterviewde jongens geven in hun interview aan dat ze geloven. Alle jongens doen mee aan Ramadan. De jongens geloven oprecht maar gaan momenteel niet vaak genoeg naar de moskee vinden ze zelf. Dat komt weer als ze wat ouder zijn, als ze een vriendin hebben. Op het moment dat ze aan hun toekomst gaan bouwen wordt het weer echt belangrijk om naar de moskee te gaan. De motivatie om een tijd lang minder intensief met het geloof bezig te zijn is als volgt. "Het is moeilijk om naar de moskee te gaan omdat hier in Nederland nòg zoveel andere dingen te doen zijn naast het geloof. In Marokko gelooft iedereen. Hier gaat lang niet iedereen naar de moskee. Als ik ouder ben ga ik me meer aan het geloof houden, eerst ga ik van het leven genieten." De meeste geïnterviewde jongens gaan overigens meestal wel minstens één keer per maand naar de moskee maar blijkbaar vinden ze dat niet genoeg. Vier oudere jongens gaan elke vrijdag naar de moskee, vrijdag is voor moslims wat de zondag voor christenen is. Eén oudere jongen gaat twee keer per week naar de moskee. Ibrahim, één van de jongere jongen zegt als reactie op de vraag waarom hij niet meer naar de moskee gaat dat Allah het erger vindt als je steelt en bidt dan wanneer je alleen steelt. Alle ouders van de geïnterviewde jongens zijn meer dan dertien jaar geleden naar Nederland gekomen. De jongens zijn niet echt trots op hun ouders. De vaders hebben geen baan die de jongens ook zouden willen. Als reactie op een vraag over de hulp en steun van ouders aan hun kinderen met betrekking tot school, gaf een jongen het volgende antwoord: "Mijn vader weet niet eens wat dat (school) is, hij spreekt na al die tijd (33 jaar) nog geen eens Nederlands". Tijdens het opgroeien van jongeren zijn er goede en slechte voorbeelden nodig om zich aan te spiegelen of om te kijken hoe het (niet) moet. Opmerkelijk veel jongens uit mijn onderzoeksgroep hebben oudere broers waar het verkeerd mee is afgelopen, die zitten nu in de gevangenis. Slechte voorbeelden genoeg. Goede daarentegen zijn erg schaars. De Marokkaanse schrijver Hans Sahar is voor een aantal jongens een belangrijk persoon, een slecht voorbeeld waar het goed mee afliep. Een stukje uit observatie-notities:

"We stonden met zijn drieën over de schrijver Hans Sahar te praten. Beide jongens hadden 'Hoezo Bloedmooi', de eerste roman van Hans Sahar, gelezen voor school. Hans Sahar is duidelijk een held voor deze jongens. Als één van de twee jongens wat negatiefs zegt over Hans Sahar reageert de andere jongen daar fel op, terwijl deze jongen

altijd erg rustig is. Deze jongen wil zelf ook graag schrijver worden. Hans Sahar is een tijd terug in het jongerencentrum geweest om een lezing te houden voor de jongens."

Wat uit verhalen van de jongens onderling op te maken valt is dat de jongens erg veel waarde hechten aan de hoeveelheid geld die iemand verdient. Ook aan mij vroegen ze wat voor baan ik nou zou krijgen als ik afgestudeerd ben en hoeveel ik dan zou verdienen. Een paar jongens vonden het erg 'strak' wat ik deed (onderzoek doen) en wilden in de toekomst misschien ook iets dergelijks gaan doen. Binnen het korte tijdje dat ik tussen deze groep rondliep was ik voor sommigen al een voorbeeld geworden. Jongens die in grote auto's voorbij komen scheuren en geld hebben, vervullen een andere voorbeeldfunctie voor deze jongens. Een observatie:

"De jongens keken allemaal met glimmende ogen naar de scheurende BMW. Een jongen mocht even rijden, ik heb nog nooit iemand 25 meter aan één stuk achterband op het asfalt zien smeren!! Al die jongens die meereden vonden dat natuurlijk te gek. Een mooi voorbeeld voor de jongens, zeker al je bedenkt dat dit soort auto's (forse BMW) vrijwel niet op een legale manier te betalen zijn."

Leefomgeving, wijk en risico-groepsvorming

In de wijk waar mijn onderzoeksgroep opgroeit, staan hoge, sombere, betonnen flats met daartussen wat blokken met middenklasse woningen. De opbouw van de wijk zorgt ervoor dat de wijk uiteen valt in een aantal gedeeltes die niet op elkaar aangesloten lijken door barrières van brede, onlogisch-lopende, asfaltwegen. Ieder gedeelte van de wijk heeft zijn eigen kleine winkelcentrum en snackbar, shoarmatent of cafetaria. Deze scheiding komt tot uitdrukking in de Marokkaanse groepjes. Er zijn evenveel groepjes als er gedeeltes in de wijk zijn.

Plaatsen waar een jongere heen kan gaan en zich kan vermaken zonder veel overlast te veroorzaken zijn schaars. De aanwezige voetbalveldjes en grasvelden genieten niet de voorkeur van de jongens. Het enige is het jongerencentrum, daar zitten vooral de jongere jongens en de overgangsgroep totdat het jongerencentrum dicht gaat en dat gebeurt al zeer vroeg. Jongeren die elkaar daarna willen ontmoeten zijn dus aangewezen op pleintjes, de (snack)bar of shoarmatent. Eén plein is 's avonds hermetisch afgesloten met een groot hek. Het hek om het pleintje doet agressief aan. Overdag is het open, dan mogen de kleine kinderen, onder toezicht van ouderen, op de glijbaan en de 'wipkippen' spelen.

In de interviews vraag ik of de jongens zelf vinden dat er problemen in de wijk zijn. De meningen hierover zijn verdeeld, de helft van de jongens vinden dat er helemaal geen problemen zijn. De andere helft van de jongens vindt dat er wel problemen zijn. Twee jongens daarvan vinden de grote concentratie bejaarde mensen in de wijk een probleem, twee andere jongens vinden de Marokkaanse groep jongeren waar ze zelf deel van uitmaken een probleem. Achmed: "Er is veel samenscholing, dat levert problemen op omdat de jongens niets te doen hebben en wel graag iets willen beleven". In de interviews vraag ik of er genoeg te doen is voor jongeren in de wijk. Een aantal oudere jongens vinden van wel maar denken dat de jongeren gewoon niets willen. De meeste jongens van de onderzoeksgroep vinden echter dat er veel te weinig te beleven is in de wijk. Het jongerencentrum is het enige en dat gaat vroeg dicht. Als dat jongerencentrum dicht is dan blijft er weinig anders over dan bij de

shoarmatent, op de hoek van het winkelcentrum te gaan staan. Dat is de vaste ontmoetingsplek van mijn onderzoeksgroep. De meeste wijkbewoners zijn het daar niet mee eens, getuige alle telefoontjes naar de politie over overlast-veroorzakende Marokkanen. Nou zijn de jongens af en toe best rumoerig maar de dichtstbijzijnde bewoonde gebouwen hebben daar, volgens mij, geen last van. Veel van de (oude) mensen die in de omgeving wonen hebben de hele dag niets te doen behalve zich druk maken over alles wat zich daarvoor leent. Het gevolg is dat er veel gebeld wordt naar de politie. De politie komt regelmatig langs om de Marokkaanse jongens te manen weg te gaan. Tja, maar waar heen? Er is een duidelijk verschil in mening tussen de jongeren zelf enerzijds en de ouders en de politie anderzijds over de plek waar de jongens behoren te zijn 's avonds. De ouders vinden evenals de politie dat de jongens 's avonds thuis moeten zijn. Dat is voor de jongens echter geen reële optie. Deze jongens willen een plek voor zichzelf en hun vrienden. Daarbij is het thuis vaak behoorlijk vol met mensen. Gesprekken met jongens illustreren dat.

Aziz: "Ik ben thuis weggegaan, het hele huis zat vol met familie, daar had ik geen zin in, naar buiten dus."

Ik heb een aantal jongens door middel van de interviews gevraagd of ze thuis een plekje hadden waar ze bijvoorbeeld rustig hun huiswerk konden maken. De meeste jongens vertelden dat ze wel zo'n plek hadden. Een paar jongens vertelden iets heel anders. Ismael: "Nee, dat is best wel een probleem, maar hoe los je dat op? Marokkanen zijn gewend veel kinderen te maken en de huizen in Nederland zijn klein of duur". Mohammed moet erg lachen en antwoordt op de vraag over een plek om bijvoorbeeld rustig huiswerk te kunnen maken; "nee natuurlijk niet". Het aantal mensen waar de jongens samen mee in huis wonen ligt tussen de drie en tien. Bij de meeste huishoudens zijn er echter al een aantal broers of zussen het huis uit. Dus een aantal jaren geleden waren er meer mensen in huis. Een aantal van de door mij gesproken jongens hebben oudere broers. Veel oudere broers hebben hetzelfde gedaan als zij nu doen, op straat hangen en op zoek naar iets te doen of te verdienen. In twee gevallen heeft het jongere broertje dat nu op straat hangt, dat van zijn oudere broer geleerd. Die nam hem al mee naar de straat en gebruikte hem als hulpje. Het jongere broertje stond onder bescherming van de oudere. De oudere broer verbood de jongere echter om mee te doen met anderen. Wat de oudere broer in eerste instantie probeerde te verhinderen, criminaliteit van het jongere broertje zonder de oudere broer die eventuele problemen voor zijn rekening kon nemen, gebeurde zodra de oudere broer in de gevangenis terecht kwam. Over een oudere broer die van alles flikte, worden stoere verhalen verteld. Als de jongens geen oudere broers hebben waar het nodige over te vertellen valt dan kennen ze wel iemand anders die allerlei interessante belevenissen heeft meegemaakt. Je zou binnen de onderzoeksgroep zelfs kunnen spreken van een verhalen(sub)cultuur. Een neerslag van verhalen over het verleden van de groep:

"Er gaan geruchten over wat een romantische tijd van deze wijk en groep was: "ieder-een hielp elkaar vroeger, nu niet meer, we gingen wel eens met dertig man naar Nieuwegein om te stappen, dan kon niemand ons tegenhouden!!" Een saamhorige groep moet het toen geweest zijn. De jongen vindt dat ik drie jaar te laat ben met mijn onderzoek. Drie jaar terug reden er elke avond gestolen auto's met slippende banden rond en waren er zelfs wedstrijden! Toen was er ook veel meer criminaliteit. Die oudere

jongens zitten nu allemaal vast of komen expres niet meer hier.”

Er lijkt hier sprake te zijn van een jeugd-sub-cultuur die soms ook nog eens wordt overgedragen van broer op broertje. Lang niet ieder lid van de onderzoeksgroep heeft oudere broers. Hoe deze jongens dan in aanraking komen met groepen Marokkanen die crimineel zijn legde Ismael, een snuggere jongen die veel nadenkt over problemen van Marokkaanse jongens, mij uit. Op de middelbare school speelt etniciteit voor het eerst echt een rol. Daarvoor speel je met iedereen, Marokkaans, Nederlands, maakt niet uit. Op de middelbare school klieken groepjes bij elkaar. Zo ontstaat er een groep Marokkanen in één hoek van het schoolplein. In een andere hoek gaan bijvoorbeeld allemaal Nederlandse gabbertjes staan. Zo ontstaan groepjes die niet veel meer met elkaar omgaan. Natuurlijk zijn er uitzonderingen die de regel bevestigen, sommige jongens gaan met allerlei verschillende groepjes om en er zijn ook Marokkaanse gabbertjes. Vanuit dit klikjes-mechanisme op middelbare scholen, wordt de basis gelegd voor de groepvorming in de vrije tijd op straat. Buiten de straat hebben de jongens weinig te doen, de ouders zijn niet in staat om allerlei leuke computerspelletjes e.d. te kopen zoals Nederlandse ouders wel kunnen. Als al je vrienden op straat zijn, ben je automatisch zelf ook veel op straat. In de interviews vroeg ik waar en hoe vaak de respondent zijn vrienden zoal ontmoet. Dat bleek zonder uitzondering ‘in de buurt’ te zijn. Daar ontmoeten de jongens elkaar bijna elke dag. Alleen Achmed ontmoet zijn vrienden af en toe thuis of op de sportclub. Er is dus sprake van een groep jongens die elkaar elke dag op straat ontmoeten, zich daar voornamelijk vervelen en dan allerlei activiteiten ondernemen om de verveling te verdrijven.

Deel II De groep

Inleiding

Hiervoor heb ik uitgelegd hoe de groep ontstaan is, in dit deel ga ik dieper op de groep in. Eerst typeer ik de groep. Ik geef daarna aan hoe de activiteiten en de geldbesteding van de individuele leden van de groep in elkaar zitten. Gerelateerd aan de uitgaven zijn de inkomsten. Ik belicht de verschillende vormen van hosselen, geld regelen op en over de grens van het legale, in oplopende graad van ernstigheid. Het verkopen van het gescoorde artikel wordt hierna in ‘heling’ uit de doeken gedaan. Vervolgens hebben deze hosselaars geld, wat gebeurt er met de buit? Drugs en gokken zijn een van de dingen waar ‘geregeld’ geld aan wordt uitgegeven. Deze onderwerpen worden dan ook aansluitend op de hossels en heling belicht, evenals dealen en koerieren. Na al deze aan geld gerelateerde zaken nemen we een kijkje bij de groep. Wat voor activiteiten ondernemen de jongens eigenlijk met de hele groep en hoe liggen de (hiërarchische) relaties binnen de groep?

Samenstelling van de groep

De leden van de onderzochte groep zijn in te delen in drie delen omdat er een duidelijk verschil te zien is in de bezigheden en leeftijd van de drie verschillende groepen. Als de groep op straat hangt kan je een duidelijk onderscheid maken in de ouderen en de jongeren omdat deze twee groepen altijd een stuk van elkaar verwijderd staan, de oudsten willen zo weinig

mogelijk met de jongsten te maken hebben. Er is een klein groepje dat zich met beide groepen inlaat, die valt ook wat betreft leeftijd precies tussen de jongeren en de ouderen. Het eerste en oudste deel bestaat uit acht tot twaalf jongens van 18 jaar of ouder. Bijna al deze 'ouderen' houden zich intensief bezig met gokken op de automaten in de shoarmatent. In deze groep wordt (in het weekend) door de meesten gedronken en uitgegaan. Er zijn twee oudere allochtone jongens die niet Marokkaans zijn, af en toe met de groep omgaan en veel criminaliteit plegen. De oudere jongens van de groep hoeven zich niet meer zo nodig te bewijzen tegenover de rest van de groep. Zij zijn rustiger dan de jongeren en bouwen allemaal op een of andere manier aan hun toekomst. De meeste van deze oudere jongens hebben vroeger ook in de criminaliteit gezeten maar zijn daarmee gestopt. Ze zijn nu bezig een opleiding af te ronden en hebben een bijbaantje. Deze oudere jongens willen geen criminele activiteiten (meer) ontplooiën en doen daarom extra hun best op school. Er staat daardoor meer op het spel (een opleiding en een toekomst) en de straffen zijn hoger voor iemand van achttien. Een klein deel van de ouderen zijn wel verder gegaan in de criminaliteit en gaan dan 'hogerop'. Zij plegen criminaliteit van een zwaardere kaliber waar ook meer voorbereiding en attributen voor nodig zijn. Voor jongens van achttien jaar en ouder is justitie strenger, de opbrengst moet daarom hoog zijn. De meeste oudere en zwaardere criminelen zitten vast.

Het tweede deel van de groep bestaat uit vier jongens van bijna 18. Eén jongen, Salim, gaat vaak met twee criminele, oudere, niet Marokkaanse jongens mee. Een ander, Ali, is volgens eigen zeggen gestopt met criminaliteit. Tijdens het onderzoek is hij echter weer begonnen. Deze groep heeft de oudere groep, die nu voor een gedeelte in de gevangenis zit, nog meegemaakt en vormt als zodanig een soort overgangsgroep. Deze 'overgangsgroep' doen meer met de 'ouderen' mee dan met de jongeren, vandaar dat ik deze 'overgangsgroep' in de rest van mijn scriptie over een kam scheer met de ouderen, behalve als het relevant is om een onderscheid te maken. Als ik het over de groep heb, bedoel ik daar de groep in zijn geheel mee, ouderen, overgangsgroep en jongeren. Twee van deze vier blowen en drinken regelmatig, de derde houdt zich voornamelijk bezig met gokken. De vierde probeert zich los te maken van het straatleven door heel veel te werken naast zijn school.

De derde groep bestaat uit de 'jongeren'. Zij zijn jonger dan 17, de meesten zijn veertien of vijftien jaar. Deze jongens gaan nog niet uit, blowen en drinken niet en plegen veel kleine(re) criminaliteit. Geen van deze jongens heeft een bijbaan. Dit gedeelte van de groep is wat wisselender van samenstelling dan de andere twee gedeeltes. De harde kern van de jonge groep bestaat uit acht tot dertien jongens. Bij dit jongste gedeelte van de groep speelt stoer doen en dingen flikken voor de kick een grotere rol dan bij de ouderen. De scholing die de jongens doorlopen is (nu nog) niet zo belangrijk voor deze jongeren. Dat is ook logisch omdat deze jongens in de onderbouw van de middelbare school zitten. In de onderbouw is de toekomst een 'ver van mijn bed show'. De meeste van deze jongens vinden echter wel dat ze over een aantal jaren een goed diploma in handen moeten hebben om een redelijke baan te kunnen krijgen. De jonge jongens werken daar nu echter nog niet hard aan. Nu is het voor hen tijd om te 'genieten'.

Tijds- en geldbesteding

De voornaamste conventionele activiteiten van de jongens in de onderzoeksgroep zijn naar

school gaan, sporten en een bijbaantje hebben. De rest van de tijd wordt besteedt aan thuis zijn, eten, slapen, tv kijken en dingen met vrienden doen. Uit de interviews blijkt dat alle onderzochte jongens als belangrijkste activiteit buiten hun school en werk om 'tijd doorbrengen, hangen en kletsen met vrienden' aangeven. Dit gebeurt voornamelijk op straat, in het jongerencentrum en soms op school. Een enkeling noemt de sportclub als ontmoetingsplek voor zijn vrienden. Naast hangen en kletsen oftewel tijd doorbrengen en vervelen, zijn de belangrijkste aangegeven activiteiten: de stad ingaan, uitgaan, handelen/ zaken doen, sporten en studeren. Activiteiten die worden ondernomen hangen samen met het beschikbare geld. Als een persoon geen geld heeft dan kan hij ook activiteiten die geld kosten niet ondernemen. De respondenten geven hun geld voornamelijk uit aan kleding, daarnaast aan eten (snackbar of shoarmatent) en uitgaan. De helft van de respondenten heeft een bijbaantje. Maar liefst negen respondenten gaven aan dat ze geen zakgeld krijgen. Vier hiervan vertelden spontaan dat ze wel zakgeld krijgen als ze er om vragen maar dat doen ze niet. Toch vonden de meeste respondenten dat ze wel genoeg geld hadden. Daarmee bedoelden ze om in leven te blijven. De jongens uit de onderzochte groep willen echter meer. Een jongen met een bijbaantje zal meer kunnen betalen. Een jongen zonder bijbaantje zal een andere oplossing moeten verzinnen. Kleding, eten en uitgaan zijn niet voor niets de belangrijkste uitgaven van deze jongens, dat zijn bepaald geen eerste levensbehoeften. Voor een jongen die zich wil handhaven in het straatleven zijn deze luxe artikelen noodzakelijk. Dat betekent dat het straatleven het gedeelte van zijn deelnemers dat geen bijbaantje heeft, aanzet tot hosselen om de noodzakelijke dingen voor een jongen in de groep aan te schaffen. Aziz: "iedereen wil zich groot voordoen, beter gekleed zijn dan de anderen, meer geld hebben dan anderen. Zonder geld overleef je het niet, dan ben je de pispaal".

Criminaliteit

De meeste voorkomende vormen van criminaliteit onder Marokkaanse jongens zijn onder te brengen onder vermogensdelicten. Van de geïnterviewde jongens hadden tien van de veertien zich wel eens schuldig gemaakt aan criminaliteit. Drie jongens plegen iedere week wel een delict. De andere jongens minder vaak, meestal als zich een geschikte gelegenheid voordoet of als ze erg in geldnood zitten. Stelen bleek de absolute nummer één in populariteit. Vernieling en joyrijden scoorden even hoog en nemen dan ook een gedeelte tweede plaats in. Inbraak volgde de twee voorgaande (niet-vermogens)delicten met slechts een fractie verschil. Ik heb veel navraag gedaan naar het hoe en waarom van criminaliteit, dat zijn ook deelvragen van deze scriptie. Onder andere in de interviews vroeg ik daar naar. De antwoorden zijn als volgt samen te vatten: "ik doe het om te kicken en voor het geld, heel soms omdat er niets te doen is". Er werd mij keer op keer verzekerd dat de eerste criminaliteit wordt gepleegd voor de kick, dit gebeurt meestal op vrij jonge leeftijd en hoeft niet per se geld op te leveren. De kick is groter als er veel risico gelopen wordt. Jonge jongens breken bijvoorbeeld ergens in en rennen joelend rond voor de kick. Ook auto's stelen gebeurt voor de kick en om je vrienden te laten zien wat je durft, in mindere mate ook om jezelf te leren auto rijden en heel soms om een 'snelkraak' te zetten. Na een aantal keren 'kicken' dringt het besef door dat dit goed te combineren is met geld verdienen. De kick neemt na een paar keer af en geld wordt belangrijker. Na een aantal keren geld verdiend te hebben is de jongen in kwestie gewend aan geld (uitgeven). Dan moet hij wel stelen. Zo bekeken zou je criminali-

teit en de bijbehorende levensstijl, als verslaving kunnen opvatten. De persoon in kwestie weet op een gegeven moment de manieren waarop hij veel geld kan verdienen en hoe weinig moeite het kost vergeleken met een gewone baan. Veel geld levert veel mogelijkheden om plezier te maken. Dat werkt verslavend, daar is moeilijk afstand van te nemen, zeker als je weet hoe makkelijk het is.

De eerste paar keer dat ik met de groep omging dacht dat criminaliteit niet erg vaak voorkwam bij de jongens uit mijn onderzoeksgroep. Ik kreeg echter steeds meer te zien en te horen. De maximum score tijdens vier uur observeren op één middag bedroeg:

- Eén mountainbike te koop voor 150 gulden.
- Twee fietsen volledig in elkaar getrap.
- Eén auto gejat.
- Eén gestolen (oude) brommer.
- Eén gestolen nieuwe brommer (van iemand van de groep) voor 400 gulden weer 'terug-geregeld'.
- De avond ervoor was er een inbraak gepleegd (door leden van de groep).

In de volgende stukken laat ik de verschillende vormen van vermogenscriminaliteit de revue passeren. Deze zogenaamde hossels zijn gerangschikt van minder ernstig naar ernstiger vormen van vermogenscriminaliteit. De minder ernstige vormen hebben meer met toevallig voorkomende gelegenheden te maken dan de ernstige vormen. Toeval kan echter wel opgezocht worden door continue je aandacht te richten op openstaande deuren, fietsen en dergelijke. Voor de ernstige vormen moeten de daders zich terdege voorbereiden, criminaliteit met voorbedachte rade dus. Alle andere vormen van criminaliteit die ik aangetroffen heb in het veld dienen geen ander doel dan vermaak, worden altijd in groepsverband gepleegd en spelen bij de relaties binnen de groep een rol. Daarom worden de criminele activiteiten die niet op het vergaren van geld zijn gericht pas op het einde van deel II, bij groepsactiviteiten, relaties en hiërarchie behandeld.

Tasjesroof

Een tasje roven van oude mensen gebeurt voornamelijk door jonge onervaren jongens, de oudere jongens vertelden mij dat ze het geen stijl vonden. Die oude mensen hebben al zo weinig. Het liefst stelen ze van mensen die het kunnen lijden. De eerste schreden op het criminele pad van een jongetje (13) dat mij vertelde dat hij net drie dagen vast had gezeten, ging als volgt. Hij kwam uit de moskee en sprong bij een vriend achterop de fiets, deze was van plan een tas bij een vrouw uit de handen te rukken en liet dat doen door dit jongetje. Ongelukkigerwijs stond er net een agent om de hoek van de straat. Het jongetje gaf de tas aan de fietser die wist te ontkomen, het jongetje zelf niet. De jongen heeft tegenover de politie (natuurlijk) ontkend en ook zijn compagnon niet verraden. Hij heeft de volle drie dagen in voorarrest gezeten. De jongen had in de vaart waarmee het gebeurde niet eens gezien of het een oude of een jonge mevrouw betrof. Dit jongetje bood mij vier dagen na de gebeurtenis, een bierje aan, hij had zijn deel van het geld gekregen van de andere jongen. Er bleek 400 gulden in het tasje gezeten te hebben. Deze jongen was misschien in eerste instantie niet van plan ooit een dergelijke activiteit te ondernemen maar werd deels door toeval en deels door opzet van de andere jongen, meegetrokken. In de interviews vroeg ik;

Is het makkelijk of moeilijk om niet crimineel te zijn als je veel met de groep omgaat? Een aantal jongens vonden het onzin te denken dat criminaliteit te maken had met de groep. Andere jongens antwoordden iets in de trant van: "Moeilijk, je wordt gewoon meegesleept, het is altijd gezellig, waarom zou je weggaan als ze iets gaan ondernemen? Je bent gewoon een mietje als je niet meegaat." Op een avond, na een vermoeiende dag onderzoek achter de rug te hebben, zag ik op de televisie een zeer typerende film. Dit was een film uit 1950 van Luigi Buñuel. Daarin werden jongens in een achterbuurt van een grote stad in Zuid-Amerika, meegesleept de criminaliteit in door ze tegenover de hele groep uit te maken voor mietje als ze niet meededen. Wellicht is dit een universele manier om jongens binnen een groep mee te krijgen. Geen enkele jonge(ma)n laat zich voor mietje uitmaken..... Als dit een 'rite de passage'; een ritueel ter bevestiging van (mannelijke) identiteit is, zal dat weinig blijvende problemen opleveren. Als dit echter een stuk van de identiteit van een persoon blijft, zal die persoon waarschijnlijk nog heel wat problemen krijgen, zeker als deze persoon veel in tijd in een groep doorbrengt.

Gelukkig wordt niet iedereen door de groep meegetrokken. Ismael, die een hoge opleiding volgt, vertelde mij dat hij juist door de groep afzijdig werd gehouden van criminele activiteiten. "Op een of andere manier gebeurt criminaliteit altijd als ik er niet bij ben", aldus Ismael. Zijn oudere broer kan hier overigens ook een aandeel in hebben, die kan de rest van de groep gewaarschuwd hebben dat zijn broertje er buiten moet blijven.

Fietsen en brommers

Fietsendiefstal wordt onder bepaalde lagen van de bevolking zo'n beetje als legitieme bezigheid gezien, onder de Marokkaanse jongens van mijn onderzoeksgroep viel het mij op hoe weinig jongens een fiets hadden, ze hadden geen fiets nodig vertelden ze mij. Sommige jongens hadden een mountainbike, dat was duidelijk een stuk beter, daar kon nog wel enige prestige aan worden ontleent. Om geld te verdienen is een ordinaire Nederlandse fiets al bijna niet interessant, de junkies in de binnenstad verkopen fietsen voor 7,50 tot 25 gulden, afhankelijk van de staat van de fiets en de noodzaak van de junk om te 'scoren'. Wel interessant zijn mountainbikes, daar kan je nog wel wat geld mee verdienen.

Voordat ik het fenomeen scooter behandel, licht ik eerst toe hoe het überhaupt kan dat auto's en brommers zo vaak gestolen worden. Er bestaat een heel handig stuk gereedschap dat een 'stoter' wordt genoemd. Volgens een handel in gereedschappen in Utrecht zijn deze apparaten alleen voor professionals te koop, ze kunnen ook zelf gemaakt worden. Een stoter is een ijzeren staaf met een verschuifbaar gewicht. Door de staaf met één uiteinde in een slot vast te zetten en het gewicht met kracht langs de staaf te bewegen, wordt het slot waar de ene kant van de staaf inzit, uit zijn behuizing 'gestoten'. Als je een auto of scooter 'gestoot' hebt kan je hem starten met een theelepel of een ander metalen dingetje. Dat kan nadat je het gedeelte van het slot dat contact maakt, terug hebt gezet. Je kunt ook andere sloten, zoals van huisdeuren 'stoten'.

Nu de lezer begrijpt hoe weinig moeite het kost om sloten te forceren zal ik de hossels met scooters uitleggen. Volgens 'het Parool' van 08-08-1997 zijn scooters razend populair onder jongeren. Het is een statussymbool geworden, net zoals het dragen van Nikes dat is. Zes van de veertien geïnterviewde jongens geven aan dat ze of een auto of een brommer erg graag zouden willen hebben. Een beetje scooter kost nieuw zo'n vierduizend gulden. Gestolen

brengt hij in mijn onderzoeksgroep zo'n vierhonderd gulden op. Een gestolen scooter kun je laten 'tikken'. Het frame-nummer wordt er dan uitgeslepen en er wordt een nieuw nummer 'ingetikt'. Daarmee kan de scooter weer in de verzekering gedaan worden. De jongens uit mijn onderzoeksgroep die zelf op scooters reden vertelden dat hun scooter legaal was. Of ze daarmee bedoelen dat ze 'getikt' zijn of dat ze echt legaal zijn, ben ik niet te weten gekomen.

In het volgende stuk worden illustraties gegeven van de handel en wandel van fietsen en scooters. Ibrahim (15):

"Een keer in IJsselstein deden een paar Nederlandse jongens link en irritant tegen ons op hun dure scooters, wij vragen of we ook een rondje mogen, niet dus. Ze bleven maar link doen. Toen hebben we ze in elkaar geslagen en de scooters meegenomen, die gasten hebben toch genoeg geld."

Ik liep op een middag met Aziz en Ali door de wijk. Zij waren op zoek naar geld om 's avonds uit te kunnen gaan. Er werd vijftig piek verdiend met een mooie mountainbike die bij de flat van de één van de jongens voor de deur stond. Na de sleutels aan de aanwezige sleutelbossen vergeefs geprobeerd te hebben werd de hele fiets de flat uitgetild om in de kelderbox van een jongen op een andere manier open gemaakt te worden. Het slot was een dun beugelslot, een stuk ijzer ertussen, draaien, even kracht zetten en open.

Als de gelegenheid zich voordoet om een mountainbike te stelen is dat een makkelijke hoesel om een beetje geld te verdienen. Scooters zijn een stuk duurder en ook interessanter om geld mee te regelen. Scooters jatten is meestal moeilijker omdat de sloten die er op zitten zwaarder zijn. Een gestolen scooter, zeker als het een erg nieuwe betreft, levert veel geld op maar daar moet wel een geschikte koper voor gezocht worden. Om de scooter in de verzekering te kunnen doen moet de scooter zelfs 'getikt' worden. Dat gebeurt in vrij professionele 'garages'. Scooters jatten en 'tikken' is een veel serieuzere hoesel dan fietsendiefstal, beide zijn in hoge mate afhankelijk van de gelegenheidssituatie.

Flashen

Flashen betekent; iemand oplichten, flessen, 'er in leggen'. Er zijn zeer veel varianten op flashen. Een jongen geeft in een interview aan dat hij af en toe 'flashed'. "Maar niet van vrienden, wat veel anderen wel doen." Jongens in de eigen groep flashen heeft veel te maken met het feit dat de groep als los zand aan elkaar hangt en dat er onderling veel strubbelingen zijn. De oorzaak van het onderlinge flashen in de groep legt Aziz als volgt uit:

"Iedereen van de groep is tot elkaar veroordeeld. Je ontkomt er niet aan, je moet wel met ze omgaan, als de een de ander geflashed heeft doet de ander dat een keer terug en zo krijg je een groep jongens die elke keer elkaar 'er in leggen'."

Terwijl ik een interview aan het doen ben met Salim, komt een oudere jongen op een scooter aangereden. Salim loopt op hem af, opent een vakje aan de voorkant van de scooter, maakt ondertussen een paar kameraadschappelijke opmerkingen en doet het vakje weer dicht. De twee jongens kletsen wat: "Waar ga je heen? Wat ga je doen?". De oudere jongen rijdt weg. Even later laat de respondent mij zien dat hij die jongen net geflashed heeft.

Hij heeft een zaktelefoon uit dat vakje gejat. Een uurtje later komt de jongen met een vriend in een auto langs en is kwaad. Ondertussen stonden wij met een grote groep op straat waarbij iedereen zich van de domme hield. De jongen reed, na een paar waarschuwingen of verwensingen in het Marokkaans te hebben geroepen, weg. De jongens van de groep begonnen argumenten te verzinnen als rechtvaardiging voor deze vorm van maten-naaierij. "Hij heeft hem zelf ook van Hoog-Catharijne" en meer van dat soort redematies die illustreren dat je van een dief mag stelen.

Een ander voorbeeld:

"Ik was met twee Marokkaanse jongens in de stad toen er ineens een jongen op Aziz toegelopen kwam en hem een kopstoot gaf. Aziz vertelde mij later dat hij vroeger met deze agressieve figuur samen werkte. Op een gegeven moment heeft Aziz een pistool van de agressieve figuur geflashed. Net op het moment dat Aziz deze wou verkopen voor 400 gulden, liep de eigenaar (de agressieve jongen) voorbij, problemen dus. Aziz probeert deze jongen al 4 jaar uit de weg te gaan maar dat liep nu dus even mis. Volgende week komt deze agressieve figuur bij Aziz even gezellig langs om zijn 400 gulden te collecteren. Het maakt hem niet uit hoe Aziz aan het geld komt als het er maar geregeld is, riep deze agressieve figuur toen hij Aziz liet gaan."

De gegeven voorbeelden zijn toevallig voorbeelden van jongens uit de groep of kameraden die elkaar onderling flashen, omdat ik alleen deze vorm van flashen tegen ben gekomen. Het geeft natuurlijk veel minder problemen om vaag bekende mensen of geheel onbekenden te flashen. Een voorbeeld daarvan is iemand zeggen dat je een bepaalde handel hebt, alvast een voorschot vragen en dan niet meer terugkomen.

Het fenomeen flashen was voor mij onbekend toen ik mijn onderzoek begon. Op mij komt het over als een lage vorm van oplichting waar geen eer aan te behalen valt. De jongens die flashen zien flashen als iets wat zich voordoet en waaruit blijkt dat zij slimmer zijn dan het slachtoffer. Ook flashen is afhankelijk van de gelegenheid. Bij de juiste persoon en de juiste gelegenheid kan een gehaaid persoon daar geld uit halen. De redematie die aan flashen ten grondslag ligt is dat je stom zou zijn om geen gebruik van de situatie te maken, anders doet een ander het. Ook wordt er geflashed om een persoon terug te pakken.

Telefoontjes jatten

Zaktelefoons jatten uit auto's, is in de onderzoeksgroep een veel voorkomende en makkelijke vorm van vermogenscriminaliteit. Uit een observatie verslag: Ibrahim (15) had een telefoontje gezien en kwam bij de groep vragen wie zijn brommer wilde besturen zodat ze na de diefstal snel weg konden rijden. Na een kwartiertje kwamen de jongens alweer terug bij de groep. Het gestolen telefoontje, een Erikson, bleek zo'n 250 gulden waard, dat is de duurste categorie. Een Nokia-tje is slechts 150 gulden waard. De bestuurder van de brommer krijgt 1/3 deel van de opbrengst. Ibrahim vertelde aan de groep in geuren en kleuren hoe het verliep en vooral het feit dat de brommer nog niet gestart was toen de telefoon al uit de auto was gejat. Zo snel kan hij het! De bestuurder dacht dat de dader langer bezig zou zijn. Volgens Ibrahim maakt het niet uit of er mensen zitten te kijken, zo snel is hij al weer weg. Toen de twee jongens net terug kwamen met de telefoon was er een opwinding van jewelste in de groep, iedereen wilde de telefoon even vasthouden en proberen, dat lukte

niet omdat ze de pincode niet wisten. Een andere keer had Mohammed een telefoon gestolen uit een auto. De eigenaar was zelf op zoek gegaan naar de dader en wist via een tussenpersoon zijn eigen telefoon weer terug te kopen voor honderd gulden.

Telefoontje jatten is alleen mogelijk als er een telefoon open en bloot in een auto ligt, bijvoorbeeld om hem op te laden. De gelegenheid om een telefoon te vinden kan opgezocht worden door daar naar op zoek te gaan. Bij een duur advocatenkantoor waar veel mensen werken, is de kans om een telefoon tegen te komen vrij groot. Ibrahim heeft zelfs een aantal vaste plaatsen waar hij op zoek gaat naar zaktelefoons. In de periode dat ik mijn onderzoek deed was het stelen van telefoons uit auto's veruit de favoriete hoesel. Er zitten niet veel risico's aan en in de wijk woont een man die alle telefoons meteen koopt en zonder gezeur cash betaalt.

Omdat nu bij allerlei winkels gratis telefoons worden weggegeven bij aankoop van een bepaald product, de beveiliging van telefoons steeds beter wordt, zal deze hoesel, net als het stelen van autoradio's (een populaire hoesel van een tijdje terug), geen lang leven beschoren zijn.

Afpersing

Afpersing wordt door justitie gezien als een zeer ernstig misdrijf. Afpersing staat hier vermeld tussen telefoontjes en inbraak vanwege de 'toevallige' gelegenheid van de hoesel. In het volgende verhaal deed de mogelijkheid tot afpersing zich 'gewoon' voor. "Als jij daar geen gebruik van maakt doet een ander het." Voor een inbraak of snelkraak moet je dingen voorbereiden, voor deze afpersing en bovengenoemde hoesels niet.

Uit een gesprek met Ali: "Wij wisten van een jongen dat hij een schoolgebouw in de fik had gezet. Hij werd echter niet gepakt. Dus wij gingen elke twee dagen om een paar honderd gulden vragen anders zouden we hem aangeven. De moeder van de pyromaan was daar als de dood voor, dus die regelde altijd geld voor ons. Het gerucht verspreidde zich snel. Op een gegeven moment gingen veel jongens daar geld halen. Die vrouw sloot allerlei leningen af om haar jongen maar uit de gevangenis te houden. Op een gegeven moment kon ze het niet meer opbrengen en ging alsnog naar de politie. Een paar oudere jongens zitten onder andere daarvoor nu in de gevangenis."

Een andere vorm van afpersing speelt in de wandelgangen op straat. Achmed: "Sommige jongens hier persen oude vrouwtjes af, dan maken de jongens ze bang en moeten ze geld geven."

Oude vrouwtjes afpersen wordt vooral door de oudere jongens als erg laf gezien, die vrouwtjes hebben toch al zo weinig geld. Bij de jongens die vrouwtjes op straat bedreigen en afpersen is de 'noodzaak' om geld te hebben klaarblijkelijk groot genoeg om het geweten af te kopen.

Inbraak

De gelegenheid voor inbraak kan zich, zoals in het komende relaas wordt geïllustreerd, toevallig voordoen. Vaak wordt inbraak echter voorbereid en valt daarom onder criminele activiteiten die met voorbedachte rade gepleegd worden.

Ali: de eerste keer dat ik inbraak was tijdens mijn krantenwijk, ik was elf jaar, er was een brie-

venbus met een touwtje aan de buitenkant en er was niemand thuis. Dus ik trommelde mijn broer en een vriendje op. We gooiden de kranten weg en stopten de fietstassen vol met spullen. Mijn ouders waren een paar dagen weg naar Duitsland. De politie heeft ons toen wel gepakt maar mijn broer heeft alle schuld op zich genomen om mij (het jongere broertje) buiten schot te houden.

Volgens Ibrahim moet je inbreken op feestdagen, dan loop je weinig risico. Ook is het beter om dat buiten je eigen wijk te doen, dat hangt wel weer af van de mogelijkheden voor vervoer.

Ali heeft een tijd lang niets geflikt, tijdens mijn onderzoek bleek dat hij toch weer criminele activiteiten ondernam. Ik kreeg te horen dat hij vast zat vanwege een poging tot inbraak bij een Surinaamse man die hij goed kent. De inbraak bij de Surinaamse man ging volgens Ali als volgt:

“Ik en Salim zijn gaan kijken wat voor soort gereedschap we nodig hadden om binnen te geraken (de Surinaamse man zat in het café). Tijdens deze verkenning werden we al gezien door iemand, we gingen snel weg en besloten het toch door te zetten. Dus wij gereedschap halen en aan het werk om een raam eruit te halen. De pennetjes moesten uit de scharnieren getikt worden om het raam eruit te kunnen tillen. Terwijl we daarmee bezig waren kwam er ineens een Opel Vectra aangereden. Dus wij gooiden de schroevendraaiers op het dak en renden weg. Ali sprong over een heg, zag Salim over dezelfde heg terugspringen (!?) en snapte waarom, een buurtbewoner met een stuk ijzer in de hand. Ook Ali sprong snel weer terug en werd onmiddellijk in zijn kraag gegrepen door de inmiddels gearriveerde politie. Salim werd uit de bosjes geplukt en op de grond gelegd met een knie in zijn rug. De jongens werden meegenomen en de hele buurt stond te kijken. “Voor schut man”, zei Ali over het feit dat hij werd afgevoerd temidden van bekend volk. Hij liep daarom met zijn hoofd zo diep mogelijk in zijn kraag naar de grond te kijken.”

Sommige inbraken zijn zelfs vaste prik; de supermarkt in het winkelcentrum is een aantal keren per jaar de klos, met oud en nieuw is het gewoon traditie om daar de ruit in te gooien en naar binnen te gaan.

Inbreken is een hoesel die veel geld kan opleveren maar meestal veel voorbereiding vraagt. Deze hoesel is zeker niet zonder risico. Jongens die inbreken zijn meestal al redelijk ver het criminele pad ingeslagen. Het komt echter ook voor dat jongens ergens inbreken voor de kick in plaats van voor het geld. Vanzelfsprekend zijn dat minder ervaren jongens die nog niet ver het pad der criminaliteit ingeslagen zijn.

Snelkraak

Snelkraken is; met een auto achteruit bij een winkel naar binnen rijden, de auto vol laden en snel wegwezen voordat de politie op het alarm af is gekomen. Snelkraken is een activiteit waar veel vaardigheden voor nodig zijn, daarom doen alleen sommige ouderen dit. Voor een snelkraak is het handig een snelle auto te hebben voor het geval je achtervolgd wordt door de politie. Dat is waarom sommige oudere Marokkaanse jongens nog wel eens een auto stelen. Eén oudere (niet Marokkaanse) jongen is gespecialiseerd in snelkraken. Grootse verhalen worden over hem verteld. Hij kan zo goed autorijden dat de politie hem in een achter-

volging niet te pakken kan krijgen.

Ibrahim heeft een keer samen met een oudere jongen een snelkraak gezet. Het alarm ging meteen af en binnen een minuut was de politie er al. Ibrahim wist weg te rennen, de andere jongen is gepakt. Te veel risico vindt Ibrahim, het kan echter wel veel opleveren.

In de onderzoeksgroep is geen enkele Marokkaanse jongen een actieve snelkraker. De twee jongens die regelmatig snelkraken zetten, zijn niet Marokkaans. Een jongen uit de overgangsgroep, Salim (17), gaat wel eens met deze twee jongens mee. Salim is, evenals de twee niet Marokkaanse jongens, bezig een echte criminele carrière op te zetten, hij denkt dat hij zo slim is dat hij het wel redt in de criminele wereld. De tijd zal leren of Salim gelijk heeft, vooralsnog is hij van de jongens in de groep het meest opgepakt en wordt binnenkort waarschijnlijk veroordeeld tot detentie in een jeugdgevangenis.

Heling

Als er niemand is die gestolen goederen koopt, kan de dief zijn spullen niet kwijt en zou hij niet meer stelen. 'Zonder heler geen steler'. Ik ben tijdens mijn onderzoek verschillende vormen van heling tegen gekomen. Net als veel diefstal speelt bij heling de gelegenheid vaak een rol. Mensen uit de wijk, bekenden en vrienden van bekenden, die bepaalde goederen nodig hebben, verspreiden het gerucht dat ze een bepaald artikel zoeken. Dat gerucht komt bij de jongens terecht en op het moment dat iemand dat bepaalde artikel weet te vinden is het alleen nog maar een kwestie van 'pakken'.

"De fiets werd naar een Marokkaanse kennis gebracht waarvan de jongens wisten dat hij nog een mountainbike nodig had om mee naar Marokko te nemen. Ze hadden verwacht zo'n 110 gulden te krijgen. Ze moesten echter met vijftig piek tevreden zijn. Voordeel van iemand die een fiets meeneemt naar Marokko is dat de fiets niet binnenkort gepakt wordt door de politie of de eigenaar en zo de dieven opgespoord kunnen worden." (uit een observatie)

Er zijn een aantal professionele helers, uit een observatie:

"Ik laat mij uitleggen hoe het contact met helers tot stand komt. Er rijden helers rond in de wijk die je af en toe aanspreken. Dan ken je ze op een gegeven moment. Als je dan wat hebt of als je wat wilt, weet je ze te vinden."

Ik was op een avond met twee jongens onderweg naar de stad om een biertje te gaan drinken toen het volgende gebeurde. We kwamen een groep nette oudere Marokkaanse jongemannen tegen. Ali bleek familie te zijn van één van hen en kreeg een visitekaartje. Als Ali 'wat had', moest hij maar bellen, een heler dus. "Zo zie je maar weer" zei Ali, "je raakt spullen altijd wel kwijt. Iedereen weet altijd waar bepaalde dingen verkocht kunnen worden."

In de wijk waar de onderzoeksgroep zich ophoudt, is een man die een handeltje heeft in gestolen telefoons. Dat is een grote stimulans om telefoontjes te stelen, je kan ze tenslotte altijd kwijt.

Ibrahim vertelde mij dat als hij ging inbreken in een huis, hij altijd van te voren al regelde dat hij de gestolen goederen meteen kwijt kon.

Een bijzondere vorm van heling door een van de jongens in de onderzoeksgroep, was de (poging tot) inkoop van vervalste briefjes van honderd. De deal ging niet door omdat de ver-

koper 30 gulden per briefje wilde hebben, dat is blijkbaar te duur. Een maand later zag ik op het journaal dat een omvangrijke drukkerij van valse honderdjes opgerold was in Noord-Holland.

De gestolen goederen moeten voor een aardige prijs verkocht kunnen worden anders heeft de hoesel geen zin. Een hoesel is populair als de opbrengsten opwegen tegen de kosten (risico's). Een aantal hoesels zijn momenteel in de mode, over een tijdje niet meer. Nieuwe hoesels zullen de plaats van de oude innemen, zolang als er vraag is naar gestolen artikelen zal vermogenscriminaliteit blijven voorkomen.

Wat gebeurt er met de buit?

In de interviews vroeg ik wat er gebeurde met de opbrengst van hun criminele activiteiten. De meeste antwoorden vallen onder te brengen onder 'korte termijn bevrediging'. Dat zijn; uitgaan, naar de hoeren gaan, blowen, drinken, gokken en in een enkel geval een snuifje cocaïne. Salim: "Je steelt om te genieten, gestolen geld geeft makkelijk uit, als je de hele dag gewerkt hebt geef je dat kleine beetje geld niet zo makkelijk uit!" Daarnaast worden er dure kleren van het 'geregelde' geld gekocht en soms een scooter.

Een enkeling spaarde het geld op, hij kreeg na een tijdje bericht van zijn bank dat hij een verklaring af moest leggen over de manier waarop hij aan dat geld gekomen is. Bij een andere jongen werd door de politie een doos vol geld aangetroffen, hij was van plan daarmee een sportwagen te kopen.

Ibrahim vertelde mij dat hij door een smoes te verzinnen, zijn ouders geld toestopte, zijn ouders kunnen het grote gezin niet runnen van het WAO inkomen van zijn vader.

De inkomsten van de hoesels zijn meestal niet zo hoog dat ze ervan kunnen leven. Uit de gesprekken die ik gevoerd heb met de jongens bleek dat veel jongens dromen van een hoesel die voor altijd in hun behoeften voorziet of een hoesel waarmee ze in één keer binnen zijn. Ik heb gemerkt dat de jongens er echter niet bij nadenken dat veel geld moeilijk te beheren is en dat het veel waarschijnlijker is dat ze gepakt worden of het geld van een grote hoesel er in 'no time' doorheen jagen en dan weer terug bij af zijn.

Drugs en gokken

Nadat ik de aangetroffen vormen van vermogenscriminaliteit heb uitgelegd, worden nu de aspecten drugs en gokken toegelicht. Als het geld van een hoesel binnen is, wordt het eerst gevierd. Luxe dingen zoals gokken, softdrugs, naar de hoeren, drank en uitgaan worden met kleding het meest genoemd als eerste uitgaven van 'geregeld' geld. De meeste jongens in mijn onderzoeksgroep roken sigaretten (Marlboro), één jongen rookt zware shag. Sigaretten worden rondgedeeld in de groep, iemand die (op dat moment) sigaretten heeft deelt ze uit. Een persoon die op dat moment geen geld heeft krijgt sigaretten. "We zorgen voor elkaar" zeggen de jongens als ik vraag waarom dat gebeurt. Wat verslavingen betreft lijkt gokken het grootste probleem onder mijn onderzoeksgroep op te leveren. Drank begint steeds meer terrein te veroveren. Vanuit het jongerencentrum was een tijd geleden een kamp georganiseerd. Op dat kamp hebben een aantal jongens voor het eerst (veel) gedronken. Drinken en blowen zijn voor sommige jongens activiteiten om een identiteit aan te ontlenen.

Ali drinkt nog maar drie maanden, sinds het kamp. Hij praat erg vaak en veel over de hoeveelheid joints en drank die hij het afgelopen weekend weer naar binnen heeft gewerkt en

hoe erg hij 'er aan was'. Hij vindt het wel stoer om te drinken en blowen. Drank is iets waar de meeste ouders niets van mogen weten in verband met het geloof. Hoe de jongens het in het weekend dan toch voor elkaar krijgen om stiekem veel te drinken blijkt uit de volgende observaties:

"Slimmeriken! Ali en Salim kopen vrijdags een fles Vieux en leggen die in de koelkast van de shoarmatent, zo komen je ouders er niet achter dat je drinkt, ben je goedkoop dronken en staat je drank mooi koud."

"Ik zat bij Ali achterop de brommer, we reden langs de moskee. Ali zei: "allemaal vrienden van mijn vader, als ze zien dat ik dronken ben..." Zijn vader weet niet dat hij drinkt en mag daar ook niet achter komen. Aangezien hij nog maar drie maanden drinkt en ik hem een aantal keren echt laddersat heb gezien, denk ik niet dat hij het nog lang voor zijn ouders verborgen kan houden. Alle jongens zijn islamitisch, dat ze toch drinken komt volgens henzelf omdat zoveel mensen om hen heen drinken. Ook in de shoarmatent waar iedereen elkaar elke dag tegenkomt, wordt fors gedronken. Een aantal jongens houden zich wel streng aan hun geloof wat betreft het verbod op alcohol."

Blowen is in de ogen van veel ouders en de Koran minder erg. Toch blowen de jongens die niet drinken niet. De niet-drinkers gaan in het weekend wel met de (dronken) jongens mee uit. De jongens die blowen hebben dat van de oude groep die nu weg is of in de bak zitten, geleerd. Ali bijvoorbeeld is ooit op de volgende manier begonnen met blowen. Hij reed met zijn broer elke ochtend in een gestolen auto naar school, zijn broer reed en Ali draaide de joint. In de pauze zagen ze elkaar weer en draaiden weer een joint, daarna gingen ze vreselijk stoned naar de les. De broer van Ali zit nu vast. Ali vertelde mij dat volgens hem, jongens pas crimineel worden nadat ze beginnen met blowen, dan kan het ze minder schelen. Dan willen ze alleen nog maar de hele dag stoned zijn en moeten stelen om dat te kunnen betalen. Ook voor Ali zelf gaat dat op: "Ik denk wel dat er echt een verband bestaat tussen blowen en stelen. Nu ik niet zoveel meer blow heb ik ook veel minder de neiging om te gaan stelen."

Een Nederlander die elk weekeinde in de shoarmatent rondhangt vertelde mij dat zijn broer steelt omdat hij elke dag 25-50 gulden oprookt aan softdrugs, anders kan hij dat niet betalen. De meningen over blowen lopen uiteen. Achmed: "blowen heeft geen nut, ik denk niet dat je met mate kan blowen, als je blowt dan ook de hele dag door, dat deed ik vroeger ook". Er wordt in de groep aangenomen dat er een verband is tussen blowen en stelen. Toch hoeft dat niet, Ibrahim vertelt er het volgende over: "ik deed het om stoer te doen, ik ben gestopt, ik vind het slecht, je verdient er niets aan. Ibrahim vindt het belangrijk om ergens financieel profijt van te hebben, hij is dan ook gewoon doorgedaan met stelen nadat hij gestopt was met blowen. Aziz heeft nog het meest genuanceerde standpunt over blowen: "het is niet zo erg als je maar weet hoe, dag in dag uit is niet okay, dan wordt je lui en verlies je alle fantasie".

Voor mijzelf werd duidelijk dat ik een vooroordeel had over Marokkanen en blowen. Eigenlijk dacht ik dat 'die Marokkaantjes' allemaal de hele dag blowen. Dat is door mijn bevindingen in deze onderzoeksgroep onderuit gehaald.

De blowers in de groep hebben van de oudere jongens leren blowen maar de jongens die

niet blowen hebben bij dezelfde oudere jongens gezien wat blowen voor problemen kan opleveren.

Gokken

Op de fiets, op weg naar mijn onderzoeksgroep, zag ik op straat op bepaalde plekken groepjes van vijf tot tien Marokkanen een vreemd ritueel uitvoeren. Eén of twee staan op de uitkijk en de rest is gehurkt in een rondje. Ze bleken 'Patah' of 'Rondah' te spelen. Dit zijn kaartspelen waar behoorlijk wat geld mee kan worden gewonnen of verloren. Deze manier van gokken werd door mijn onderzoeksgroep niet gewaardeerd. Ze kenden wel jongens uit een aangrenzende buurt die dat vaak deden. Daar krijg je de grootste ruzies van, vertelden oudere jongens mij. Daarvoor in de plaats brengt een groot deel van de oudere jongens hun geld naar de twee gokkasten in de shoarmatent. De shoarmatent is een afzichtelijke, veredelde barak. De enige dingen die er te doen zijn is kletsen, bier drinken of gokken op een van de twee gokkasten die zeer prominent aanwezig zijn. Je kan bijna letterlijk niet om de gokkasten heen. Vroeger (één tot drie jaar geleden), werden de gokkasten regelmatig open-gesloopt en leeggehaald. Een grote groep jongens ging er omheen staan, één persoon sloopte het slotje en haalde de gokkasten leeg. Nu heeft de eigenaar al een tijdje een enorme, stalen balk voor de geldla van de gokkasten gemaakt om dat te verhinderen. Een jaar geleden hebben een paar jongens die elke dag rondhangen in de shoarmatent, ingebroken in hun eigen thuishaven en de stereo, de t.v. en de drank gestolen. Nu is er slechts een armoedig draagbaar radiootje.

De oudere jongens brengen elke dag veel tijd door in de shoarmatent. De gokkasten staan elke avond in het middelpunt van de belangstelling. Gokken heeft een grote sociale functie binnen deze groep. In de interviews wordt, behalve door Mohammed, aangegeven dat gokken altijd gebeurt met andere jongens erbij.

Ik vroeg in de interviews onder meer wat de respondent van gokken en van mensen die gokken vond. Ik kreeg hierop de volgende interessante antwoorden:

Ali: "Slecht, ik ben zelf gokverslaafd geweest, wel kicken met groep om je heen".

Mohammed: "Verslavend, niet goed maar wel leuk om naar te kijken".

Ibrahim: "Dom, sommigen moeten thuis droog brood eten omdat alles in de gokkast zit. Vroeger, als ik geld had, dan ging ik gokken".

Mohammed: "Als het loonstrookje binnen is ga ik onmiddellijk naar Fortuna, ik heb daar wel eens van 10 tot 10 gestaan". Dat is van openingstijd tot sluitingstijd. Interviewer: "word je daar niet hartstikke leip van zo lang staan gokken?" Mohammed: "Jawel! Vooral als je verliest!"

Er zijn onder de oudere jongens in de groep een aantal die in de shoarmatent hele avonden met holle ogen naar de gokkast zitten te kijken en niets te drinken of te eten kunnen betalen. Ook in het weekend kunnen ze niet met de rest van de groep mee gaan stappen. Ik heb deze jongens gevraagd of ze dat niet zonde vonden van hun geld. Het antwoord was dat ze een andere keer met extra veel geld de stad in konden gaan, "dan is het kicken".

"De oudere jongens zitten in een kring om de twee gokkasten, niemand heeft meer geld. Er wordt dus niets gedronken en alleen naar de knipperende lampjes gestaard. Eén

jongen is bezig is met gokken. Hij heeft als enige nog geld. Hij wint wat en gaat op de tweede kast verder met het net gewonnen geld. Hij verliest daar weer en wisselt nog maar een biljet aan de bar. De twee gokkasten zijn het middelpunt voor de jongens. De jongens die naast mij stonden, vertelden elkaar hoeveel geld ze hadden verloren. 175 gulden per persoon. Een van de jongens vertelde doodleuk dat hij het morgen wel weer terug zou winnen door nog meer te gokken.” (Uit een observatieverslag)

Ik vond het in eerste instantie vreemd dat de uitbater van een plek met gokkasten geld leende aan de jongens om te gokken, in tweede instantie bleek het juist erg slim, zo verdiende hij nog meer geld. De jongens moeten bij grote schulden wel geld ‘regelen’. De jongens vertelden mij dat ze, zelfs wanneer ze uitgingen, gewoon vijftig piek konden lenen van de uitbater. Het vergokte geld gaat gedeeltelijk direct naar de uitbater. Deze uitbater houdt natuurlijk bij hoeveel geld hij nog krijgt. Als het bedrag te hoog wordt en de jongen kan het niet betalen dan stuurt hij er ‘een mannetje’ op af, zo vertelde een Nederlandse vaste klant mij. De meeste jongens laten het niet zo ver komen en betalen op tijd. Hoe ze aan dat geld komen, wordt natuurlijk niet gevraagd. Volgens mij is de uitbater van de shoarmatent rijk geworden van de gokkasten die er staan. In de interviews geven de jongens aan dat ze vooral veel gokken als ze veel geld hebben, dus als ze of hun loon binnen hebben of een kraakje gezet hebben. Ali had bijvoorbeeld een keer vierhonderd gulden ‘geregeld’ door een gestolen scooter te verkopen. Die avond betaalde hij veel. Hij deelde drankjes uit en gooide veel geld in de gokkast. Er moest geshowd worden dat hij geld had, gokken en drankjes uitdelen zijn daar de aangewezen manieren voor.

Harddrugs

Er wordt behalve alcohol, niet veel harddrugs gebruikt door de jongens in mijn onderzoeksgroep. Er is één oudere jongen in de groep die een jaar geleden regelmatig allerlei drugs gebruikte. Hij gebruikte veel speed, als hij veel geld had cocaïne en als hij ging stappen XTC. Blowen deed hij de hele dag en drinken in het weekend. In die tijd pleegde hij veel criminaliteit en gokte ook erg veel. Hij is nu nog niet zo erg lang uit de gevangenis en probeert op het rechte pad te blijven, ook wat betreft druggebruik. Aangezien hij een baantje heeft gevonden is hij het grootste gedeelte van de dag aan het werk en niet op straat. De straat ziet deze jongen zelf als grootste gevaar om weer terug te vallen in alle ellende van druggebruik en criminaliteit. Deze jongen komt uit de oude groep waarvan de meesten niet meer in de wijk komen of vast zitten. Bij deze oude groep waren veel jongens die allerhande harddrugs gebruikten en verhandelden. Van de jongens uit de overgangsgroep heeft één jongen een keer cocaïne geprobeerd en twee keer een pilletje XTC geslikt.

Iedere jongen van de onderzoeksgroep kent wel iemand die verslaafd is geraakt, niet zelden een oudere broer. De houding van de groep tegenover harddrugs is over het algemeen afkeurend, vooral bij de jonge jongens. Cocaïne en XTC genieten nog de meeste status, daar doen enkele romantische verhalen over de ronde. Druggebruik ‘an sich’ geeft niet veel status. Door de jongens van de groep wordt het onderwerp drugs wel interessant gevonden om over te praten. Aangezien ik veel kennis heb van allerhande drugs werden er regelmatig vragen aan mij gesteld over verschillende drugs. De jongens waren zich voornamelijk bewust van allerlei gevaren van drugs, niet van de werkelijke effecten, zo wist niemand wat LSD en

paddestoelen zijn of wat voor werking ze hebben. Een jongen waarvan de groep weet dat hij wel eens wat drugs gebruikt, wordt al heel snel bestempeld als 'junk'.

Wat betreft drugs en druggebruik hebben de jongen in de onderzoeksgroep genoeg voorbeelden van hoe het niet moet. Druggebruik is niet populair en de gelegenheid om drugs te gebruiken is zelden of niet voorhanden. Er is weinig contact met druggebruikers.

Dealen en koerieren

De jongens van de groep hebben een hekel aan junkies. Er wordt door de jongens vrijwel niet gebruikt en er zijn ook geen dealers in de wijk die contact hebben met de groep. Volgens Aziz en Ali verdienen de jongens uit de groep geen geld met drughandel omdat er geen actieve dealers en niet veel gebruikers meer zijn. Onder de Marokkanen zijn niet veel gebruikers meer en onder andere bewoners van de wijk ook niet. Vroeger was dat anders, Abdellah heeft bijvoorbeeld vroeger zijn broer geholpen met drughandel: "soms heb ik voor mijn broer wat naar iemand toegebracht, daar kreeg ik dan 50 gulden voor". Abdellah ging ook wel eens mee naar Hoog-Catharijne met zijn broer, om bolletjes in zijn mond te bewaren, zo'n klein jongetje wordt niet snel verdacht door de politie. Abdellah: "Ik zou het ook doen, mijn broer wou gewoon geld verdienen en auto rijden. Hij is maar een klein dealertje. Als je het zelf niet doet (gebruiken) is het okay. Als je gepakt wordt is het niet okay, maar je wordt niet zo snel gepakt". De broer van Abdellah is in Duitsland opgepakt met een paar kilo drugs in zijn auto, hij bleek ook al een tijd zelf te gebruiken.

Volgens Aziz moet je het anders aanpakken: "beter is het als je jongens voor je hebt lopen. Dan loop je zelf niet zo veel risico en verdien je wel veel geld. Ik vind het niet erg om te doen, anders halen die junkies het ergens anders". Niet alle jongens denken zo over dealen. Ibrahim: "Ik vind het maar niets, ik kan wel ergens anders geld aan verdienen. Als je bolletjes rondbrengt ga je toch gebruiken. Ibrahim houdt het voorlopig gewoon bij de diefstal van telefoontjes.

Als een van de laatste vragen in de interviews vroeg ik naar de hasjhandel vanuit Marokko. Bijna alle jongens kenden wel een familielid die hasj vanuit Marokko meegenomen had. Het is volgens de jongens goede handel maar wel erg gevaarlijk.

De meeste jongens van de groep vinden het niet erg om geld te verdienen door drugs te verkopen, "anders doet een ander het wel". Ze vinden wel dat je een risico loopt om zelf te gaan gebruiken. Aan de broer van Abdellah is te zien dat ook inderdaad kan gebeuren.

Op dit moment is drughandel geen hoesel die de jongens ondernemen. Dat heeft te maken met de lering die te trekken is uit het verleden en met het feit dat de gelegenheid zich (nog) niet voordoet. Er zijn geen jongens die zelf een handeltje opgezet hebben.

Hiërarchie en groepsactiviteiten

Hiervoor heb ik de verschillende vormen van vermogenscriminaliteit, hoe die in zijn werk gaan en de meningen van de jongens zelf over deze vormen van criminaliteit, uit de doeken gedaan. Ook gokken, druggebruik en handel in drugs zijn toegelicht. In het komende stuk leg ik uit op welke manier die activiteiten en de opbrengsten daarvan, een rol spelen binnen de groep. Die rol is te zien in de relaties van de leden van de groep onderling, in de hiërarchie van de groep. Een aantal activiteiten hebben zeer specifiek betrekking op de hiërarchie, deze zullen in het volgende stuk in het bijzonder aan bod komen.

Mijn onderzoeksgroep heeft geen echte leider. Er zijn wel jongens die meer aanzien genieten en jongens die minder aanzien genieten. Ook zijn er jongens waar andere jongens een tijdje 'achter aan lopen'. De onderzoeksgroep hangt als los zand aan elkaar (zie ook Van Gemert, in Coppes, 1997). De hiërarchische relaties, als je daar al van kunt spreken, zijn subtiel te zien. Uit een observatie:

"De oudste twee van het groepje, mochten van de bestuurder op de motorkap van de auto zitten, de twee jongeren niet, een privilege dus. Een oudere jongen stoeide wat met de bestuurder van de auto. Een poging van één van de twee jongeren die niet op de auto mochten zitten om ook even te ravotten, leverde hem bijna een ram voor zijn kop op. Duidelijk was dat er allerlei hiërarchische relaties een rol speelden. Van sommige jongens worden bepaalde dingen wel geaccepteerd, van anderen niet."

Uitgaan doen de jongens bij voorkeur met een groep, alleen dan kan je spreken van een grote saamhorigheid binnen de groep. Er is dan sprake van een overkoepelend belang, hun groep tegen anderen. Naast uitgaan is er veel minder saamhorigheid, dan speelt het belang van elke individuele jongen een belangrijke rol, er is dan geen overkoepelend belang.

De groep bestaat uit jongens uit dezelfde buurt die op velerlei manieren met elkaar verbonden zijn. Sommige jongens hebben ruzie met elkaar, sommigen zijn familie van elkaar. Als je samen ooit wat geflikt hebt, kan je, als je gepakt wordt, elkaar verraden of niet. Dat geeft een band, of ruzie. In ieder geval zijn het jongens die met elkaar zijn opgegroeid en elkaar lang kennen. Het grootste en belangrijkste deel van hun sociale leven speelt zich op straat af.

Status

Een belangrijk aspect binnen de groep is de continue onderlinge concurrentie, iedereen wilt beter zijn dan de rest. Beter dan de rest ben je als je een positie hebt die begerenswaardig wordt gevonden. Bij de jongste en in mindere mate bij de overgangsgroep word je 'strak' gevonden als je iets stoers gedaan hebt. Dat kan door te laten zien dat je niet bang bent. Joyrijden, vechten en in mindere mate stelen zijn daar de aangewezen methoden voor. Bij de oudere groep en de overgangsgroep zorgt de mogelijkheid om ergens over te beschikken voor aanzien. Geld, scooters, auto's, vrouwen, gokken en dronken-worden kunnen door de oudere groep positief gewaardeerd worden en voor status zorgen. Eenduidig is dat echter niet. Altijd dronken zijn geeft weer een negatieve status. Status verwerf je door aan normen en waarden die in de groep gelden te voldoen.

Groepsnormen en -waarden

De normen en waarden binnen de groep sluiten bepaalde dingen uit, die zijn 'not done'. Deze uitsluitingen kunnen gezien worden als groepsdruk. Aan een aantal voorwaarden moet een lid van de groep sowieso voldoen, dat noem ik randvoorwaarden. Voorbeelden hiervan zijn bepaalde kleding en je weten te gedragen in de groep.

Kleding is belangrijk. Als je niet de juiste kleding aan hebt, word je uitgemaakt voor zwerper. Je kan door kleding laten zien dat je meedoet. Je kan als groepslid gewoon aan deze randvoorwaarde voldoen door bepaalde kleding te dragen. Bepaalde kleding kan wel, andere kleding niet. Je kan ook erg 'strakke' kleding dragen en daar extra status aan ontlennen.

Saillant detail is, dat de meest gewaardeerde kleding schrikbarend duur is. Sommige gedragingen zijn 'not done', dan val je buiten de groep. Voor de oudere jongens is het bijvoorbeeld niet 'cool' om zich veel met de jongste jongens te bemoeien. De overgangsgroep doet dat wat meer. Naast de randvoorwaarden zijn er een heleboel minder duidelijke normen en waarden. De mening hierover verschilt nog wel eens in de groep.

Opleiding

De meningen over het doen van een opleiding zijn verdeeld. Een jongen vertelde dat het volgen van een opleiding niet stoer wordt gevonden.

Aziz: "De jongens vinden je een mietje als je op school zit en er veel aan doet of als je zelfs je opleiding afmaakt. Ondertussen zijn ze eigenlijk jaloers, van de jongens uit de wijk zijn er erg weinig die hun opleiding af hebben gemaakt of af gaan maken."

Aziz baalt er wel van dat hij geen diploma heeft gehaald. Vroeger interesseerde het hem niets, toen waren andere dingen belangrijk, nu wil hij aan zijn toekomst werken en een goede baan vinden. Hij ondervindt problemen met het vinden van een baan doordat hij geen diploma's heeft.

Andere jongens zijn het niet eens met de mening van Aziz dat een opleiding geen status geniet. Deze twee verschillende meningen werden in een gesprek tussen de twee kampen afgedaan met de overeenkomst dat in ieder geval vroeger (twee tot drie jaar terug) het doen van een opleiding geen status genoot, nu wordt het geaccepteerd. Door een opleiding laat je zien dat je slim bent, echt stoer is het niet.

Criminaliteit en status

Een opleiding levert weinig, of in ieder geval geen hoge status op. Criminaliteit kan zeker wel sterk statusverhogend werken. "Als je iets gedaan hebt is iedereen jaloers." Toch hoeft je niet per se crimineel te zijn om een plek in de groep te hebben. Ik heb bijvoorbeeld een interview gedaan met een jongen die nooit iets flikt maar er wel altijd bij is, hij heeft geen erg hoge status maar is wel alom geaccepteerd. Elke dag is hij op straat, zo kan hij zijn sociale leven in stand houden. Acceptatie kan verkregen worden op legale manier. Met illegaal gedrag zijn de mogelijkheden om status te verwerven echter aanzienlijk groter. Het is stoer om 'de gang' uit te hangen. Uit verveling elkaar opfokken, resulterend in bijvoorbeeld vandalisme is de onschuldigste vorm van illegaal gedrag dat bijdraagt aan status verwerving. Vooral bij de jongeren in de groep speelt dat een rol. Een positie van een jongen in de groep kan ook verkregen of verhoogd worden door bijvoorbeeld auto's te jatten.

Uit observaties: "Ibrahim (15) had laatst een auto had 'gepakt'. Hij heeft de laatste tijd een grote bek en is agressief tegenover andere jongens."

Ibrahim zei hier later zelf in een interview het volgende over: "Ik pak auto's om te showen en om te leren autorijden."

Auto's zijn erg stoer, de (oudere) jongens die een auto hebben worden door de anderen met argusogen bekeken. Joyrijden gebeurt voornamelijk om de groep te showen dat je dat kan en vooral durft. Een voorbeeld: Ibrahim kwam nadat hij een auto had gepakt, lichtelijk in paniek naar de groep gerend. Hij had midden op een kruising de gejatte auto laten staan omdat de auto afsliep en Ibrahim hem niet meer aan de praat kreeg. Na dit in geuren en

kleuren aan de groep verteld te hebben liep Abdellah weg om de auto van de kruising af te halen waar Ibrahim hem in paniek achter had gelaten. Als Abdellah, na een paar keer met de auto hard voorbij gescheurd te hebben, vlak voor de groep slippend en glijdend de auto tot stilstand brengt, slaat de motor af. Abdellah krijgt de auto niet meer aan de praat. Opgewonden stapt hij uit, ik zie dat de jongen trilt, hij staat stijf van de adrenaline, "KICK-KEN"!! Na even bijgekomen te zijn van het joyrijden vertellen de jongens hoe stoer en hoe goed ze wel niet waren. Abdellah en Ibrahim hadden het beurtelings over hun rij-prestaties. "Heb je me door die bocht zien gaan?!! Die handrem doet het goed man!! Hij schakelt alleen kut." Als tip gaven ze elkaar: "Altijd in zijn twee zetten, dan kom je overal." De jongens nemen veel risico's met joyrijden, het valt erg op. De jongens rijden met veel lawaai rond vlakbij de plek waar de auto gejat is. Auto's jatten is volgens Ali iets wat iedereen van de groep wel eens heeft gedaan. De oudere jongens leggen mij uit dat dit nu een van de manieren is om de tijd door te komen, tegen de verveling. De oudere jongens deden dat vroeger ook maar nu niet meer. Er staan nu teveel dingen op het spel. In een gestolen auto rijden levert hun niets dan narigheid op. In een interview vertelt Salim dat hij joyrijden zeer 'strak' vindt. Strakke/ coole dingen worden binnen de groep doorverteld en overdreven. Zo helpen verhalen mee bij het krijgen of houden van een status.

Salim: "Ik ging bij een congres kijken of er wat te halen viel, er hingen allemaal jassen, in sommige zat geld en in ééntje een sleutelbos met een Audi-merk eraan. Op de parkeerplaats buiten stonden maar twee Audi's dus dat was makkelijk. Een Audi-80, echt strak! Nou, ik erin rijden. We stonden voorgesorteerd bij een stoplicht, op de baan ernaast stond, twee auto's naar voren een politieauto. Jammer genoeg ging ons stoplicht eerder op groen dus toen moesten we langs de politie rijden. Die achter ons aan. Wij bij een volgend stoplicht over het gras en toeterend vlak voor de hele rij auto's die van de andere kant af begonnen te rijden, de snelweg op. We hadden meteen een voorsprong op de politie. Het was overdag anders was ik liever in de stad gebleven."

Het duurde niet lang voordat hij gepakt was.

Hiërarchie en relaties

De hiërarchie is continu aan verandering onderhevig, het is eerder een proces dan een vaststaande pikorde. Op het moment dat een jongen iets 'straks' gedaan heeft, staat hij voor dat moment een tijdje hoog op de ladder. Iemand die niets flikt kan doordat hij een bepaalde persoonlijkheid heeft ook een comfortabele plaats binnen de groep innemen. Op het moment dat een persoon iets doet dat niet gewaardeerd wordt, of als de persoon in kwestie slachtoffer wordt van roddel en achterklap kan het gedaan zijn met zijn positie. Het gaat er om hoe de groep over een persoon en zijn daden denkt. Dat heeft alles te maken met 'PR', politiek getinte spelletjes, machtsverhoudingen, mensen voor je innemen en anderen tegen je in het harnas jagen. De hiërarchie is eigenlijk een groot spel. Allerlei relaties en verbanden spelen een rol. Er is sprake van een op velerlei manieren verstrengeld roddel cultuurtje. Een voorbeeld:

"Achmed kwam verontwaardigd naar Aziz toe om te vragen wat Aziz aan de Surinaamse man had verteld. Bij de Surinaamse man was een paar dagen terug namelijk ingebroken. Achmed vond het vreemd dat de man tegen hem zei dat Aziz de Surinaamse man had

verteld dat Achmed de dader was van de inbraak."

Er is helemaal niets waar van de bovenstaande beschuldigingen, Achmed heeft niet ingebroken bij de Surinaamse man en Aziz heeft ook niet aan de Surinaamse man verteld dat Achmed dat gedaan heeft. De reden waarom het gesprek, zoals hierboven weergegeven, dan toch gevoerd werd, vertelde Aziz mij later. Achmed en hij gingen vroeger elke dag met elkaar om. Aziz gaat nu vooral met Ali om, dat maakt Achmed jaloers, het is een soort politiek spel. Het gaat er ook bij deze spelletjes om, om zelf als beste uit de strijd te komen.

Roddel en achterklap

In de groep spelen roddel en achterklap een grote rol. Als een jongen bij de groep komt staan wordt er vrolijk handje geschud en gepraat, maar als hij wegloopt kan hij best wel eens door de persoon die net nog zo familiair met hem was, een sukkel worden genoemd. Volgens een vriendin van mij, tevens jongerenwerkster in een gezinsvervangend tehuis, is zo'n roddelcultuur helemaal niet vreemd onder jongeren. Niet typisch Marokkaans in ieder geval. Het is eerder een verschijnsel dat automatisch optreedt onder groepen jongeren die op velerlei manieren met elkaar in contact staan. Behalve roddel en achterklap zijn treiteren en pesten geliefde bezigheden van de leden van de onderzoeksgroep. Roddelen en treiteren liggen in elkaars verlengde, beide hebben ze te maken met de hiërarchie. Een observatie:

"Twee jongens waren elkaar over en weer aan het pesten. Het onderwerp was je door elkaars moeder laten pijpen en neuken. Voor elke grap werden punten gegeven door de andere aanwezige jongens. Hoe grover, hoe leuker en hoe meer punten. Deze jongens waren in een 'grapjesoorlog' verwickeld. Op een bepaald ogenblik werd een van de jongens echt geraakt door een opmerking, moest bijna huilen en fietste maar snel naar huis."

De jongen die wegfietste had verloren en werd door de groep nog even volledig afgekraakt. De winnende partij kon tevreden zijn en genoot zichtbaar. Ten koste van anderen je eigen positie verbeteren gaat erg makkelijk als de ander niet zo sterk is of al een mindere positie ten opzichte van de ander heeft.

Respect, eer en schande

Treiteren, een geliefd tijdverdrijf in de onderzoeksgroep, is leuk tot een bepaald punt. Na dat punt, is het respect voor de persoon en de eer van die persoon geschonden. Het wordt dan een kwestie van schande. Schande kan je niet op je laten zitten als je een bepaalde status bezit, dan ben je niet meer geloofwaardig voor de groep. Het nu volgende stuk uit een observatieverslag illustreert een uit de hand gelopen middag verving, waarbij de aspecten pesten en treiteren uitlopen op een situatie waaruit voor de betrokkenen geen weg meer terug is zonder voor schut te gaan.

"De regen was opgehouden en iedereen verveelde zich. Mohammed wist een leuk spel; met de fiets aan komen rijden en dan slippen in een plas water zodat iemand (natuurlijk niet zomaar iemand) van de groep onder gespat wordt. Kleren worden erg belangrijk gevonden en sommige jongens werden dan ook echt boos als ze natgespetterd werden. Vooral Rachid was het slachtoffer van dit spel. Hij is erg vaak slachtoffer en vervult één

van de laagste posities in de groep. Hij is lichamelijk erg groot en sterk maar wordt niet voor vol aangezien, hij is een beetje gek. Na dit spatfestijn werden er nog allerlei dingen van en op een dak gegooid. Dat is nou wat de jongens doen tegen de verveling, wordt mij uitgelegd. Rachid haalde verhaal bij Mohammed voor het feit dat zijn broek nat was gespetterd. Dat liep uit op een handgemeen waar de hele groep meteen naar toe rende om maar niets van dat spektakel te missen. De jongens vochten steeds harder. Ik zag ineens een mes flikkeren en Mohammed twee keer vol in de rug van Rachid steken. Rachid hield de arm van Mohammed met het mes erin vast en riep met overslaande stem: "BLOED!". Mohammed werd door de groep weggestuurd. Rachid ging op een krukje in de shoarmatent zitten. Hij maakte ondanks de twee gaten in zijn rug van de aandacht gebruik om opmerkingen tegen de groep te maken om zichzelf in een positief daglicht te stellen ten opzichte van Mohammed. Politiewagen en ambulance kwamen, Rachid werd afgevoerd, de groep en alle andere mensen in de shoarmatent wilden de agenten niet vertellen wat er gebeurd was. 'Niets gezien'. Ali vertelde mij dat Mohammed niet anders kon dan Rachid neersteken. Mohammed dreigde te verliezen van Rachid, een halve gek, dus stak hij hem neer."

Hiërarchie en het individu

In de loop van mijn onderzoek is slechts een tipje van de sluier van de hiërarchie opgelicht. Hiërarchie en onderlinge relaties mogen dan niet makkelijk te zien zijn in de groep, belangrijk zijn ze zeker. Er wordt zelfs iemand voor neergestoken! Vertrouwen tussen vrienden wordt in de interviews aangegeven als de belangrijkste eigenschap die van vrienden wordt verwacht. Dat wordt echter vaak geschonden. Vriendschap staat niet erg vast, als de gelegenheid zich voordoet en iemand kan er persoonlijk veel bij winnen, wordt een vriend zonder veel scrupules 'geflashed' of zwartgemaakt.

Ik heb nagevraagd waarom veel jongens in de interviews zeggen dat vertrouwen het belangrijkste is tussen vrienden onderling, maar dat ze elkaar ondertussen zwart maken, naaien en flashen. Het gaat er volgens de jongens om dat iedereen de beste wilt zijn. Iedere jongen wil beter zijn dan de rest. Dan krijg je dat soort verlakkerij blijkbaar.

De enige eenduidige 'regel' die ik boven tafel heb gekregen is dat verraad niet kan. Verraad wordt samen met moord het meest als antwoord gegeven op de vraag in de interviews 'wat iemand echt niet kan maken'. Ik was ook een beetje onderdeel van de groep, als één van de eerste en belangrijkste (rand)voorwaarden, werd mij deze regel al op mijn eerste observatiedag duidelijk gemaakt:

"Niemand komt te weten wie het was (de dader), iedereen houdt zijn mond of hij krijgt een mes tussen zijn ribben."

De jongen die dit zei glimlachte vriendelijk naar mij maar de bedoeling was duidelijk. Allerelei ingewikkelde groepsverhoudingen spelen een rol bij en zijn resultaat van roddel, achterklap, verraad, onderlinge verhoudingen en ondernomen activiteiten. Soms wordt een persoon tegenover de hele groep door het slijk gehaald. De jongens van de groep waartegen dat verteld wordt, zitten zelf ook allemaal op een of andere manier in het spinnenweb van roddel en belangenverstrengeling. Activiteiten en gesprekken van jongens in de groep hebben bijna altijd te maken met onderlinge relaties die op een verwarrende manier met van

alles verweven zijn. Een lid van de groep moet zich zien te handhaven binnen alle machtsverhoudingen. Omdat deze verhoudingen aan grote veranderingen onderhevig zijn is de beste oplossing alles in je eigen belang regelen. Of zoals de jongens zelf aangeven: "iedereen wil de beste zijn". Een vervelend gevolg hiervan legde Abdellah mij uit, hij vindt dat je tegenwoordig niemand meer kan vertrouwen, echte vrienden bestaan niet meer.

Al met al geen gezellige sfeer om mee op te groeien, achterdocht en wantrouwen spelen een grotere rol dan liefde en genegenheid. Terwijl dit soort jongens juist ontzettend behoefte hebben aan vertrouwen, genegenheid en liefde.

DEEL III De groep in de Marokkaanse gemeenschap en binnen de maatschappij

inleiding

In dit derde deel wordt de groep, waarvan in het voorgaande deel een beeld is geschetst, teruggeplaatst in de omgeving waar ze mee te maken hebben. Er wordt toegelicht hoe de ouders, de eigen achterban, tegen de jongens aankijken en daaraan gerelateerd de gevolgen op de opvoeding van de jongens. Een andere belangrijke omgeving waar de jongens mee te maken hebben en steeds meer te maken krijgen naarmate ze ouder worden, is de samenleving in het algemeen. De aspecten beeldvorming en discriminatie spelen daarbij een rol en zullen daarbij dan ook aan de orde komen.

Ouders, opvoeding en criminaliteit

De ouders van een criminele Marokkaanse jongen komen er vroeg of laat een keer achter wat zoonlief allemaal uitvreet. Ik heb in mijn onderzoek helaas niet de tijd gehad om ook ouders te ondervragen over hun mening over hun kind. Uit observaties en gesprekken met de jongens zelf, ben ik toch een aantal houdingen/ meningen en dergelijke van ouders te weten gekomen. De vader van Aziz vond het bijvoorbeeld niet raar dat Aziz samen met mij door de politie opgepakt werd, tijdens een interview; "wat doe je dan ook na tien uur nog buiten?"

Bij het doorvragen op een antwoord tijdens een interview vertelde een jongen mij dat de meeste ouders helemaal niet weten dat hun zoons op straat hangen. De meeste jongens verzinnen elke avond een andere smoes. Net zo lang totdat er niet meer gevraagd wordt waar de jongen elke avond naar toe gaat. Dat gaat natuurlijk niet altijd goed:

"Ik stond met de groep op straat toen een vader van een van de jongens langs kwam lopen. De jongen werd liever niet gezien met de groep op straat. Ik vroeg wat het probleem nu eigenlijk was. Dat was nogal duidelijk: "Zouden mijn ouders het leuk vinden mij met een groep criminelen op straat te zien??"

Ismael vertelt hoe Marokkaanse jongens over hun vaders denken: "Deze mannen hebben niets bereikt en zijn mislukt, of toch niet helemaal, nee, niet alle jongeren zijn crimineel". Hier valt uit af te leiden dat vaders mislukt zijn als hun zoon crimineel is. De vaders zijn volgens de jongens op hun beurt mislukt omdat ze niets hebben bereikt in hun leven. Ze hebben geen geld en geen aanzien. Marokkaanse ouders zijn soms niet eens in staat te kopen

wat hun kinderen nodig hebben. Ibrahim: "mijn ouders doen hun best maar ja, vader zit in de WAO en kan weinig geld geven, ze hebben net genoeg om te eten!!" Ibrahim stopt zijn ouders geld toe en verhuult met een smoes hoe hij daar aan is gekomen. Salim geeft aan dat er van hem verwacht wordt dat hij voor geld zorgt, maar hij mag niet stelen. Behalve een groot verschil met Nederlandse jongeren, waar dat niet van verwacht wordt, is deze verwachting voor een jongere een loden last. Ondanks alle problemen zeggen alle jongens dat ze een goede relatie met hun ouders hebben. Alle jongens vinden de relatie met moeder zelfs erg goed, meestal beter dan met vader. Bij doorvragen op de relatie met de vader blijkt soms dat de relatie met vader toch minder goed is. De meeste jongens gaan echter niet diep in op vragen over de relatie met hun vader. Het leek ongepast om kritiek te leveren op je eigen vader.

Ook al is de relatie niet echt goed of niet helemaal duidelijk, een jongen moet toch met zijn ouders omgaan. Als jongere zonder eigen huis ben je in belangrijke mate afhankelijk van je ouders en de voorzieningen die zij beheren. Een apart soort afhankelijkheid wordt geïllustreerd in het volgende gespreksverslag met Aziz.

"Ik had ingebroken en de buit in de schuur gezet. 's Middags kwam de eigenaar van de spullen bij mij thuis aan de deur, hij had gehoord dat ik het gedaan had. Mijn vader liet de eigenaar in de schuur kijken, hij dacht niet dat zijn zoon dat soort dingen deed."

Dat was echter wel het geval. Sindsdien heeft Aziz geen sleutels meer van de schuur/ garagebox en ook niet van het ouderlijk huis. Als Aziz thuiskomt moet hij altijd aanbellen. Onder het dak van zijn vader geen gestolen goederen.

Als een jongen opgepakt is door de politie, is hij vaak bang voor de reactie van zijn vader. Ik vroeg wat de vader van Achmed ervan zei dat hij gisteren was opgepakt. Achmed had zijn vader, net als de politie, wijsgemaakt dat hij het niet gedaan had. Anders had zijn hoofd eraf gelegen, zo vertelde de jongen mij grimlachend. Veel jongens proberen hun ouders te 'besparen' dat ze crimineel zijn. "Mijn ouders zagen het niet, ik kwam wel thuis met truien van 900 gulden en dure schoenen. Maar mijn ouders wisten niet dat die zo duur waren of ik zei dat ik ze voor een zacht prijsje had gekocht". Als het thuisfront er wel achter komt dan kan het volgende gebeuren:

"Mijn broer en vader waren erg kwaad, ik heb toen ook twee weken thuis moeten zitten, maar dat was niet erg want ik zorgde gewoon dat ik veel moest werken. Als ik nu opgepakt zou worden zou ik echt grote problemen krijgen. Ik zal niet veel meer mogen. Maar ik zou niet afgestoten worden, zo is mijn vader niet. Sommige andere jongens worden wel afgestoten, ze worden dan gewoon uit huis gezet! Al heb ik nog nooit meegeemaakt dat iemand dat overkwam".

Ibrahim (15), die nog maar een half jaar crimineel is maar nu wel twee-drie keer per week 'iets flikt' en nog nooit gepakt is, vertelde het volgende.

"Als ik word gepakt, trapt mijn vader me waarschijnlijk het huis uit. Na drie dagen en een beetje huilen voor de show, beetje nep, mag ik er wel weer in. Dan zou hij zeggen "wat heb ik aan jou". Net als bij andere jongens zou ik na de eerste keer meer geld en kleren krijgen, de tweede keer niet meer, dan zou hij denken, laat maar zitten, hopeloos. Dat extra geld zou ik nooit kunnen aannemen (hij is al zo arm)".

Een criminele jongen heeft thuis vaak geen leven als de ouders weten dat de jongen crimineel actief is. Moeder is altijd aan het huilen, vader wil niet meer met je spreken. Als de jonge crimineel überhaupt nog thuis komt. Alle jongens van de onderzoeksgroep wonen bij hun ouders, de oudere jongens zouden graag op zichzelf willen wonen. Naast de opvoeding door ouders spelen oudere broers een grote rol. Ismael heeft een oudere broer, Abdellah. Hij wordt scherp in de gaten gehouden door Abdellah. Abdellah neemt zelfs (een gedeelte van) de opvoeding over. Abdellah schopt Ismael letterlijk naar huis om 11 uur 's avonds. Hij is verantwoordelijk voor hem. Abdellah wil dat Ismael morgen weer fris op school zit, hij moet zijn HAVO halen. Jongens met oudere broers vertelden over de opvoeding van de ouders het volgende.

Ali: "De opvoeding van mijn ouders was slecht totdat mijn broer werd opgepakt, toen is de opvoeding veel beter geworden. Eerst werd alles streng verboden, heel ouderwets. Tja, wel logisch dat een jonge jongen gewoon wegblijft als hij niet uit mag en ook logisch dat hij zijn geld ergens anders vandaan gaat halen als hij geen zakgeld krijgt."

Ongeveer hetzelfde verhaal maar dan vanuit de oudste jongen zelf.

Aziz: "Ik vind de opvoeding van mijn ouders wel goed, welke ouder is slecht? Het kan wel beter, 3 jaar geleden kreeg ik nog met de zweep, ik liep weg. De opvoeding veranderde dan ook, mijn broertje krijgt een hele andere opvoeding. Anders wordt hij net zo als mij (crimineel). Slaan en klappen geven is geen oplossing."

Als een jongen geen oudere broer heeft is de vader de verantwoordelijke voor de jongen, die ziet een groot deel van het leven van deze jongen echter niet. De vader verbiedt gewoon dat de jongen laat thuis komt. Een jongen die geen oudere broers heeft vertelt het volgende.

"De opvoeding is redelijk, maar het is niet goed dat je vroeg thuis moet komen. Ze bedoelen het goed maar begrijpen het niet. Zij (de ouders) komen uit de middeleeuwen, ze begrijpen deze wereld niet en dus is de opvoeding ook problematisch."

De jongens van de groep hebben een manier gevonden om de regels van hun vader aan te passen zodat ze wel op straat kunnen hangen of verzinnen net zo lang smoesjes tot de ouders niet meer vragen waar de jongen uithangt. Mohammed: "vader geeft nu geen straf meer als ik te laat thuis kom, hij is moe geworden van het straf geven". De jongens met een oudere broer die ook op straat hangt, zijn aan strengere regels gebonden omdat er direct toezicht is. Ouders zijn er vanzelfsprekend niet blij mee als zoonlief opgepakt wordt door de politie, aangezien de ouders zo lang mogelijk in het ongewisse worden gelaten over de criminele activiteiten van hun zoon, komen ze daar pas achter als er al heel wat gebeurd is. Op dat moment is de jongen al een heel eind op weg in zijn criminele carrière en is het erg moeilijk de klok terug te draaien. De harde maatregelen die de ouders hanteren om toch te proberen zoonlief op het rechte pad te krijgen, hebben in dat stadium van het criminaliseringsproces weinig effect meer. De jongen in kwestie zal door deze maatregelen eerder een nog slechtere relatie met zijn vader krijgen en nog meer aangewezen zijn op het straatleven.

Toekomstperspectief, discriminatie en beeldvorming

De manier waarop een jongen zijn eigen toekomst ziet is van grote invloed op de manier waarop hij zich opstelt, met name voor de motivatie voor opleiding of criminaliteit. Als er toch geen banen te krijgen zijn, waarom zou je je dan nog bezig houden met iets als school? Uit gesprekken is naar voren gekomen dat een aantal jaren terug in de groep de mening over scholing en toekomst van de groepsleden erg negatief was. Op het moment van dit onderzoek is er gelukkig een verbetering gekomen in het idee dat de groep Marokkaanse jongens over hun toekomst hebben. Het idee is echter nog lang niet positief. Wat vooral bij de jongens is doorgedrongen is dat je zonder opleiding niet ver komt. Er zijn verscheidene jongens die hard hun best doen om een zo hoog mogelijke opleiding af te ronden. Vooral onder de oudere jongens wordt fiks gewerkt voor de laatste jaren MBO. De jongelingen van de groep zijn minder ver in hun opleidingen. De meesten stromen rustig door. Van het LBO naar het MBO. Elke keer een niveautje hoger. Het MBO is in de onderzoeksgroep voorlopig de eindstreep, daarmee kan je wel werk krijgen. Ibrahim vindt dat er groot verschil is tussen Nederlanders en Marokkanen: "er studeren erg veel Nederlanders en ze hebben de hogere beroepen. Nederlanders kunnen veel beter leren, Marokkaanse kinderen zijn tot twaalf uur op straat". Hij weet ook dat een goed opgeleide Marokkaan veel minder kans maakt op een baan. "Nederlanders geven alle goede banen aan zichzelf". Discriminatie speelt volgens een aantal Marokkaanse jongens zeker op de arbeidsmarkt een rol. De meeste jongens vinden echter niet dat ze erg veel last hebben van discriminatie. Wel zeggen ze vaak het idee te hebben dat bepaalde mensen een hekel aan Marokkanen hebben maar dat het niet uitgesproken wordt. Abdellah: "Marokkanen hebben meer respect voor skinheads dan voor mensen die je achter je rug om discrimineren". Over Nederlanders denken de jongens in de groep weinig bijzonders, er zijn goede Nederlanders en er zijn slechte. Achmed wist iets interessants te melden over de relatie tussen Nederlanders en Marokkanen.

"Er zijn Nederlanders die gewend zijn aan buitenlanders, die zijn okay. Er zijn ook Nederlanders die nog nooit met een buitenlander gesproken hebben en toch allerlei oordelen hebben, vooroordelen, die weten niet waar ze het over hebben en dat is slecht."

Sommige jongens geven aan dat ze eigenlijk nooit met Nederlanders omgaan en Nederlanders ook niet met hen. Andere jongens hebben wel contact met Nederlanders, dat speelt meestal op school. Op straat gaan maar heel weinig Nederlandse jongens om met Marokkanen.

Salim: "Ik ga nooit met ze (Nederlanders) om, volgens mij zijn ze bang en denken ze dat alle Marokkanen crimineel zijn".

Een vraag in de interviews luidde als volgt: "Wat vind je van de verhalen over Marokkanen?" Ismael gaf als antwoord: "Hans Sahar heeft het enige verhaal over een Marokkaan geschreven dat ik echt goed vind".

Mohammed: "Ze laten alleen de negatieve dingen zien, positieve dingen verkopen niet, dat is geen nieuws".

Achmed: "In de krant lees je dat 25% van alle Marokkanen slecht is en daar lees je van alles over. Je leest nooit iets over de goede 75%! Als je alleen slechte dingen leest is het niet gek dat je alleen slecht gaat denken over Marokkanen".

Ibrahim: "Ze zeggen dat veel Marokkanen stelen maar ze zeggen nooit waarom; ze zeggen nooit dat Marokkanen maar heel weinig geld hebben om te leven."

Het blijkt duidelijk dat de jongens goed door hebben dat de beeldvorming over hen niet best is. Sommige jongens voelen zich daardoor aangesproken.

Mohammed: "Het geeft een slecht gevoel, af en toe word ik er kwaad van".

Rachid: "Dat is discriminatie; dan voel je je raar, niet lekker in je vel".

De meeste jongens zeggen dat de slechte verhalen over Marokkanen geen invloed hebben op henzelf. Op dit moment brengen de jongens de meeste tijd door op straat. Als ze noodgedwongen meer met de maatschappij om moeten gaan, hoop ik dat de slechte verhalen over Marokkanen nog steeds geen invloed op hen hebben. Ik durf dat echter te betwijfelen.

Toekomstperspectieven

Ik heb de respondenten in de interviews gevraagd naar hun idee over de toekomst. Negen van de veertien jongens zagen zichzelf de komende jaren nog hetzelfde als nu, een beetje studeren en een bijbaantje. Opmerkelijk was dat drie jongens aangaven na hun achttiende verjaardag niet meer te zullen stelen. Vanaf dat moment wordt er serieus aan de toekomst gewerkt, is hun bedoeling.

Twée jongens zijn op weg naar een invulling van hun leven, zoals de oudere jongens die in de gevangenis zitten nu hebben. Salim (17) bijvoorbeeld ziet zichzelf over een paar jaar of in de gevangenis of geslaagd. Hij wil slagen door een slimme manier te vinden om geld te verdienen. Als hij bijvoorbeeld de kaartjesautomaten op afgelegen NS-stations open zou kunnen krijgen, zou hij volgens hemzelf binnen korte tijd zo veel geld hebben dat hij nooit meer iets hoeft te doen. Als ideaal en voorbeeldfiguur heeft hij "iemand met een Mercedes 500sec en een groot huis met lekkere wijven". Hij vindt dat je maar één keer leeft en alles moet uitproberen. Je moet genieten van het leven en dat moet je volgens hem doen door "veel lekkere wijven te neuken, veel geld te verdienen en uit te geven".

Mohammed weet nog niet precies wat hij wil worden, hij ziet zijn oudere broer als grote voorbeeld. Zijn broer zit momenteel vast wegens criminaliteit en drughandel.

De meeste jongens zien hun toekomst volgens mij reëler en willen een baan, een vrouw en een huis. Goed leven en je best doen voor het geloof scoren hoog als doelen in het leven. Het besef dat een rustig, redelijk goed leven het beste te verkrijgen is met een schooldiploma is bij alle jongens doorgedrongen. Alle respondenten geven in de interviews aan dat een opleiding zeer belangrijk is voor de toekomst.

Epiloog

Als een jongen slecht gemotiveerd raakt voor school, zijn toekomst niet meer zo ziet zitten en geen geld meer heeft, is vaak te zien dat de jongen ineens (weer) irreële gedachten voor waar gaat aannemen en toch weer denkt dat hij slimmer is dan de rest. De jongens uit de onderzoeksgroep vallen bij tegenslagen in het leven erg gemakkelijk terug in het vertrouwde criminele gedrag, ook al hadden ze besloten dat het geen zoden aan de dijk zet en dat ze dat niet meer zouden doen. Vandaar dat ik van deze jongens alleen diegenen die mazzel hebben met school en werk of extra hard hun best doen, niet crimineel verwacht terug te zien in de toekomst. Een groot deel van de mazzel en motivatie voor extra hard werken moet bij de maatschappij vandaan komen. De maatschappij wordt gedomineerd door

Nederlanders, hier ligt dan ook een verantwoordelijkheid om dit soort jongens een duwtje in de rug te geven en niet een extra schop na, zoals nu vaak wel gebeurt.

4. Kader van het onderzoek

Perspectieven op criminaliteit van Marokkaanse jongens

inleiding

De problematiek van criminaliteit onder Marokkaanse jongens heeft vele facetten en komt het beste tot zijn recht in een samenhangend geheel. Om in dit samenhangend geheel een duidelijke lijn aan te brengen, is in dit onderzoek gekozen voor het maken van een 'kader'. Dit kader wordt opgebouwd door verschillende methoden van data-verzamelen samen te voegen. Netwerkonderzoek bij intermediairen in Utrecht, literatuur en eerder verricht onderzoek naar criminaliteit onder Marokkaanse jongens zijn samengevoegd tot een coherent verhaal waarbinnen de problematiek van criminaliteit onder Marokkaanse jongens (waarschijnlijk) ligt.

De besproken factoren spelen niet altijd, niet voor elke Marokkaanse jongen en niet in alle situaties een rol. In de levensloop van een Marokkaanse jongen in Nederland weegt niet op elk moment elke factor even zwaar mee. In de fasen die een kind tijdens het opgroeien doorloopt, zijn er activiteiten en factoren die op dat moment van de levensloop belangrijker zijn dan in andere fasen.

In dit hoofdstuk wordt vanuit drie perspectieven naar de criminaliteit van Marokkaanse jongens gekeken. De onderzoeksvraag van dit onderzoek; waarom zoveel Marokkaanse jongens probleemgedrag vertonen, wordt vanuit deze drie perspectieven benaderd:

- **Achtergronden.**
De achtergronden van Marokkaanse jongens vormen het eerste perspectief. In dit perspectief past de sociale controle theorie. Het gezin en de situatie waarin een Marokkaans gezin verkeert in Nederland wordt uit de doeken gedaan. De sociaal economische situatie van een Marokkaans gezin in Nederland wordt geschetst en de gevolgen daarvan op een Marokkaanse jongen worden duidelijk gemaakt.
- **Jeugd(sub)cultuur.**
Als tweede wordt naar sub- en jeugdculturen gekeken door een aantal theorieën over sub- en jeugdculturen de revue te laten passeren. Daarna worden relevante factoren beschreven die door intermediairen aangegeven zijn. Het groepsgebeuren en bijbehorende verschijnselen worden daarna nader toegelicht.
- **Positie van Marokkaanse jongens in de maatschappij.**
Als derde perspectief wordt de visie op de positie van een Marokkaanse jongen in Nederland belicht. De elementen discriminatie en beeldvorming worden hier behandeld. Vanuit de 'social labelling theorie' wordt dit theoretisch onderbouwd. De onderzoeksvraag wordt hier benaderd door te beschrijven wat voor problemen er in de maatschappij een rol spelen die betrekking hebben op de positie en toekomst van een Marokkaanse jongen in Nederland.

DEEL I   Achtergronden

Inleiding

In dit eerste gedeelte wordt een beeld geschetst van de achtergronden die voor een Marokkaanse jongen in Nederland van belang zijn.

In eerste instantie wordt de sociale controle theorie kort uitgelegd, deze theorie heeft te maken de achtergronden van een persoon en zijn betrokkenheid bij instanties zoals school. Hierna wordt de relatieve positie geschetst die Marokkanen en hun gezinnen in Nederland hebben ten opzichte van andere bevolkingsgroepen. Sociaal-economische situatie; opleidingskansen en -nivo en leefomgeving passeren hier de revue.

Na deze achtergronden geschetst te hebben, worden een aantal problemen die spelen bij Marokkaanse jongens en mogelijke manieren van een Marokkaanse jongen om met deze problemen om te gaan, behandeld.

De sociale controle theorie

Deze theorie, ook wel sociale bindings-theorie genoemd, acht het ontstaan van criminaliteit van belang en probeert dat te verklaren door de vraag te beantwoorden waarom de meeste mensen niet crimineel zijn.

Daarbij wordt gebruik gemaakt van vier bindingselementen die, in het ideale geval, kunnen zorgen dat een persoon de motivatie heeft om geen crimineel gedrag te vertonen. De kwaliteit van deze bindingen zal volgens deze theorie bepalen in hoeverre het geweten van een persoon zich ontwikkelt en in hoeverre remmingen ontstaan ten aanzien van crimineel gedrag.

Volgens Hirschi (in van Dijk, 1996, pag.122) is de mate van sociale binding te bepalen door te kijken naar:

- De gehechtheid aan ouders, school en niet-criminele vrienden.
- De mate waarin een persoon zich bezighoudt met conventionele activiteiten zoals school en werk.
- De mate waarin een persoon betrokken is bij conventionele subsystemen zoals school, gezin en geloof.
- De mate waarin een persoon overtuigd is van conventionele normen en waarden, ondermeer in het afwijzen van crimineel gedrag.

Demografie en sociaal economische positie

In Nederland bevinden zich, krap geschat, 218.200 Marokkanen, ruim geschat zijn er 225.200 Marokkanen. Nederland heeft in totaal 15.493.889 inwoners.(Minderheden in tel 5, 1997). Dat betekent dat de Nederlandse bevolking voor 1,41% tot 1,45% uit Marokkanen bestaat.

Aantallen allochtonen en schattingen van aantallen minderheden in Nederland zijn in tabel 1 weergegeven.

Tabel 1. Aantallen, 1 januari 1996

x1000	Beperkte definitie	Ruime definitie
Turkije	263,5	271,8
Marokko	218,2	225,2
Suriname	250,5	282,3
Ned.Antillen en Aruba	67,7	93,5
Indonesië en Ned.Indië (*)	220,0	440,4
(Rijke) OESO-landen (**)	340,1	848,7
Overige (arme) landen	354,4	459,8
Totaal	1714,4	2621,7

(*) Inclusief Molukkers.

(**) West-Europa, VS, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en Japan.

(Bron; CBS, Statistisch Bulletin 7, 20 februari 1997, pag.11; Statistisch Vademecum 1993/94, pag.20. in; Minderheden in tel 5 1997, pag 7)

In Nederland vallen ruim 1 miljoen mensen onder de werking van het landelijk minderhedenbeleid - zo'n 7% van de totale bevolking. (...) De Marokkaanse bevolkingsgroep behoort tot één van de grote allochtone groepen in Nederland. Met ongeveer 225.000 personen is hun aandeel in de totale bevolking zo'n 11/2%; alleen de Surinamers ($\pm$ 290.000) en de Turken ($\pm$ 265.000) zijn omvangrijker. Wordt gepercentageerd op de categorie 'etnische minderheden', dan bestaat iets meer dan éénvijfde deel uit Marokkanen. Binnen de vier grote steden is de situatie duidelijk anders. Door hun geconcentreerde huisvesting - bijna de helft van de Marokkanen woont in één van de gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag of Utrecht - maken zij een veel groter deel uit van de bevolking in deze grote steden, namelijk 51/2%. (Martens en Verweij 1996, pag.3)

Utrecht

Dit onderzoek heeft als onderwerp het probleemgedrag onder Marokkaanse jongens in Utrecht. Daarom belicht ik nu de situatie in Utrecht in het bijzonder.

Utrecht heeft als enige van de vier grote steden meer Marokkaanse dan Turkse inwoners. Uit onderstaande tabel valt af te lezen dat in Utrecht 7% van de bevolking uit mensen met de Marokkaanse etniciteit bestaat.

**Tabel 2. Bevolking naar etniciteit per 1 januari 1995
(in percentages naar herkomstland)**

	Nederland	Turkije	Marokko	overige landen	Totaal . niet-Ned	Totaal
1. West	68	8	9	15	32	100
2. Noordwest	72	6	9	14	28	100
3. Overvecht	71	3	8	18	29	100
4. Noordoost	79	2	3	15	21	100
5. Oost	81	1	2	17	19	100
6. Binnenstad	79	0	1	19	21	100
7. Zuid	71	3	8	18	29	100
8. Zuidwest	62	7	15	15	38	100
Leidsche Rijn	94	0	0	6	6	100
Stad	72	4	7	16	28	100

(Bron; Utrechtse wijken in cijfers, Stad, 1996)

Als onderscheid wordt gemaakt in leeftijdscategorieën, dan valt te zien dat 68% van alle Marokkanen in de leeftijdscategorie 0-29 jaar vallen. (Bron; Utrechtse wijken in cijfers, Stad, 1996).

Op middelbare scholen en op plaatsen waar jongeren veel komen zal het gedeelte Marokkanen dus nog veel hoger zijn dan de 7% van de Utrechtse bevolking die de Marokkanen in totaal uitmaken. Zoals de tabel hierboven aangeeft, zijn er in bepaalde wijken bijna geen Marokkanen en in andere wijken verhoudingsgewijs erg veel. Dat hangt samen met de manier waarop woningen in Utrecht worden toegewezen en met het inkomen van de Marokkaanse gezinnen.

De Marokkaanse vader is meestal naar Nederland gekomen met de bedoeling om als gastarbeider een leuke boterham te verdienen en na een aantal jaren terug te keren naar zijn thuisland om daar een mooi leven te leiden na de jaren van noeste arbeid in den vreemde. Dit bleek vaak niet uit te komen. Vele Marokkaanse 'gastarbeiders' zitten nog in Nederland en een relatief hoog percentage van hen is werkloos of zit in de W.A.O..

Dertig procent van de werkloze beroepsbevolking bestaat uit Marokkanen (Minderheden in tel 5, 1997).

Een goede opleiding en aansluiting op netwerken met bedrijven en werknemers van bedrijven, zijn de beste manieren om aan een baan te komen. Bij de meeste Marokkanen ontbreekt het aan goede netwerken. Ze hebben geen connecties die hen in contact brengen met banen. Ook de opleiding van Marokkaanse mannen is volgens de gesproken intermediairen over het algemeen laag. Het drop-outpercentage van Marokkanen die in Nederland een opleiding volgen ligt bijna op een kwart. Bij een vergelijking tussen leeftijdsklassen blijkt dat percentage af te nemen. Was dat percentage nog 40% bij 30-35 jarigen, bij 15-20 jarigen is dat nog maar 10%. Vergeleken met autochtonen is het drop-outpercentage echter nog wel hoog. (Martens en Verweij 1996).

Gevolg is dat Marokkanen relatief weinig kans hebben op een baan.

Armoede

Volgens de gesproken intermediairen is de omvang van een doorsnee Marokkaans gezin veel groter dan die van een gemiddeld Nederlands gezin en zijn de inkomsten veel lager. In onderstaande tabel valt goed te zien hoe arm Marokkaanse gezinnen vergeleken met andere etniciteiten zijn.

Tabel 3 Armoede onder huishoudens naar etniciteit (*), in procenten, 1995

Etniciteit(*):	% huishoudens met benedenminimaal inkomen (**)	% huishoudens onder de subjectieve armoedegrens (***)
Turken/ Marokkanen	14	7
Surinamers/ Antillianen/ Arubanen	16	15
Autochtonen	4	8
Overigen	6	12

(*) Op basis van eigen geboorteland en dat van de ouders.

(**) Het inkomen is te laag om in de gangbare levensbehoeften te voorzien.

(***) Op basis van het oordeel over het bedrag dat mensen zelf minimaal achten om van rond te komen.

(Bron; Engbersen, G.,J.C. Vrooman en E. Snel (red), Arm in Nederland, pag. 41, 51. in; Minderheden in tel 5, 1997, pag 46)

In Nederland wordt op dit moment aan alle kanten bezuinigd. Door de bezuinigingen worden de lagere sociaal economische klassen harder getroffen dan de hogere. De Marokkaanse gezinnen worden nog eens extra getroffen als je bedenkt dat minder hoge studiebeurzen een achteruitgang van het hele Marokkaanse gezin betekent. Volgens gesproken intermediairen verwacht familie in Marokko niet zelden een gedeelte van de inkomsten te krijgen. Ook het bestedingspatroon van een Marokkaans gezin ligt volgens deze intermediairen anders als dat van een Nederlands gezin.

Al met al is het voor een Marokkaans gezin niet gemakkelijk om de eindjes aan elkaar te knopen. Veel Marokkaanse ouders zijn niet in staat om meer dan het broodnodige te kopen voor zichzelf en voor hun kinderen.

In de jongerencultuur heb je echter geld nodig om mee te kunnen doen. De jongeren moeten dus of niet mee doen, met als gevolg dat ze meteen buiten de groep liggen, of een bijbaantje hebben, of een andere weg bewandelen om aan geld te komen.

Grote gezinnen zitten in de laagste sociaal economische posities. Op zich niets vreemds. In Nederland is er altijd een onderlaag geweest van mensen met grote gezinnen en lage inkomens. Ook vroeger zorgde dat al voor veel criminaliteit en overlast. Nu kunnen we echter een groot gedeelte van hen ineens benoemen. Marokkaan.....

Opleiding

Op het moment van dit schrijven is de gezinshereniging vrijwel voltooid. De meeste Marokkaanse mannen die in Nederland wonen hebben inmiddels hun gezin over laten komen. De Marokkaanse jongeren die in Nederland wonen, bestaan voor een gedeelte uit

in Marokko geboren jongeren en voor een gedeelte uit in Nederland geboren kinderen. Voor de in Marokko geboren jongeren is het belangrijk om een onderscheid te maken in de leeftijd waarop naar Nederland werd geëmigreerd. Voor de kinderen die na het zestiende levensjaar naar Nederland kwamen, was scholing niet meer verplicht. Omdat de scholing in Marokko vaak slecht was vergeleken met de Nederlandse opleidingen, zorgde dit ervoor dat veel mensen uit deze groep terecht kwamen in de allerlaagste baantjes, als er al een baantje te krijgen was.

Voor de groepen die op wat lagere leeftijd naar Nederland kwamen, is het belangrijk te kijken naar de scholing die ze in Nederland genoten hebben en in hoeverre dit aansluit op wat er in Marokko al geleerd was.

In het Rif-gebergte van Marokko, (waar zo'n 80% van de in Nederland woonachtige Marokkanen vandaan komen, ook wel Berbers genoemd) was het volgens gesproken intermediairen niet vreemd om analfabeet te zijn of om op heel jonge leeftijd al van school afgehaald te worden om aan het werk te gezet te worden. Weliswaar werd er op een gegeven moment een leerplicht ingesteld maar vaak stelde de genoten opleiding in Marokko niet veel voor. Het is dan ook niet moeilijk voor te stellen dat een jongere die tussen de tien en zestien was toen hij naar Nederland kwam, een probleem heeft met de aansluiting op de Nederlandse scholen. Van deze jongeren werd, volgens gesproken intermediairen, een fors gedeelte naar scholen met een te laag niveau gestuurd omdat men dacht dat ze vrij dom waren en/of door communicatie problemen. Daarbij, zo vertelden de intermediairen mij, kwamen veel Marokkanen terecht in klassen met uitsluitend allochtonen.

De laatste groep Marokkaanse jongeren is in Nederland geboren en doorloopt hier de scholing. Op een Nederlandse school kampen Marokkanen met een enorme achterstand. Wat betreft taal is er een achterstand omdat thuis vrijwel alleen Marokkaans/ Berbers gesproken wordt. Verder borduren de Nederlandse middelbare scholen voort op al opgedane kennis op de lagere school en algemene Nederlandse kennis waarvan een net uit Marokko overgekomen jongere geen van beiden bezit. De in Nederland geboren jongen heeft hier een voordeel ten opzichte van de gedeeltelijk in Marokko opgegroeide jongen omdat hij hier de lagere school heeft doorlopen. De leerstof wordt echter op een typisch Nederlandse (witte) manier gedoceerd en getoetst.

Volgens de gesproken intermediairen en onderzochte Marokkaanse jongens is er van huis uit vaak weinig steun voor de scholing. De ouders kunnen niet helpen met bijvoorbeeld huiswerk omdat ze zelf vaak amper geschoold zijn en vanwege het taalprobleem. Verder willen (ouderwetse) Marokkaanse ouders dat hun zoon snel geld gaat verdienen en niet zijn tijd verdoet met scholing.

Daarbij komt dat de ouders hun kinderen niet zelden slecht voorbereiden op een dagje school. Dat wordt duidelijk geïllustreerd door het volgende krantenartikel.

'Eerst een boterham en een glas melk wegwerken en dan naar reken- en taalles. Gisteren is op de openbare basisschool Jan Nieuwenhuijzen in de Utrechtse wijk Lombok voor het eerst aan leerlingen voor de les een ontbijt geserveerd. Het betreft een proef. Onderzoek heeft aangetoond dat veel kinderen zonder ontbijt naar school gaan, wat slecht blijkt te zijn voor hun concentratievermogen. Directeur Camu van de Jan Nieuwenhuijzenschool schat dat een kwart van zijn leerlingen met nuchtere maag op school komen. Op een school in Hoogvliet loopt eveneens een dergelijk project.' (Utrechts Nieuwsblad 21-05-1997)

De laatste tijd is er in de negatieve houding van ouders ten opzichte van scholing een kentering te zien. Het belang van diploma's wordt steeds meer ingezien.

Het gevolg van alle extra moeilijkheden die Marokkaanse jongeren ontmoeten is dat er extra veel schooluitval optreedt, Marokkaanse jongeren sterk geconcentreerd zijn in de lagere opleidingen en een hoog percentage jongeren zonder diploma de school verlaat. En wat moet je in Nederland nu zonder diploma's?

Leefomgeving

De meeste Marokkaanse gezinnen wonen in de slechtste wijken en huizen die Nederland rijk is. De wijken en buurten waar de meeste Marokkaanse gezinnen wonen worden bevolkt door de laagste economische en sociale klassen in Nederland. Van de oude bewoners in zo'n wijk trekken diegenen die het zich kunnen veroorloven en de bovenste sociaal-economische laag van de wijk vormen, weg om hun kinderen een betere kans te geven. De instroom van nieuwe bewoners bestaat uit mensen uit de laagste sociaal economische klasse. Zo blijft de zwakste sociaal economische klasse over. Dat betekent dat het aantal probleemgezinnen hoger ligt dan in andere wijken. Sommige intermediairen spreken al van 'ghetto-vorming' in bepaalde wijken en zeker van een gebrek aan sociale controle op straat. "In die wijk spelen jonge kinderen tot twaalf uur op straat".

De sociaal economische onderlaag van de samenleving is altijd al een zorgenkind van de Nederlandse samenleving geweest. Daar komt de meeste criminaliteit en overlast voor. In deze wijken leven de meeste Marokkaanse gezinnen. Zij krijgen de normale problemen van het leven in zo'n wijk nog eens extra op hun boterham.

Imitatie is een van de belangrijkste leerprocessen bij (Marokkaanse) jongeren. Aangezien de relatie met vader vaak niet erg goed is, en moeder geen rol heeft om te imiteren, blijft er weinig anders over om van te leren dan van vrienden, broers en neven. Vrienden, broertjes en neven als voornaamste bron van socialisatie leveren echter wel een aantal risico's. Als de voorbeelden crimineel zijn, zal de leerjongen een niet geringe kans lopen dat ook te worden. Dat verklaart meteen het onverwachte feit dat nu ook de derde generatie Marokkaanse jongens een onevenredig hoog percentage overtreders van de wet leveren.

Overzicht van de omvang van het probleem

Marokkanen wonen verhoudingsgewijs veel in grote steden. Ze wonen vaak in problematische buurten. Marokkanen hebben een leeftijdsverdeling met relatief meer jeugdigen dan andere etnische groepen. Zes en dertig procent van de 'Marokkaanse gemeenschap' is jonger dan vijftien jaar. (Feit en cijfer, nr 5, September 1996, Forum).

'Zelfs na correctie op deze sociaal-economische en demografische factoren, die sterk samenhangen met criminaliteit, blijven Marokkanen zich negatief onderscheiden door tot drie maal meer criminaliteit te plegen dan gemiddeld voor jongeren in vergelijkbare sociaal economische omstandigheden' (Ed. Leuw in: SEC, Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie, April 1997, pag.7/8).

Conflicten

Voor de kinderen die naar Nederland kwamen in het kader van de gezinshereniging, speelden volgens gesproken intermediairen ineens een heleboel factoren die voor hen tot dan toe

heel anders waren.

Voor de oudere jongens ontstond een probleem dat een autoriteitsconflict genoemd kan worden. In Marokko was bij afwezigheid van de vader de oudste zoon de man in huis. Dit hield in dat hij aan de ene kant een verantwoording had voor het gezin maar ook dat hij een grote mate van vrijheid had omdat niet veel mensen hem controleerden of terecht wezen. De aangewezen persoon hiervoor, de vader, was immers ver weg. Een aantal van deze jongens marginaliseerden dan ook al in Marokko. Omdat de vader hem niet kon controleren en er in het gezin geld van vader binnenkwam, kon de zoon 'de gebraden haan uithangen'. Bij gezinshereniging treedt er ineens een probleem op omdat de vader de autoriteit weer opeist en zijn zoon probeert te corrigeren. De zoon moet het man-zijn ineens afstaan aan de vader en wie is dat eigenlijk? Vaak was vader al een fiks aantal jaren in het buitenland en dus eigenlijk een vreemde voor de rest van het gezin. Het is niet onwaarschijnlijk dat de zoon in zo'n situatie enige moeite ondervindt om goed met zijn vader om te gaan en andersom. Soms lopen de ruzies tussen vader en kind zo hoog op dat het kind de straat op wordt geschopt en niet meer wordt geaccepteerd door de vader. Dit is een belangrijk aspect van de Marokkaanse cultuur dat ook bij de jonge Marokkanen meespeelt. Het wordt door Frans de Vos (in; Fris et al., 1994, pag. 42) duidelijk uitgelegd:

'De Marokkaanse cultuur wordt vaak omschreven als een *'ontkennende' cultuur*. Dat hangt samen met de *in- en out-group*. De in-group is; de familie, vader, moeder, broers en neven. De out-group is; burens, vrienden en kennissen.

Schande staat centraal in de Marokkaanse cultuur; de in-group doet er alles aan om te voorkomen dat ze beschaamd wordt. De in-group wordt op verschillende manieren beschermd:

- Alle (eventueel schandelijke) informatie wordt binnengehouden. Het wantrouwen jegens de out-group is erg groot.
- Problemen worden ontkend en gebagatelliseerd.
- Problemen die niet meer kunnen worden ontkend, worden uiteindelijk afgestoten; bijvoorbeeld een jongen die uit huis wordt gestuurd. Frans de Vos noemt dit 'rejectie'.'

Van huis uit krijgt een Marokkaanse jongere vaak normen en waarden mee die in Marokko in de jaren zeventig op het platteland in 'de Rif' gangbaar waren, het is dan ook geen wonder dat de jongere slecht voorbereid is op de Nederlandse samenleving. Te meer omdat Marokkaanse ouders onder druk staan van hun eigen achterban om hun kinderen niet te laten 'vernederlandsen'. Oudere Marokkanen vinden de Nederlandse maatschappij vaak verwerpelijk.

In de Koran staat dat de eerste zeven jaar van een kind gevuld dienen te worden met liefde, de tweede zeven jaar met opvoeding. Daarna wordt het kind gezien als zelfstandig en volwassen, volgens de Koran hoeft de jong volwassene dan nog slechts kameraadschap te ontvangen van de opvoeders. In de Nederlandse samenleving is een persoon echter pas volwassen op achttien-jarige leeftijd. Er is dus een gat van vier jaar. In die vier jaar wordt hij op school behandeld als kind en thuis als volwassene.

Omgaan met twee culturen

Op een Nederlandse school speelt het feit dat iemand Marokkaan is op verschillende manieren mee. Sociaal door verschillend gedrag en psychologisch door andere normen en waar-

den die de twee verschillende culturen met zich meebrengen. Een Marokkaanse jongen op een Nederlandse school moet een evenwicht vinden tussen de eigen cultuur en de cultuur waar hij mee om moet gaan. De jongen leeft in 'twee werelden'. Thuis is de Marokkaanse cultuur dominant, op school de Nederlandse. Soms zijn de normen en waarden die Marokkaanse kinderen thuis leren in tegenspraak met de normen en waarden die op school bijgebracht worden. In ieder geval vinden de Nederlandse samenleving en de 'Marokkaanse gemeenschap' andere normen en waarden van belang. Volgens een intermediair verschillen deze twee als volgt. De vertegenwoordigers van de Marokkaanse cultuur, de ouders, benadrukken: geloof, respect voor de ouders en beheersing van de eigen taal. De vertegenwoordiger van de Nederlandse cultuur, in de vorm van de school, benadrukt: zelfstandigheid, opleiding en zelfvertrouwen. Duidelijk is dat het voor een Marokkaanse jongen in Nederland niet meevalt met de twee culturen die aan hem trekken, om te gaan.

Als een Marokkaanse jongen goed wil meedoen in de Nederlandse maatschappij moet hij een manier zien te vinden om met de twee culturen om te gaan. Hier zijn vier manieren voor:

- Integratie; de twee culturen naast elkaar laten bestaan, bijvoorbeeld de Nederlandse cultuur op school en de Marokkaanse thuis. Integratie wordt veelal gezien als de beste oplossing omdat een persoon dan zijn identiteit kan behouden en kan functioneren in de Nederlandse samenleving.
- Assimilatie; bij assimilatie neemt iemand de dominante cultuur (de Nederlandse) over, en laat de andere cultuur voor wat het is. Gevaar hiervan is dat de persoon in kwestie (een gedeelte van) zijn identiteit verliest.
- Segregatie; bij segregatie laat iemand de dominante cultuur voor wat het is en behoudt alleen de andere cultuur. Veel oudere Marokkanen bevinden zich in deze positie, mede veroorzaakt doordat ze geen Nederlands spreken en bijna alles wat ze nodig hebben bij mede-Marokkanen kunnen verkrijgen.
- Marginalisatie; iemand die zich in een marginale positie bevindt heeft beide culturen gelaten voor wat ze zijn. Gevaren hiervan zijn dat de persoon nergens meer bijhoort, een identiteitscrisis krijgt en geen goede normen en waarden stelsel heeft ontwikkeld. Gemarginaliseerde groepen worden gezien als een kweekvijver voor criminaliteit.

Deel II   Jeugd-(sub)cultuur

Inleiding

De straat en het leven daar, is waar veel Marokkaanse jongens aan deelnemen. Binnen en tussen groepen op straat kunnen (sub)culturele criminologische theorieën een verhelderend licht op de zaak laten schijnen. Dit perspectief wordt eerst uitgelegd. Vervolgens worden een aantal zaken die te maken hebben met de groep toegelicht. Daarna worden gokken en het gebruik van drugs aangestipt.

Sub-culturele perspectieven op criminaliteit

De differentiële associatie-theorie (Sutherland en Cressey, 1974) wijst de band met criminele anderen aan als oorzaak voor delinquent gedrag. Dit in tegenstelling tot de sociale-controle theorie die juist de band met anderen aanwijst als rem op delinquent gedrag.

Voorwaarde bij de sociale-controle theorie is echter wel dat deze anderen niet crimineel zijn. De differentiële associatie-theorie geeft aan dat criminaliteit wordt geleerd van anderen in de groep vrienden en bekenden. Hoe vaker, langduriger en intensiever contact met criminelen, hoe meer kans een persoon heeft om ook crimineel te worden. Zoals vaak is er een volkswijsheid dat het voorgaande duidelijk samenvat; met de verkeerde vrienden omgaan. Een andere subculturele uitgangspositie is degene die Kaufman en Verbraeck in "Marokkaan en verslaafd" gebruiken. Zij beschrijven een onderzoek naar zwarte jongeren in Groot-Brittannië (Kaufman en Verbraeck, 1986, pag.12-13). Daar waar bij Kaufman en Verbraeck zwarte jongeren staat, zou je zonder problemen Marokkaanse jongeren kunnen lezen. Na een aantal frustrerende ervaringen met instituties (school, sociale dienst) gaan deze jongeren aan de slag om een soort van 'hosselcultuur' op te zetten en zo hun brood te verdienen. Scharrelen en informele baantjes behorend tot het grijze gebied, worden hosselen genoemd. Deze activiteiten bevinden zich vaak op de grens van wat nog legaal is en wat niet meer. Criminaliteit wordt door Kaufman en Verbraeck gezien als een afglijdingsproces van hosselen naar zwaarder delinquent gedrag. Zij laten zien dat Marokkanen meesters zijn in het hosselen. Telkens komt een gedeelte van de startgroep terecht in een subcultuur die verder afgeleden is wat heroïne gebruik betreft en ook wat zwaardere criminaliteit betreft. Dit wordt veroorzaakt door zogenaamde drifffactoren, dat zijn vaak de vrienden en de locaties waar tijd wordt doorgebracht.

'Het kiezen van je vrienden is een belangrijke voorwaarde voor heroïne gebruik en je vrijetijdsbesteding eveneens.' (Kaufman en Verbraeck, 1986, pag.15).

Voor heroïne kan elke andere drug ingevuld worden, evenals criminaliteit. Het zou veel inzicht in de Marokkaanse criminaliteitsproblematiek opleveren als een aantal drifffactoren bij hedendaagse Marokkaanse jongeren aan het licht gebracht zouden kunnen worden. Een andere interessante subculturele verklaring is de verklaring vanuit de anomie-theorie van Merton; (Merton, in van Dijk, 1996 pag. 106). Hierbij wordt er vanuit gegaan dat, als de balans tussen doelen en middelen niet in evenwicht is, er alternatieven gezocht worden om de gewenste doelen te bereiken. Als er bijvoorbeeld een sterke druk op de Marokkaanse jongens staat om, net als hun vrienden, een nieuwe scooter te bezitten en nikes te dragen, en ze hebben geen bijbaantje, wordt de kans dat ze op een illegale manier geld proberen te verdienen, een stuk groter. Er bestaat, volgens deze theorie, een inbalans tussen de doelen die een jongere voor ogen heeft en de beschikbare middelen om deze doelen te bereiken. De middelen zijn niet toereikend, er blijft, (voor diegenen die geen baantje kunnen of willen krijgen) weinig anders over dan een zogenaamde 'alternatieve route' om deze doelen te verwezenlijken. Deze theorie geeft aan dat er voor Marokkanen meer kans is om in de criminaliteit terecht te komen omdat vrijwel alle Marokkanen in Nederland zich in een achterstandspositie bevinden en dus minder middelen bezitten om de gewenste doelen te bereiken. De mogelijkheid voor Marokkanen om een baantje te krijgen is ook nog eens beperkt door discriminatie op de arbeidsmarkt.

De Groep

"Marokkaanse kinderen zijn veelvuldig en vanaf jonge leeftijd met andere jongens op straat te vinden." (Coppes, 1997, pag 50). Het is logisch dat er veel op straat geleefd wordt door

Marokkaanse jongens omdat de huizen klein zijn en de gezinnen groot waardoor een kind vaak geen plek voor zichzelf heeft. Rondhangende, zichzelf vervelende en overlast-veroorzakende Marokkaanse jongeren zijn voor veel inwoners van Nederland een bekend verschijnsel. In een buurt waar veel jongeren veel tijd op straat doorbrengen, is de kans voor een jongen om een gelijkgestemde jongere tegen te komen, vrij groot. Gelijkgestemden trekken naar elkaar toe. Samen met de jongens die ook ruzie met hun vader hebben, soms zelfs helemaal niet meer naar huis gaan of een ander overeenkomstig probleem hebben, vormt zich een groep waar de jongens terecht kunnen en die elkaar begrijpen. Een alternatief sociaal vangnet. De jongen die veel tijd op straat doorbrengt is over het algemeen jong. Zo jong dat hij nog geen stabiele persoonlijkheid heeft gevormd. De jongere is erg gevoelig voor invloeden van buitenaf, bijvoorbeeld voor vrienden en broers die ook rondhangen. Omgang met een groep jongeren die allemaal in meer of mindere mate in de problemen zitten is een slechte stimulans. De jongens leren dingen van elkaar en meestal niet de beste. Zo geven veel van de door mij gesproken intermediairen aan dat zeer veel Marokkaanse jongens slecht met hun gedrag overweg kunnen. Veel Marokkaanse jongens vertonen gedrag dat de meeste bedrijven en instanties niet op prijs stellen. Een jongen die bij een jongeren-centrum in een traject zit om zich op een baan voor te bereiden, wordt 'onbemiddelbaar' genoemd zolang hij niet 'netjes' met anderen om kan gaan. Deze gedragingen genieten binnen de subcultuur waar de jongens in leven echter de voorkeur. Een grote bek, 'losse handjes' en ander 'mannelijk gedrag' geven status en respect binnen de groep. Ook de doelen binnen de straat subcultuur zijn in tegenspraak met lange termijn doelen als opleiding en werk. Geld, nikes, een scooter of een BMW en dure kleding geven veel status binnen de straat subcultuur.

Groepen hebben nog een aantal kenmerken die aan kunnen zetten tot deviant gedrag en criminaliteit. In een groep kunnen mensen elkaar opfokken en kan, volgens Rupert Brown (1995, pag.10) 'deïndividue' optreden. Dat kan zorgen voor groepsgedrag wat elk afzonderlijk individu niet voor zichzelf zou kunnen verantwoorden. Dit wordt mede veroorzaakt door de anonimiteit die een groep voor de leden oplevert, niemand voelt zich persoonlijk verantwoordelijk voor de gevolgen van het gedrag van de groep. Eén van de door mij gesproken intermediairen sprak over de invloed van een groep alsof hij over een drug sprak. Zo gauw een jongen met een groep omgaat is hij 'onder invloed'. Voor de persoon die in een groep zit, is het heel moeilijk om zich aan de groep te onttrekken, de groepsdruk is enorm. Door de intermediairen wordt regelmatig gewezen op de steeds lagere leeftijd waarop jongens op straat gaan rondhangen en deviant gedrag gaan vertonen. Ook schijnen de criminele gedragingen steeds ernstiger vormen aan te nemen. Agressie en geweld spelen een grotere rol dan een paar jaar geleden. Dit geldt overigens niet alleen voor Marokkanen.

Drugs en gokken

De leeftijd van een persoon is een belangrijk gegeven als je iets zinnigs wilt zeggen over druggebruik en gokken. Veel jongens experimenteren met drugs en gokken in hun pubertijd en in de jong volwassen periode. Meestal wordt druggebruik en gokken als een probleem gezien als een persoon daardoor niet meer naar behoren functioneert, zijn leven ernaar inricht en afhankelijk is geworden. Daarmee wordt bedoeld dat de school, het gedrag of het werk dat die persoon verricht in kwaliteit en/ of kwantiteit afneemt en de persoon

verslaafd raakt. Experimenteelgedrag kan in samenhang met andere factoren leiden tot verslaving, maar dat hoeft niet. Onder Marokkaanse mannen komt volgens gesproken intermediairen, verslaving verhoudingsgewijs veel voor en ook op relatief jonge leeftijd. Het experimenteren bij Marokkaanse jongens gebeurt volgens de intermediairen vooral met gokken, softdrugs, XTC, alcohol en coke. Van deze vijf leveren softdrugs en gokken de meeste problemen op bij Marokkanen. Alcohol geeft bij het experimenteren de meeste overlast volgens jongerenwerkers. Het gebeurt regelmatig dat Marokkanen die alcohol drinken agressief worden. De omgang met drank kan enige problemen geven omdat Marokkaanse jongens niet van huis uit hebben meegekregen hoe er mee omgegaan kan worden. Vrijwel alle Marokkanen in Nederland zijn islamitisch, alcohol is verboden volgens de Koran.

Gokken is samen met softdrugs het meest problematische experiment volgens de door mij gesproken intermediairen. Zeer veel jongens blowen en vaak erg veel zodat ze 's ochtends erg versuft zijn. Dat is niet handig als je naar school gaat, moet solliciteren of werken. Gokken is iets dat vaak met groepjes gebeurt. Er wordt om geld gekaart en er wordt op gokkasten gespeeld. Behalve dat gokken een sociale functie binnen de groep kan hebben en status oplevert, kan het veel ellende geven. Verhalen van intermediairen hebben meerdere malen geïllustreerd dat er een groot probleem is onder Marokkanen wat betreft gokken. Als een jongen met gokschulden deze schulden probeert op te lossen door nog meer te gaan gokken komt hij in een moeilijk te doorbreken vicieuze cirkel. Voor gokkers met schulden lijken er weinig mogelijkheden te zijn om aan hun schuldeisers te voldoen. Behalve nog meer gokken heb ik verhalen gehoord over chantage, diefstal en pakketjes hard drugs wegbrengen. Dat zijn de weinige manieren om snel veel geld te verdienen.

XTC is een middel dat door de toenemende populariteit ook bij de Marokkanen terecht komt. Het levert behalve de normale risico's van XTC-gebruik (kwaliteit, kwantiteit en gevoeligheid) geen speciale gevaren op bij Marokkanen.

Cocaïne is een middel met wat meer gevaren omdat het een middel is dat bekend staat als 'winner drug'; alleen geslaagde mensen gebruiken dit en het geeft status binnen de groep. De gevaren ervan zijn vaak niet bekend. Het is een middel dat volgens de intermediairen slechts bij enkelen onder de jong volwassen Marokkanen wordt gebruikt. Problematisch gebruik van coke alleen is bij de gesproken intermediairen niet bekend.

Heroïne wordt vaak als een 'loser drug' gezien en geeft in het geheel geen status. De Marokkanen die dit al of niet in combinatie met andere middelen gebruiken zijn veelal verslaafden.

Het 'koerieren' van harddrugs is onder Marokkanen een veel voorkomende bijverdienste volgens de geïnterviewde intermediairen. Dit omdat het snel veel geld oplevert met een relatief klein risico, en omdat de gelegenheid zich vaak voordoet.

Het lijkt logisch om naar de middelen te grijpen die voorhanden zijn als een persoon in de problemen zit. Maar in hoeverre het koerieren van harddrugs werkelijk aanzet tot gebruik is een open, doch zeer interessante vraag.

Deel III   Positie van Marokkaanse jongens in de maatschappij

Inleiding

Als een Marokkaanse jongen in de leeftijd is dat hij zijn plek in de Nederlandse maatschappij probeert te veroveren en deze maatschappij heeft een aantal vooroordelen waar deze jongen tegenaan loopt, dan kan het 'social labelling' perspectief de situatie van deze jongen verduidelijken. Voordat dit theoretische perspectief wordt toegelicht, wordt eerst een schets van discriminatie en beeldvorming in Nederland met betrekking tot Marokkanen gegeven.

Discriminatie en beeldvorming

Op de arbeidsmarkt wordt veel gediscrimineerd, Marokkanen hebben daar aantoonbaar minder kansen. F. Bovenkerk (1995) toont in een onderzoek naar discriminatie bij sollicitaties aan dat Marokkanen veel minder kans maken om uitgenodigd te worden voor een sollicitatie-gesprek, laat staan een baan krijgen. In zijn onderzoek vind hij dat een Nederlandse sollicitant in 40% van de sollicitatie-procedures uitgenodigd werd voor een interview terwijl de precies gelijk gekwalificeerde Marokkaan nooit een uitnodiging voor een interview kreeg. Deze bevinding maakt het wel zeer waarschijnlijk dat de mogelijkheid om een baan te vinden erg klein is voor Marokkaanse sollicitanten.

Het beeld dat in de media wordt gegeven van Marokkaanse jongens is vrijwel altijd negatief. Bijna nooit lees je iets over de goede kanten of prestaties van Marokkanen. Logisch dat het beeld dat veel Nederlanders hebben van Marokkanen ook negatief is. Zelfs Marokkanen zelf worden door deze beeldvorming beïnvloed. Een 'mooi' voorbeeld hiervan is dat van een jongerenwerker die, toen zijn fiets was gejat, meteen aan criminele Marokkaantjes dacht. Hij is zelf ook Marokkaan en schrok van zijn eigen gedachten. De begrippen crimineel en Marokkaan worden zeer vaak tegelijk genoemd. Het één dreigt automatisch en onlosmakelijk het ander te gaan betekenen. Het woord betekenen houdt echter ook in dat er iets 'ingekrast' of beschreven wordt. Dat is in dit geval de Marokkaanse jongen zelf. Als je continu vervelende berichten over Marokkaanse jongeren leest en je bent er zelf een Marokkaanse jongen, dan kan het gebeuren dat je daarnaar gaan handelen. Er ontstaat dan een 'self-fulfilling prophecy'. Het beeld dat een Marokkaanse jongen van zichzelf heeft is meestal niet zo positief. Zijn vader heeft over het algemeen geen positie om trots op te zijn. Een Marokkaanse jongen woont in een concentratiewijk, heeft weinig perspectief en krijgt weinig aandacht. Een negatief beeld wordt zo gemakkelijk in stand gehouden. Een persoon met een negatief zelfbeeld onderneemt niet snel actie om constructief aan zijn toekomst te bouwen. Een veel gehoorde opvatting is dat Marokkanen een slachtofferpositie aannemen en daarin berusten, ze geven de schuld van hun belabberde positie aan de maatschappij en daar is niets aan te veranderen. Het is zelfs mogelijk hierin een legitimatie voor crimineel gedrag te vinden. Als alle goede banen toch buiten het bereik van Marokkanen worden gehouden, moeten we maar zelf ons deel 'pakken'. Marokkanen die 'geslaagd' zijn in de Nederlandse samenleving (ja, die zijn er ook, maar daar hoor je zelden iets over), worden ook geraakt door het beeld dat van Marokkanen wordt geschetst. Als gevolg van de schaamte die dat bij deze Marokkanen oplevert, vermijdt deze groep andere Marokkanen. Geslaagde Marokkanen neigen vaak naar assimilatie en verdringen de Marokkaanse kant van zichzelf. Behalve dat dit problemen in de persoonlijke en psychische sfeer kan opleveren, blijven er

voor de minder geslaagde Marokkanen nog minder goede voorbeelden over. Het beeld dat heerst over Marokkaanse jongens komt niet uit de lucht vallen, relatief veel overlast en kleine criminaliteit is aan Marokkaanse jongens toe te schrijven en deze groep is uiterlijk makkelijk herkenbaar. Deze relatie kan echter nooit omgedraaid worden. Niet iedere Marokkaan is een crimineel. De politie hanteert een werkwijze waarbij ze uitgaat van veel voorkomende situaties om de wereld om hun heen te controleren en eventueel in te grijpen. De politie werkt met het idee dat veel criminaliteit door Marokkanen wordt gepleegd. Dat betekent dat er eerder een Marokkaan opgepakt wordt dan een Nederlander. Het gedrag van Marokkanen die worden opgepakt wordt problematisch genoemd. Marokkanen schijnen buitengewoon moeilijk en agressief te zijn. Deze factoren werken in het nadeel van Marokkanen. Marokkanen worden eerder en vaker opgepakt omdat de politie op Marokkaanse koppies let. Ook worden Marokkanen minder vriendelijk behandeld als ze opgepakt worden. Een intermediair gaf aan dat als een Nederlander om een bepaalde reden opgepakt wordt hij na een dag weer vrij komt. Een Marokkaan wordt voor hetzelfde vergrijp sneller de volle drie dagen die een voorarrest maximaal kan duren, vastgehouden. Een Marokkaan wordt eerder opgepakt omdat hij uiterlijk herkenbaar is en eerder verdacht wordt. Dit kan ook saamhorigheid onder de Marokkanen in de hand werken, protestgedrag opleveren en resulteren in een zichzelf versterkende spiraal.

Het 'social labelling' perspectief op criminaliteit

Het 'sociale labelling' perspectief gaat uit van de sociologische richting 'symbolisch interactionisme'. Hierbij wordt er van uit gegaan dat bepaalde sociale rollen door bepaalde groepen worden vervuld. Deze rollen ontstaan doordat groepen mensen deze rollen vrijwillig op zich nemen of doordat ze deze opgedrongen krijgen (van Dijk, 1996).

Sociale groepen in een samenleving worden met elkaar vergeleken, meestal wordt een sociale groep met de dominante groep vergeleken, in Nederland dus met Nederlanders. Een persoon komt liever positief uit een vergelijking dan negatief. Een gedeelte van de identiteit van een persoon komt voort uit de groep waartoe hij behoort. Een groep legt zich niet neer bij een negatieve uitkomst van een sociale vergelijking. Dat zou onoverkomelijk negatief zijn voor het zelfvertrouwen van de groep en zijn leden. Het hangt van het sociale klimaat af hoe een groep of een persoon uit die groep reageert op een negatieve uitkomst van een vergelijking tussen twee sociale groepen. Er kunnen volgens Rupert Brown drie reacties optreden (Brown, 1988).

- De eerste reactie is de groep verlaten, dit is niet altijd mogelijk, de groepsgrenzen kunnen bijvoorbeeld zo strak zijn dat dit onmogelijk is.
- De tweede reactie is om aan de uitkomsten van de sociale vergelijking een positieve wending te geven of nieuwe verschillen bedenken waardoor de oorspronkelijk inferieur uit de vergelijking komende groep beter uit de bus lijkt te komen. Zo kan de inferieure groep trots zijn op een eigenschap die oorspronkelijk negatief was bedoeld.
- De derde reactie is een totale afwijzing van de dominante groep. Dat kan bijvoorbeeld door tegen de sociale en economische situatie actie te voeren.

Marokkanen behoren tot de zwaarst gediscrimineerde etnische groepen in Nederland. Marokkanen bezetten een van de onderste plaatsen in een hiërarchische voorstelling van de

multi-etnische Nederlandse samenleving (Hraba, Hagendoorn en Hagendoorn, 1988). Respondenten in het onderzoek van Hraba et al. nemen, vergeleken met andere etnische groepen, tot Marokkanen een zeer grote sociale afstand in acht. Sociale afstand wordt in dit onderzoek gezien als een gedragsintentie tot discriminatie van de etnische groep en de neiging om contact met deze groep te vermijden.

Marokkanen komen dus zeer slecht uit de bus in vergelijking met andere etnische groepen. Bij jongens met een negatief zelfbeeld of zelfs een negatief groepsbeeld zou er goed sprake kunnen zijn van een 'self-fulfilling prophecy'. Dit is goed te bezien vanuit het idee van 'social labelling' (van Dijk, 1996). Vanuit het idee van 'social labelling' gezien worden Marokkaanse jongens telkens weer dwarsgezet door het feit dat ze worden gezien als Marokkaan en niet als een jongen met een opleiding. Marokkaanse jongens krijgen een 'sociaal stigma' opgelegd. Zeker als een Marokkaanse jongen al in de gevangenis gezeten heeft, is de kans op een normale baan klein geworden. Er blijft weinig anders meer over dan te recidiveren. Recidive is een zeer groot probleem onder Marokkaanse jongens, aldus een gesproken intermediair.

De media speelt bij het labelling perspectief een grote rol omdat zij het beeld vormen bij veel mensen. Dit beeld zorgt voor een label, een 'sociaal stigma'. Een 'self-fulfilling prophecy' kan uit een 'sociaal stigma' ontstaan doordat de groep in kwestie naar het stigma gaat handelen. Dat is te begrijpen vanuit de tweede reactie die volgens Rupert Brown op kan treden. De inferieure groep kan trots zijn op een eigenschap die oorspronkelijk negatief was bedoeld. Het beeld is dat Marokkanen veel stelen, de redenatie is dan als volgt; ik ben een Marokkaan, dan zal ik laten zien dat ik goed kan stelen ook. Een bijkomende legitimatie voor criminaliteit is dan dat met het stigma dat veel Marokkanen stelen, er toch geen goede baan te krijgen is voor een Marokkaan, die hebben de Nederlanders al ingepikt. De Marokkaan gaat zich zien als een vijand van de bestaande orde (van Dijk, 1996), hij gaat tegen de dominante groep in. Dat is meteen de derde mogelijkheid die Rupert Brown aangeeft als mogelijke reactie op een negatieve uitkomst van sociale vergelijking.

5. Conclusie

Inleiding

De conclusie bestaat uit drie delen:

- Toetsing/ beantwoording van de deelvragen aan de data.
- Toetsing/ beantwoording van de probleemstelling aan de data.
- Toetsing van de theorieën/ het kader aan de data.

In eerste instantie worden de deelvragen stuk voor stuk beantwoord. Daarop aansluitend wordt een antwoord op de probleemstelling gegeven. Als laatste laat ik de in het kader genoemde theorieën en factoren de revue passeren en leg ik uit in welke mate het kader het probleemgedrag van de onderzochte jongens kan verklaren.

Deel I Toetsing/ beantwoording van de deelvragen aan de data

De eerste deelvraag luidt als volgt:

- Welke factoren zetten Marokkaanse jongens ertoe aan om criminele activiteiten te ontplooiën?

Geldgebrek blijkt de directe aanzet te zijn, soms zelfs geldgebrek van het hele gezin. De anomie theorie verklaart bij deze deelvraag veel. De jongens willen meedoen met de Nederlandse maatschappij en laten zien dat ze erbij horen. Daarvoor zijn allerlei attributen nodig die meer geld kosten dan waarover deze jongens beschikken. Er is sprake van hogere (duurdere) doelen dan de beschikbare middelen kunnen betalen. Bij de onderzoeksgroep worden de middelen uitgebreid. Dat betekent dat er geld wordt geregeld. Een baantje of stelen zijn daar de aangewezen methodes voor.

Van huis uit wordt het toegejuicht en in sommige gevallen zelfs verwacht dat de Marokkaanse jongen zijn eigen inkomen verzorgt. Van enkelen wordt zelfs verwacht geld voor het gezin te verzorgen. Weinig jongens uit de onderzochte groep krijgen zakgeld. Deze elementen zorgen ervoor dat Marokkaanse jongens van huis uit en om mee te doen met andere jongens onder druk staan geld te verzorgen.

Groepsdruk

Groepsdruk werkt mee bij de aanzet tot criminaliteit maar vooral op een indirecte manier. Een persoon verdient respect en status in de groep door criminaliteit en het daarmee verdiende geld. Directe groepsdruk (je bent een mietje als je de telefoon niet uit de auto jat) komt wel voor, maar hoeft niet per se een rol te spelen. Eén jongen in de groep wordt zelfs stelselmatig door de groep buiten de criminele activiteiten gehouden.

De straat

Een factor die aanzet kan geven voor het plegen van criminaliteit is de gelegenheid. Gelegenheid tot het plegen van criminaliteit, bijvoorbeeld een toevallig openstaand raam, doet zich bij op straat hangende jongeren vaker voor dan bij iemand die in zijn vrije tijd thuis of op een sportclub zit.

School

Slechte scholing heeft een grote invloed op de oudere jongens. Geen diploma, geen werk. Een jongen zonder werk is vaak op straat en is eerder in de gelegenheid om criminele activiteiten te ondernemen dan een jongen die niet veel op straat is.

Op de (eerste) aanzet tot criminaliteit bij Marokkaanse jongens heeft scholing en spijbelen geen invloed. Vrijwel alle jongens uit mijn onderzoeksgroep zijn crimineel maar gaan wel braaf naar school! In mijn onderzoek is wel gevonden dat criminaliteit spijbelen kan veroorzaken. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat spijbelen meer criminaliteit veroorzaakt.

De tweede deelvraag die wellicht licht kan werpen op de probleemstelling is:

- Wat zijn die criminele activiteiten?

De criminele activiteiten blijken voornamelijk onder vermogenscriminaliteit te vallen. Precies zijn deze beschreven in het hoofdstuk veldwerk. Andere vormen van criminaliteit komen ook voor, maar relatief weinig vergeleken met vermogenscriminaliteit.

Het is interessant om te weten wat voor criminele activiteiten Marokkaanse jongeren ondernemen maar ik vind dat niet genoeg. Daarom stel ik de volgende en derde deelvraag:

- Hoe verlopen deze criminele activiteiten?

Gelegenheidsstructuur is de belangrijkste factor die bepaalt hoe de criminele activiteiten verlopen. De criminele jongens in de onderzochte groep hebben de hele dag een 'bril' op waardoor openstaande ramen, touwtjes uit brievenbussen, rondslingerende portemonnees, zaktelefoons en andere dingen die geld opleveren, opvallen. Bij jongens die in geldproblemen zitten en/ of al een tijdje in de criminaliteit zitten, wordt het niet alleen meer aan het toeval overgelaten, er wordt soms doelbewust en met voorbedachte rade ingebroken of gesnelkraakt. Inbreken en snelkraken vragen om enige vorm van organisatie en samenwerking, de voorgaande vormen van criminaliteit bijna niet.

We weten nu wat Marokkaanse jongens er toe aanzet crimineel gedrag te vertonen, wat voor soort gedrag dat is en hoe Marokkaanse jongens deze criminaliteit ondernemen. De vierde deelvraag is daarop een logisch vervolg:

- Met welk doel worden de criminele activiteiten ondernomen?

De meeste criminaliteit bij de onderzochte Marokkaanse jongens is vermogenscriminaliteit. Het doel daarvan is geld regelen.

De niet-vermogenscriminaliteit zoals vechten, joyrijden en vandalisme, valt rechtstreeks toe te schrijven aan het tegengaan van verveling, spanningen die hiërarchische relaties opleve-

ren en de plaats van een persoon binnen de hiërarchie van de groep.

Het lijkt mij sterk dat Marokkaanse jongens alleen aan geld, kicken en status denken als ze over hun criminele gedrag nadenken. Door de vijfde deelvraag wordt hier meer licht op geworpen:

*• Hoe denken Marokkaanse jongens zelf over (hun) criminaliteit?

De meeste jongens willen stoppen met criminaliteit op hun 18e levensjaar. Dan krijgen ze geld van de overheid en zijn de straffen zo hoog dat het minder snel de moeite waard is. Als er na het achttiende levensjaar doorgedaan wordt, is de criminaliteit ernstiger en veel minder van de gelegenheid afhankelijk. Jongens die na hun 18e doorgaan hebben veel minder toekomstperspectieven waardoor recidive zeer waarschijnlijk wordt.

Een opvallende bevinding wat betreft normen en waarden is het volgende motief voor criminaliteit.

“Als ik het niet doe, dan doet iemand anders het; dan kan ik het beter zelf doen, dan heb ik er tenminste wat aan”.

Pas in tweede instantie wordt er gedacht aan het slachtoffer. Na afloop van een criminele activiteit heb ik wel eens geluiden gehoord die op medelijden duiden. De onderzochte Marokkaanse jongens zijn meestal erg gesloten wat betreft het tonen van ‘vrouwelijke’ emoties. Emoties als verdriet, liefde en bang-zijn worden niet snel getoond. Die zijn namelijk niet stoer/ strak. Abdellah vertrouwde mij in een zeer diepgaand gesprek toe, dat ‘s avonds in bed toch heel wat afgehuild wordt.

Bepaald gedrag wordt door de groep niet getolereerd. Dat is niet stoer of ‘not done’. Dat brengt mij tot de zesde deelvraag:

• Wat is de rol van de groepshiërarchie en de groepsdruk bij de criminaliteit van Marokkaanse jongens?

Directe groepsdruk komt voor maar niet erg veel. Belangrijker is indirecte groepsdruk. Als je mee wilt doen met de groep moet je aan een aantal voorwaarden voldoen. Daar blijft het niet bij, het is beter om er niet alleen bij te horen maar ook nog op en bepaalde manier van je te doen spreken. De jongens willen een positie binnen de groep veroveren. Hiërarchie en groepsrelaties komen hier om de hoek kijken. Zoals de jongens zelf zeggen; iedereen wil de beste zijn.

De relaties van de jongens onderling hangen als los zand aan elkaar. Hiërarchie wordt bepaald door een complex spel van roddel, achterklap, maten-naaijerij, machtsspelletjes, geld, lef en populariteit. Om een positie in de groep te behouden valt niet mee. Regelmatig geld hebben, veel tijd doorbrengen in de groep en daar van je te laten spreken, is de meest geschikte manier om een goede plek in de groep te houden.

Veel tijd in de groep doorbrengen, geld (willen) hebben en laten zien dat je lef hebt, gaat goed samen. Door het plegen van vermogenscriminaliteit wordt aan al deze elementen voldaan.

Het is niet zo dat een groepslid perse crimineel moet zijn maar het is wel de makkelijkste manier die ook nog het meeste oplevert, zowel in financiële zin als met betrekking tot de

hiërarchie in de groep.

Gedrag dat te maken heeft met verslavingen en middelengebruik heeft mijn specifieke aandacht. Ook beleidsmakers en specialisten spreken vaak over drugs en gokken wanneer criminele jongeren ter sprake komen. De zevende deelvraag is dan ook:

- Wat is de rol van drugs en gokken?

De rol van softdrugs is interessant. De jongens geven zelf aan dat er een verband bestaat tussen blowen en stelen.

“Als je stoned bent steel je makkelijker omdat het je minder kan schelen”.

Ik heb hier echter niets van terug kunnen vinden in de (criminele) gebeurtenissen die zich afspeelden tijdens mijn onderzoek. Wat zich werkelijk afspeelde was het omgekeerde. Sommige jongens stelen om hun hasj en/ of weed te kunnen betalen.

Met betrekking tot uitgaan en bijbehorend drankgebruik heb ik meegemaakt dat jongens gingen stelen om geld te hebben om te kunnen stappen en veel te drinken. Na een geslaagde hoesel werd er vaak een fles sterke drank gekocht. In hoeverre alcoholische dranken een stimulans zijn om vermogenscriminaliteit te plegen is moeilijk te zeggen. Drank is niet makkelijk te scheiden van korte termijn bevredigingen zoals kicken en uitgaan. Drank is wel net als andere kicks een van de manieren om de werkelijkheid te ontvluchten en zal daarom wel meespelen in de motivatie voor vermogenscriminaliteit.

Gokken bleek een niet te onderschatten probleem. Gokken kan zowel doel als oorzaak zijn van vermogenscriminaliteit. Gokken met geld verkregen door criminaliteit, kwam zeer veel voor. Stelen om te kunnen gokken of gokschulden te kunnen betalen kwam op het moment van het onderzoek alleen in verhalen voor. Een aantal jongens heeft nu al moeite om hun geld in hun zakken te houden, ze vergokken vaak meer geld dan ze eigenlijk willen. Als daar andere problemen bij komen, kan gokken een doel van vermogenscriminaliteit worden.

Harddruggebruik kwam weinig voor maar de onderzochte groep is er wel gevoelig voor. Met dealen hebben de jongens geen gewetensbezwaren. Dealen komt in de onderzochte groep niet voor. Volgens de jongens zelf ga je snel gebruiken als je dealt, de oudere broers zijn daarvan levende en vastzittende bewijzen.

Marokkaanse jongens en criminaliteit, alleen deze zin al wekt allerlei gevoelens op. Zulk soort gevoelens spelen ook een rol bij Marokkaanse jongens. De manier waarop de samenleving met Marokkaanse jongens omgaat geeft een bepaalde weerklank bij deze jongens. De media doen hun best om de samenleving een bepaald beeld voor te schotelen van Marokkaanse jongens. Dat beeld zou bij Marokkaanse jongens een reactie op kunnen roepen. Vandaar dat de achtste en laatste deelvraag is:

- Wat is volgens Marokkaanse jongens de rol van de media en de negatieve beeldvorming over Marokkaanse jongens bij criminaliteit onder Marokkanen?

Het besef dat een goede baan moeilijk te krijgen is voor een Marokkaanse jongen, hooguit met een goede opleiding en extra inspanning is duidelijk tot de jongens doorgedrongen. Discriminatie speelt een rol, maar minder dan ik verwachtte. De jongens uit de groep gaven

aan dat ze niet erg veel last hadden van discriminatie. Dat kan komen omdat nog maar een paar jongens uit de groep bezig zijn met werk. Ze zitten nog niet helemaal in de volwassen wereld, ze leven nog in de relatief beschermde wereld van schoolgaande tieners.

Van de media hebben de onderzochte jongens geen positief beeld, die schrijven volgens de jongens alleen over de negatieve kanten en vermelden dan nog niet eens de reden van de criminaliteit onder Marokkaanse jongens. Geen wonder dat veel mensen denken dat alle Marokkanen crimineel zijn.

De media zorgen ervoor dat veel mensen Marokkaanse jongens als een soort vijanden zien. Hoe Marokkaanse jongens daarop reageren is te zien aan een van de motieven voor vermogenscriminaliteit.

“Alle goede banen gaan naar de Nederlanders, wij moeten maar pakken wat ons toekomt.”

Negatieve beeldvorming en discriminatie is een van de vele problemen waar Marokkanen mee te maken hebben. Misschien is het juist dit onderhuidse probleem dat zorgt voor de laatste druppel zodat de kruik barst.

Deel II Toetsing/ beantwoording van de probleemstelling aan de data

Na de deelvragen beantwoord te hebben, kunnen we tot de kern van deze scriptie komen. De probleemstelling:

- Wat is de reden waarom Marokkaanse jongeren meer probleemgedrag vertonen dan andere groepen jongeren en wat is de aard van dit probleemgedrag precies?

De reden voor het hoge percentage jongens met probleemgedrag onder Marokkaanse jongeren is een opeenstapeling van redenen. De werkelijke reden voor het grote percentage Marokkaanse jongens dat probleemgedrag vertoont, moet gezocht worden in de grote hoeveelheid (kleine) problemen waarmee een Marokkaanse jongen bij het opgroeien in Nederland te maken heeft. Meer dan andere groepen jongeren ondervinden Marokkaanse jongens hinder van deze problemen.

Voor een Marokkaanse jongen in Nederland zijn er veel minder mogelijkheden om hulp te krijgen dan voor bijvoorbeeld een Nederlandse jongen. Er zijn binnen de ‘Marokkaanse gemeenschap’ bijna geen hulporganisaties. De familieband bij Marokkanen is veel minder dan bijvoorbeeld bij Turken. Opvang bestaat slechts uit de Nederlandse opvang en die werkt niet erg goed bij Marokkanen.

Al de probleempjes afzonderlijk zijn niet moeilijk op te lossen, alle probleempjes bij elkaar (b)lijken ze een haast onoverkomelijk probleem. Elk klein probleem versterkt andere probleempjes en wonderlijk genoeg vertoont een jongen met problemen juist gedrag dat resulteert in nog meer problemen.

Een Marokkaanse jongen met een aantal problemen lost deze vaak niet op maar gaat op zoek naar kicks om zijn problemen te vergeten. Kicks worden bereikt door criminaliteit of geld verkregen met criminaliteit. Dat levert extra veel problemen op die op hun beurt weer vergeten moeten worden door nog meer kicks. Een zichzelf versterkende, neergaande spi-

raal die moeilijk te doorbreken is. Uit de neergaande spiraal komen, gebeurt niet vaak, mede door de falende nazorg na gepakt te zijn of na een (cel)straf. Als het wel lukt om uit de spiraal te komen, door bijvoorbeeld een baan te krijgen of een opleiding te doen, grijpt de jongen op het moment dat hij tegen een probleem aanloopt, snel terug naar de oude vertrouwde 'oplossing', criminaliteit.

Korte termijn

Marokkaanse jongens zijn evenals alle jongeren veel bezig met de korte termijn. Op het moment dat een jongen een probleem tegenkomt dat niet meteen opgelost kan worden heeft hij de neiging om dat probleem te ontvluchten door te gaan kicken, geld te regelen en korte termijn bevrediging te zoeken. Daardoor krijgt hij nog meer problemen maar dat ziet hij op dat moment zelf niet. Vergetelheid is het belangrijkste waar het op dat moment om draait. De geslotenheid van de gevoelens van een Marokkaanse jongen is hier onder ander debet aan, al is dat wel een Westerse (witte, individualistische) visie. Vanuit collectivistisch oogpunt bekeken, bevinden Marokkaanse jongens zich in een impasse. Binnen de groep zijn weinig oplossingen voorhanden om de grote hoeveelheid problemen op te lossen.

Lange termijn

Werken aan de lange termijn is iets wat niet meteen resultaat geeft en daarom veel minder populair is bij veel mensen. Aan de lange termijn perspectieven, de toekomst, wordt door de jongens gewerkt als er weinig tegenslagen zijn. Als het met de lange termijn investeringen goed gaat, wordt de neiging om mee te doen aan criminaliteit (kleine vermogenscriminaliteit lost alleen op korte termijn problemen op) steeds kleiner en minder noodzakelijk. Bij tegenslag is er echter een grote kans op terugval op hetgeen de persoon in kwestie al kon; criminaliteit en korte termijn bevrediging.

Deel III Toetsing van de theorieën/ het kader aan de data

Sociale controle- en differentiële associatie theorie

De differentiële associatietheorie (Sutherland en Cressey, 1974) wijst de band met criminele anderen aan als oorzaak voor delinquent gedrag. Dit in tegenstelling tot de sociale-controle theorie (Hirschi in van Dijk, 1996) die juist de band met anderen aanwijst als rem op delinquent gedrag. Bij beide theorieën wordt binding aan andere mensen erg belangrijk gevonden. Of het nu de oorzaak is van de criminaliteit, zoals bij (sub)culturele theorieën, of van het gebrekkige ontwikkelde geweten, zoals bij de bindingstheorie het geval is, binding met andere mensen wordt met betrekking tot criminaliteit belangrijk gevonden.

In de onderzochte groep bestaat weinig binding met het thuisfront en een zeer oppervlakkige binding met de leden van de groep. De groep hangt als los zand aan elkaar. Van de jongens van de groep is weinig hulp te verwachten, hooguit wordt de jongen in kwestie extra "genaaid". Er is dus zeker geen sprake van een alternatief sociaal vangnet, wel van een extra probleem.

De vier bindingselementen die volgens Hirschi (in van Dijk, 1996) ervoor kunnen zorgen dat het geweten van een persoon zich zodanig ontwikkelt dat deze persoon afwijzend tegen-

over criminaliteit staat, worden hierna opgesomd. Daarna wordt de mate waarin de Marokkaanse jongens uit de onderzochte groep aan deze bindingselementen voldoen beschreven.

- De gehechtheid aan ouders, school en niet-criminele vrienden. De gehechtheid bij de onderzochte jongens is zeer matig te noemen.
- De mate waarin een persoon zich bezighoudt met conventionele activiteiten zoals school en werk. Aan conventionele activiteiten wordt door de jongens, behalve school, niet veel gedaan. Er is sprake van matige betrokkenheid bij conventionele activiteiten.
- De mate waarin een persoon betrokken is bij conventionele subsystemen zoals school, gezin en geloof. Betrokkenheid bij het geloof komt pas op het achttiende levensjaar, zeggen de jongens. Betrokkenheid bij school en gezin zijn bij de meeste jongens matig te noemen. De oudere jongens zijn wel meer betrokken bij conventionele subsystemen.
- De mate waarin een persoon overtuigd is van conventionele normen en waarden, ondermeer in het afwijzen van crimineel gedrag. Crimineel gedrag wordt door de groep eigenlijk helemaal niet afgewezen. Alleen omdat er een straf op het gedrag kan volgen, zit er een rem op crimineel gedrag. Er is dus een kleine mate van overtuiging van conventionele normen en waarden, zeker wat betreft de afwijzing van crimineel gedrag.

De uitkomst van deze vier bindingselementen geven aan dat een Marokkaanse jongen uit de onderzochte groep een behoorlijk kans maakt om crimineel te worden en dat is ook al het geval.

Twee culturen

Marokkaanse jongens uit de onderzochte groep moeten omgaan met twee culturen. In het kader van dit onderzoek, waarin perspectieven op criminaliteit van Marokkaanse jongens werden beschreven, werden vier mogelijke manieren aangegeven voor een Marokkaanse jongen om met de twee culturen die aan hem trekken om te gaan. In mijn onderzoeksgroep worden twee oplossingen gebruikt.

De oudere jongens die nog op straat hangen zijn geïntegreerd, maar niet in twee maar in drie culturen! Ze laten de Nederlandse en de Marokkaanse cultuur en de straatcultuur naast elkaar bestaan. Werken en/ of leren kan gezien worden als deelname aan de Nederlandse cultuur. Daarbij nemen deze oudere jongens, meer dan de jongeren, deel aan het Marokkaanse leven. Zij gaan meer naar de moskee en doen meer met hun familie dan de jongeren. Daarnaast hangen deze jongens nog wel op straat voor hun sociale leven.

De jongste groep jongens en een gedeelte van de overgangsgroep neigen naar marginalisatie en zijn daarmee kandidaten voor duurzame criminaliteit. Als het echter lukt om op hun 18e levensjaar te stoppen met criminaliteit en vanaf dan meer betrokken bij de Marokkaanse achterban te raken, kan de marginalisatie doorbroken worden en maken de jongens een goede kans uit de criminaliteit te komen en te blijven. Aan de grote hoeveelheid oudere Marokkaanse jongens die momenteel in de gevangenis zitten, is echter te zien dat de integratie met drie segmenten niet eenvoudig is. Ismael wist dat heel typerend te verwoorden: "Als twee culturen botsen gaat het onweten."

(Sub)culturele theorieën

De differentiële associatie theorie geeft aan dat iemand die contact heeft met criminelen de kans loopt om ook crimineel te worden. Van de onderzochte groep Marokkaanse jongens kan duidelijk gezegd worden dat ze met de verkeerde vrienden omgaan. De jongens zeggen echter geen keus te hebben; ze zijn tot elkaar veroordeeld. Er zijn ook jongens die veel met (criminele) jongens van de groep omgaan maar zelf niet crimineel zijn of waren. Omgang met criminelen leidt dus niet altijd tot criminaliteit, er spelen meer factoren een rol. Net als bij de differentiële associatie theorie intensiteit, langdurigheid en frequentie een rol spelen in de mate waarin omgang met criminelen bepaalt dat iemand crimineel wordt, speelt ook intensiteit, langdurigheid en frequentie van contact met niet criminelen een rol. Dit is eigenlijk een soort anti-driftfactor die ervoor zorgt dat een jongen niet in een afglijdingsproces richting criminaliteit terecht komt.

Kaufman en Verbraeck (1987) zien criminaliteit als een afglijdingsproces van hosselen naar steeds zwaardere criminaliteit. In mijn onderzoeksgroep is een dergelijk afglijdingsproces duidelijk te zien. De jongens die al ver afgesleden zijn zitten voor een groot gedeelte in de gevangenis. Een paar jongens zijn nog op straat, daaraan is duidelijk te zien dat de zwaarte van de criminaliteit sterk toeneemt als het afglijdingsproces verder is gevorderd. Zelf leggen deze jongens dat uit aan de hand van een kosten baten analyse. Het is voor oudere jongens minder snel de moeite waard om criminaliteit te ondernemen, de kosten zijn hoger. Daarom moet er veel opbrengst zijn en is het delict meestal zwaar.

Volgens Kaufman en Verbraeck (1987) wordt het afglijdingsproces veroorzaakt door 'drift-factoren', zoals plaatsen waar tijd wordt doorgebracht en vrienden waarmee dat gebeurt. In dit onderzoek is duidelijk geworden dat de jongens die zich veel bezighouden met criminaliteit, veel tijd op straat doorbrengen. Hoe meer bezigheden en belangen buiten de straat, hoe minder criminaliteit er gepleegd wordt. Er is in ieder geval sprake van een verband tussen de straat en crimineel gedrag enerzijds, en activiteiten als werk/ school die zich niet op straat afspelen en geen crimineel gedrag anderzijds. Een richting in dit verband heb ik niet kunnen vinden.

Anomie-theorie

Voor de anomie-theorie van Merton zijn veel aanwijzingen gevonden. Marokkaanse jongens stellen hoge doelen en hebben weinig tot geen middelen. Een bijbaan of hosselen zijn de aangewezen methoden om die middelen te verwerven. In de praktijk kwamen beide voor. De eenvoud van de illegale manier heeft echter een grote aantrekkingskracht zodat veel jongens het niet meer zien zitten om voor een grijpstuiver jezelf uit de naad te werken terwijl ze ook relaxed op straat kunnen hangen en wat hosselen.

Sociale labelling

Van sociale labelling is weinig teruggevonden in de praktijk. De meeste jongens zijn nog niet toe aan vast werk en kunnen zich in de groep nog buiten de maatschappij ophouden waar discriminatie een veel kleinere rol speelt dan in de maatschappij zelf.

6 Aanbevelingen

Inleiding

Ik denk dat er veel te doen is ter voorkoming van de criminaliteit onder Marokkaanse jongens, de primaire preventie. Ook bij de jongens die al crimineel zijn is er een hoop te doen, de secundaire preventie.

Een initiatief zoals op het Prisma college in Utrecht, waar een volwassen Marokkaan de Marokkaanse jongens individueel begeleidt bij hun vele kleine problemen, zet volgens de eerste resultaten zoden aan de dijk. Extra aandacht geven aan Marokkaanse jongens helpt blijkbaar. Marokkaanse jongens zelf vertelden mij dat Marokkanen iets te kort kwamen in vergelijking met andere groepen. Dit zou heel goed aandacht kunnen zijn. Een groot probleem bij preventie is dat Marokkaanse jongens zelf niet snel vinden dat ze een probleem hebben. Als ze aankloppen bij de hulpverlening is het vaak al te laat. Er moet dus al vroeg in de leefwereld van de jongens preventief gewerkt worden. Praten helpt al veel, in de korte tijd dat ik in het veld met deze jongens om ben gegaan merkte ik dat er zeer weinig informatie van buiten de groep in de groep doordringt. Daarom zijn een aantal ideeën en overtuigingen binnen de groep erg hardnekkig en zijn er binnen de groep weinig oplossingen voorhanden, zeker geen originele. Slechte aansluiting en weinig contact met de rest van de wereld leidt tot een geïsoleerd groepje. Dat wordt ook nog eens versterkt door het groepsgevoel. De isolatie van de groep dient opengebroken te worden, anders komen er nooit nieuwe ideeën en oplossingen binnen de groep en blijft de groep rondcirkelen in de bekende oplossing; stelen en kicken.

Voorbeelden

Er is een groot gebrek aan voorbeelden, aan 'role models'. Marokkaanse jongens weten gewoon niet precies hoe ze met alle problemen die ze bij het opgroeien in Nederland onder vinden, om moeten gaan.

In de leeftijd van 14 tot 18 jaar vallen Marokkaanse jongens in een vacuüm. Volgens de Koran al volwassen, volgens de Nederlandse wet niet. Juist in deze periode hangen jongens veel op straat en worden niet goed voorbereid op het leven in de maatschappij. Er komen evenwel steeds meer Marokkanen die een opleiding hebben afgerond en een baan hebben gevonden. Deze Marokkanen zouden Marokkaanse jongens de weg kunnen wijzen in de jungle van het moderne leven in Nederland. In Utrecht is dergelijk project al gerealiseerd. Een WJP (wijk jongeren perspectief) project dat werkt met Marokkaanse kaders. Ik verwacht dat daar veel positieve resultaten mee worden behaald. Het project gaat uit van Marokkaanse mannen die een stabiele positie in de Nederlandse samenleving hebben. Deze mannen zijn mentoren voor Marokkaanse jongens die behoren tot de risicogroep. Met dit project krijgen de jongens de gelegenheid om te zien hoe een persoon die het goed doet in Nederland dat

aanpakt, ze krijgen een goed voorbeeld. Ook de extra aandacht en een persoon waarmee problemen kunnen worden besproken zijn volgens mij zeer heilzaam voor Marokkaanse jongens.

De 'Marokkaanse gemeenschap'

De Marokkaanse gemeenschap zelf zou een belangrijke preventieve rol kunnen vervullen. Na dertig jaar en twee generaties in Nederland te zijn is er nog bijna geen organisatie van en voor Marokkanen.

Marokkaanse jongens worden door de Koran al vanaf hun veertiende als volwassen gezien, tot die tijd ontvangt de jongen zijn opvoeding vooral van zijn vader. Na het veertiende levensjaar dient door de vader kameraadschap geboden te worden. Kameraadschap is heel wat anders als de jongens gewoon aan hun lot overlaten of pas heel laat ingrijpen. Marokkaanse ouders moeten inzien dat de jeugd in Nederland vier jaar langer duurt dan in Marokko.

Het lijkt wel alsof de houding van ouders tegenover Marokkaanse jongens tegengesteld is aan de overbezorgde houding ten opzichte van Marokkaanse meisjes. Waar meisjes aan alle kanten gecontroleerd worden en zeer weinig vrijheid krijgen, worden de jongens aan hun lot overgelaten. Marokkaanse meisjes worden vreselijk benauwd opgevoed, terwijl Marokkaanse jongens heel weinig gecontroleerd worden. De verdeling van moeite en aandacht zou best wel eens wat eerlijker mogen. Zowel Marokkaanse meisjes als Marokkaanse jongens zouden daar baat bij hebben en uiteindelijk de ouders ook.

Scholing

Er wordt vanuit preventief oogpunt veel aan schooluitval gedaan. Dat is een goede zaak. Ik heb in mijn onderzoeksgroep echter helemaal geen aanwijzingen gevonden die erop duiden dat er veel gespijbeld wordt.

Huiswerk maken is een probleem. Ook al is er een plek waar rustig huiswerk gemaakt kan worden, de straat trekt en is veel leuker dan thuis zitten. Motivatie voor school en hulp bij huiswerk (beide ontberen Marokkanen, de ouders kunnen vaak niet helpen) zijn voorbeelden waar bij het Prismacollege aan gewerkt wordt en wat, blijkens de eerste resultaten, veel schooluitval lijkt te voorkomen.

In de Volkskrant van zaterdag 23 augustus 1997 vertelt Henk Kamp, minderheden-woordvoerder van de VVD, dat de problemen met de allochtone jeugd beginnen met schooluitval. Voor de lezer van deze scriptie is het hopelijk duidelijk, dat in ieder geval bij de onderzochte groep, schooluitval niet het begin is van de problemen van de Marokkaanse jongens. Het is niet zo dat een Marokkaanse jongen gaat stelen nadat hij niets meer aan school doet. Dat kan in latere instantie wel een rol spelen maar de criminaliteit bestaat al eerder en speelt ook een rol bij jongens die naar school gaan en in het geheel niet spijbelen. Een jongen in mijn onderzoek gaf duidelijk aan dat hij begon met stelen en pas toen hij merkte hoe makkelijk het was om veel geld te verdienen stopte hij met school; daar zag hij het nut niet meer van

in. Jongens gaan niet stelen omdat ze spijbelen, eerder andersom.

Beleid

De Nederlandse overheid is medeschuldig aan het probleem met Marokkaanse jongens. Alle bezuinigingen in de sector die zich bezighoudt met deze jongens en de afschaffing van het opbouwwerk in het bijzonder, hebben Marokkaanse jongens geen goed gedaan.

Justitie

Als mensen tegen de politie vertellen wat ze gezien hebben, zou een groot deel van de criminaliteit zichtbaar worden voor de politie zodat zij kunnen ingrijpen. Op dit moment is het zo dat weinig mensen willen getuigen als zij een bepaald misdrijf hebben gezien. Veel criminaliteit kan dus niet opgelost worden. Alleen bij heterdaad kan de politie het justitiële apparaat in werking stellen. Mensen vertellen de politie niet snel wat ze gezien hebben, dat is verraad.

In de wijk waar ik onderzoek heb gedaan gehoorzamen de leden van de groep en veel mensen in de wijk aan de straatregel; verraad kan je echt niet maken. Door de represailles die staan op overtreding van deze regel; minachting en misschien wel een pak rammel, wordt er druk uitgeoefend op de groep en de wijkbewoners om hun mond te houden. Zo ontstaat een wijk met veel criminaliteit waar het justitiële apparaat geen grip op heeft. Niemand heeft iets gezien, de regels van de straat gelden.

Een manier om dit te doorbreken zou zijn om criminelen strafvermindering in het vooruitzicht te stellen als ze anderen zouden verlinken. Bij groot persoonlijk gewin is zelfs verraad (de straatregel) in overweging te nemen. Dit vertelde een Marokkaanse jongen die net uit de gevangenis was gekomen. Het is ook logisch dat verlinken toch gebeurt omdat op die manier een persoon zelf voordeel kan behalen en dus beter is dan anderen. Beter zijn dan anderen is een belangrijke motivatie voor de jongens uit de groep om bepaalde dingen wel of niet te doen.

Zo kunnen de regels van de straat, door in te spelen op een belangrijke motivatie van de jongens, tegen deze jongens zelf gebruikt worden.

Secundaire preventie

Voor secundaire preventie is de manier waarop Marokkaanse jongens met twee, of eigenlijk drie culturen omgaan, van groot belang. In eerste instantie is preventie op scholen en via ouders nuttig, als een jongen tussen de 14 en 18 jaar oud is en veel op straat hangt, heeft dat echter niet veel zin meer. In tweede instantie moet gewerkt worden in de groep Marokkanen zelf. Preventie op school en bij de ouders werkt niet bij jongens die op straat leven. Er moet voor deze jongens meer in het veld gewerkt worden, daar kunnen oplossingen gezocht worden in en met de groep zelf.

Slotwoord

De lezer van deze scriptie zou het idee kunnen krijgen dat er louter Marokkaanse jongens zijn met criminele antecedenten. Deze scriptie gaat over de groep met problemen met justitie. De grootste groep Marokkaanse jongens komt echter nooit met justitie in aanraking, dat is iets dat erg belangrijk is en door alle verhalen in de media wel eens vergeten wordt. Het doet geen recht aan de werkelijkheid om zo'n vertekend beeld in stand te houden. Daarom dient de lezer van deze scriptie goed in de gaten te houden dat de meeste Marokkaanse jongens nooit met justitie in aanraking komen.

Gebruikte literatuur

- Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de, Teunissen, J. (1995) *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Educatieve partners Nederland bv, Houten.
- Berg- Eldering, L. van den, (1981) *Marokkaanse gezinnen in Nederland*. Samsom, Alphen aan den Rijn.
- Bovenkerk, F., Gras, M.J.I., Ramsোধ, D., Dankoor, M., Havelaar, A. (1995) Discrimination against migrant workers and ethnic minorities in access to employment in the Netherlands. *International migration papers 4*. International labour office, Geneva.
- Bovenkerk, F., (1992) *Hedendaags kwaad, criminologische opstellen*. Meulenhoff, Amsterdam.
- Brown, R., (1995) *Group Processes, Dynamics within and between Groups*, Blackwell Publishers, Cambridge USA.
- Coppes, R., de Groot, F., Sheerazi, A. (1997) *Politie en criminaliteit van Marokkaanse jongens*. Willem Pompe Instituut Utrecht. Gouda Quint, Deventer.
- Dijk, J.J.M. van, Sagel-Grande, H.I., Toornvliet, L.G. (1996) *Actuele criminologie*. Koninklijke vermande, Lelystad.
- Fris, M., Janssen, R. (1994) *Kansspel problematiek in Utrecht, deel 2, gesprekken met de spelers*. Centrum voor Verslavings Onderzoek, Utrecht.
- Fromboise, T. La, Coleman, H.L.K., Gerton, J. (1993) Psychological Impact of Biculturalism: Evidence and Theory, *Psychological Bulletin*. 1993, Vol. 114, No 3.
- Hraba, J., Hagendoorn, L., Hagendoorn, R. (1988) De etnische hiërarchie als sociale representatie van een multi-etnische samenleving. *Mens en Maatschappij*, 63e jaargang, nr 3. augustus 1988.
- Kaufman W.J., Verbraeck H.T. (1986) *Marokkaan en verslaafd, een studie naar randgroepvorming, heroïnegebruik en criminalisering*. Gemeente Utrecht, afdeling Onderzoek ROVU, Utrecht.
- Leuw, Ed (1997) in: *SEC, Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie*, April 1997, pag.7/8.
- Lucassen, J., Penninx, R. (1994) *Nieuwkomers, nakomelingen, Nederlanders, immigranten in Nederland 1550-1993*. Het Spinhuis, Amsterdam.
- Martens E.P., Verweij A.O. (1996) *Marokkanen in Nederland, kerncijfers 1996*. Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek (ISEO), Rotterdam.
- Sahar, H., (1995) *Hoezo Bloedmooi*. Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam, Antwerpen.
- Saharso, S., (1995) *Jan en alleman, Etnische jeugd over etnische identiteit, discriminatie en vriendschap*, Van Arkel, Utrecht.
- Sansone, L., (1992) *Schitteren in de schaduw, overlevingsstrategieën, subcultuur en etniciteit van Creoolse jongeren uit de lagere klasse in Amsterdam 1981-1990*, Het Spinhuis, Amsterdam.
- Slotboom, A. (1987) *Statistiek in woorden*. Wolters-Noordhoff Groningen.
- Smith, P.B., Bond, M.H., (1993) *Social Psychology across cultures, analysis and perspectives*, Harvester Wheatsheaf, Herfordshire.
- Strauss, A., Corbin, J. (1990) *Basics of qualitative research, grounded theory procedures and techniques*, Sage Publications, Newbury Park, London, New Delhi.

- Sutherland, E.H., Cressey, D.R. (1974). *Criminology*. Lippincott, Philadelphia.
- Vos, F. de, (1984) *Een verlaten generatie?, een situatiebeschrijving van de drugproblematiek onder Turkse en Marokkaanse jongens in Utrecht*. CAD-cahier 8, Utrecht.
- Werdmölder, H., (1990) *Een generatie op drift, De geschiedenis van een Marokkaanse randgroep*, Gouda Quint, Deventer.
- Whyte, W.F., (1949) *Street Corner Society. The social Structure of an Italian Slum*, University of Chicago press, Chicago.
- Wijngaart, G.F. van de, (1997) Drug Problems among Immigrants and Refugees in the Netherlands and the Dutch Health Care and Treatment System. *Substance use and misuse*, 32 (7 and 8).
- Winter, M. de, Lieshout, I. van, (1996) *Tussenrapportage 1, WJP-evaluatie, interimrapport, beleids en bestuursniveau*, februari 1996, Utrecht.
- Winter, M. de, Lieshout, I. van, (1996) *Tussenrapportage 2, WJP-evaluatie, uitvoeringsniveau*, oktober 1996, Utrecht.
- Winter, M. de, Lieshout, I. van, (1996) *Tussenrapportage 3, WJP-evaluatie, doelgroepniveau*, januari 1997, Utrecht.
- Minderheden in tel*, (1997) Overzicht van belangrijke (kern)cijfers betreffende minderheden in Nederland, nr. 5, FORUM, instituut voor multiculturele ontwikkeling, Utrecht.
- Feit en cijfer*, (1996), nr. 5, FORUM, instituut voor multiculturele ontwikkeling, Utrecht.
- Utrechtse wijken in cijfers*, (1996), bestuursinformatie rapport, Stad. Bestuursinformatie, gemeente Utrecht.
- Drugs en overlast*, (1995), Regiopolitie Utrecht, gemeente Utrecht.

Bijlagen

Bijlage 1. Evaluatie afstudeeronderzoek

Mijn afstudeeronderzoek kenmerkt zich door een hoop tegenslagen en gelukkig ook resultaten. Een grote tegenslag was onder meer de grote hoeveelheid tijd die nodig was in het vinden en bereiken van de intermediairen en mijn onderzoekspopulatie. Met veel geduld en na veel omwegen bewandeld te hebben, heb ik mijn afstudeeronderzoek, waarvan de lezer het resultaat nu in handen heeft, tot een einde gebracht.

Netwerk-onderzoek

Intermediairen bleken vaak moeilijk te bereiken. Het kostte me veel moeite om een goed overzicht op de in Utrecht werkzame en voor mij interessante intermediairen te krijgen. Een tiental interviews met intermediairen; mensen in Utrecht die professioneel betrokken zijn bij Marokkaanse jongens, hebben me goed op weg geholpen om de mogelijkheden voor- en de opzet van mijn afstudeeronderzoek duidelijk voor ogen te krijgen.

Aan de hand van de interviews met de intermediairen heb ik een duidelijk beeld gekregen van de locaties waar Marokkaanse jongens zich ophouden en de problemen waar ze mee te maken hebben. Met dit beeld ben ik de praktijk in gegaan.

Populatie-onderzoek

Het bleek niet mee te vallen om in de praktijk een groep Marokkaanse jongens te vinden die open staan voor onderzoek. Na drie en een halve maand op zoek te zijn geweest naar een groep Marokkaanse jongeren waar ik onderzoek kon doen, kwam ik terecht in het zoveelste jongerencentrum. Daar heb ik al vrij snel mijn probleem voorgelegd aan de aanwezige jongeren en nam daarmee een volledig open rol aan. Dat bleek een schot in de roos. Niet alleen heb ik bij deze groep interviews kunnen afnemen, ik mocht ook nog mee naar andere plaatsen waar de jongens samenkwamen en was getuige van verschillende (criminele) activiteiten.

Omgang onderzoekspopulatie

Wat betreft het doen van veldonderzoek (bij Marokkaanse jongeren) ben je als onderzoeker overgeleverd aan de bereidwilligheid van de onderzoeksgroep en de mate waarin de onderzoeker met zijn sociale vaardigheden daar op in kan spelen. Politie, hulpverleners en veel Nederlandse mensen, vinden het moeilijk om met Marokkaanse jongens om te gaan. Een aantal van de door mij geïnterviewde intermediairen en zelfs mijn stagebegeleider gaven mij weinig kans om zinvolle informatie uit Marokkaanse jongeren te krijgen in de korte tijd die ik had. Hans Verbraeck, een van mijn stagebegeleiders, spreekt wat dat betreft uit eigen ervaring. (Zie hiervoor: Kaufman en Verbraeck 1986).

Het omgaan met Marokkaanse jongens is iets wat in mijn geval langzaam gegroeid is, ik ben door schade en schande wijs geworden zou je kunnen zeggen. Omgang met een groep

Marokkaanse jongens is omgaan met een conglomeraat van impliciete codes die vaak met eer, respect en schande te maken hebben. De manier van spreken, houding, kleding en muzikale voorkeur maken er allemaal onderdeel van uit. Het was onmogelijk om in zo'n korte tijd aan alle voorwaarden te voldoen. Ik hoefde echter ook geen volwaardig lid van de groep te worden.

De plek van een participerende onderzoeker ligt tussen volledige participatie en geen participatie. Alleen mijn aanwezigheid in de groep is al een vorm van participatie. Ik moest wel aan een aantal randvoorwaarden voldoen, anders zouden de jongens mij niet eens in hun omgeving dulden, laat staan met me spreken. Praktisch betekent dit dat bepaalde gedragingen, vragen of opmerkingen 'not done' zijn binnen de groep. Het volgende citaat uit een observatieverslag illustreert dat het al verkeerd kan zijn om met een persoon die uit de gratie ligt te spreken:

“Waarom praat jij met hem?”. De uitdrukking op het gezicht van de jongen die deze uitspraak doet, is er een van minachting. Deze opmerking maakte hij omdat een andere jongen antwoord gaf op een vraag van een jongerenwerker die helemaal uit de gratie lag.”

Behalve dat ik aan bepaalde voorwaarden moest voldoen werden er continu testen en testjes van integriteit afgenomen. In de eerste drie weken werden er vrijwel elke keer als ik bij mijn onderzoeksgroep was, vragen gesteld over mijn achtergronden om te controleren of ik wel betrouwbaar was. Er werd gevraagd voor wie ik het onderzoek deed, hoe het met mijn vriendin zat. Of nog sterker; je bent toch geheim agent? In een aantal gevallen wist ik mij (met behulp van mijn logboek) te herinneren dat diegene die de vraag stelde, een dag of wat geleden hetzelfde aan mij had gevraagd. Door mijn volledig open onderzoeksrol kon ik mij niet verspreken en alle checks en dubbelchecks doorstaan, 'Eerlijkheid duurt het langst'.

Vragenlijst

Behalve de omgang met de Marokkaanse jongens was het afnemen van een interview ook een leerproces. Uit het volgende blijkt dat je na een tijdje pas in de gaten krijgt hoe je de dingen die je wil weten op een goede manier moet 'vragen'.

Een van de eerste dagen werd mij de enige vaststaande regel duidelijk gemaakt met betrekking tot criminele activiteiten. Een observatie:

“Niemand komt te weten wie het was (de dader), iedereen houdt zijn mond of hij krijgt een mes tussen zijn ribben.”

De jongen die dit zei glimlachte vriendelijk maar de bedoeling was duidelijk.

Ik trok mijn conclusies uit deze les. Vandaar dat ik bij de interviews de vragen over criminaliteit zodanig stelde dat geen mensen bij naam genoemd hoefden te worden.

Bijlage 2: Logboek

Woensdag 12 maart

Interview met Moustafa Hamid van het C.A.D.

Ik moet de uitgewerkte interviews nog terugkoppelen naar de persoonlijke vragenlijst en moet het interview met Rafia bij jongerencentrum Makosa ophalen om op en aanmerkingen op te nemen. Verder is het belangrijk om contact op te nemen met Bert van de ploeg omdat hij veel schijnt te weten, coördinator is en dus toestemming kan verlenen voor mijn onderzoek.

Donderdag 13 maart

Jongerencentrum (...) heeft niet teruggebeld, moet ik dus zelf doen.

Ahmed van het Prisma College is echt zeer moeilijk te bereiken, de conciërges hebben geen rooster van hem.

Maandag 17 maart

Naar Makosa gegaan om Rafia's interview op te halen maar hij was niet aanwezig. Het interview was ook niet te vinden op zijn bureau.

Een prachtig adressenboek van alle welzijnsorganisaties in Utrecht gevonden! (uitgegeven door Stade).

Gebeld met:

-Bert van de Ploeg, afspraak wo.19 mrt. 19.30h Jongerencentrum kanaleneiland Livingstonelaan.

-Frans de Vos, afspraak wo 19 mrt. 10.00h Wittevrouwensingel 76

-A. Jalin, afspraak op ma 24 mrt. 1300h Biltstr.111

Bij het Trimbos een boekje gekopieerd, geschreven door Frans de Vos nr 8. In een serie uitgebracht door het CAD.

Dinsdag 18 maart

Interview met Omar ben Ali van het MIU.

Hij vertelde over een aantal projecten en de achterliggende theoretische gedachten.

Woensdag 19 maart

Interview met Frans de Vos, zeer tof interview (cynisch). Aanbod gekregen om bij Marokkanen in de gevangenissen langs te gaan. Te bespreken met Goof doch waarschijnlijk interessanter om de 3e generatie te nemen. Frans de Vos gaat af en toe naar mijn mening iets te snel en ongenueanceerd door de bocht maar als beeld zijn deze ideeën zeer bruikbaar. Bijvoorbeeld over de methode waarop kennis wordt overgedragen in de Marokkaanse cultuur en de oorzaak van de (komende) ontsporing van de 3e generatie.

Ook het gebruik van bijgeloof bij afkicken zoals nu winti wordt gebruikt bij Surinamers, kwam ter sprake. Een erg leuke ingang die ik nog nooit eerder gehoord heb. Als je (enigszins) in de koran gelooft dan geloof je automatisch in geesten!!!

Zondag 23 maart

Ik heb het idee dat ik van de intermediären de belangrijkste gegevens al heb, Bert van de Ploeg wist erg veel te vertellen over allerlei projecten omdat hij er bovenop zit en er veel succesvolle (wjp) projecten in zijn regio lopen. Ik kan Bert van de ploeg bellen voor verdere tips of toegang tot zijn groep op voorwaarde dat zijn jongens er ook wat aan hebben.

Woensdag 8 april

Gisteren een rondje Lombok gemaakt. Twee potjes tafelfootbal gespeeld in het jongeren-centrum en langs Zanzi naar Shabab gegaan. Zie ook observatie (....).

Ik moet Frans de Vos bellen om te regelen dat ik met gedetineerden in gesprek kan komen. Dat kan een erg mooie schets geven van het resultaat van al die risicofactoren. Misschien weet zo'n jongen de punten nog wel waarop hij bepaalde keuzes heeft gemaakt. Zaak is het om Frans zo snel mogelijk in te seinen hierover want het zou nog wel eens even kunnen duren voordat hij dat voor elkaar heeft. Er bestaan volgens Goof ook bepaalde regels voor het interviewen in de gevangenissen.

Deze dag ook weer een rondje door de stad gemaakt, het viel mij erg tegen wat ik tegenkwam aan Marokkaanse jongens. Ik liep van 2000 tot 2200h door de stad en heb daarbij Shabab, Zanzi, Koffiedik, Freak-shop en een coffeeshop met de naam kofieshop, in een zijstraat van de Oudegracht in de buurt van Twist en Shout ingekeken. Allemaal vond ik ze te leeg om aan de slag te gaan. Ik pak het ook gewoon helemaal verkeerd aan. Ik moet eerst die lijst met vragen af hebben en dan gewoon heel brutaal jongens aanspreken op straat en in de shops.

Mijn koudwatervrees begint een beetje af te nemen nu nog de aanspreekvrees!!

Dinsdag 22 april

Wederom bij jongeren centrum (....) langsgewipt en een gesprek gevoerd met een jongen op een kamertje apart, met cassetterecordertje. Geen enkele vraag normaal beantwoord gekregen. Ik ben onderwerp geweest van een typisch geval waar de meeste intermediären me al voor waarschuwen: "Ze vertellen je van alles maar zeggen niets".

Toch denk ik, dat als ik een aantal jongeren centra afloop en hoogstens twee jongens per centrum vindt die een interview willen doen, dat ik dan al wel aan genoeg respondenten kan komen. Ook de optie op straat menen aan te spreken is volgens mij niet hopeloos maar wel heel afhankelijk van hoe ik me voel.

Woensdag 20-05-1997

Via jongeren centrum (...) naar jongeren centrum (...) gegaan en bingo!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Lees alles in de directory '.....'. Eindelijk een groep jongens gevonden waar ik niet alleen dingen aan kan vragen maar zelfs mee mag de straat op. Meteen fijne observaties gedaan; zie observaties (....).

Vrijdag 22-05

Een briefje van Hans gekregen met eventuele verontschuldiging voor Officieren van Justitie e.d, voor het geval ik opgepakt mocht worden. Ik beweeg me toch in de marge van het toelaatbare. Ik kan natuurlijk nooit zeggen wat ik allemaal zie, dan ben ik mijn onder-

zoeksgroep kwijt en loop dan ook risico door de jongens 'gepakt' te worden.

Donderdag 19 juni

Leuk dat jongeren centrum (.....) open is maar dan moet er wel iemand komen die de moeite waard is om mee te praten! Ook bij de shoarmatent was het erg leeg. Volgens mij heb ik erg veel mazzel dat ik de meeste informatie (13 interviews) al binnen heb.

Vrijdag 20 juni

observatie gedaan in shoarmatent; zie observatie.13

Zaterdag 21 juni

Uitgeweest met de jongens; zie observatie 14

Zondag 22 juni

Even mijn fiets opgehaald bij het jongeren centrum en een goed gesprek gehad met de jongen die net vrijgekomen is. Zie observatie 15.

Maandag 23 juni

Dagje vrij, voelde me een beetje vreemd, lekker gekookt en tv gekeken. Ook heeft heel Utrecht stroomstoring gehad. Zouden de jongens tijdens de stroomstoring gebruik maken van het feit dat de alarminstallaties niet werken of vanzelf afgaan?

Dinsdag 24 juni

Reclassering bellen; 's avonds naar het jongeren centrum, eindelijk die extra vragen doen en ook maar twee extra interviews. Niet helemaal gelukt.

observatie 16 uitgetypt.

Ook even langs bij CVO, interviews en extra vragen uitdraaien en Hans opzoeken.

Woensdag 25 juni

Ik deed een interview met Aziz maar werd door de politie opgepakt! Zie observaties 17.

Donderdag 26 juni

Interview afgemaakt, een paar interessante reacties gehad op het feit dat ik opgepakt ben geweest.

zie observatie 18

Zaterdag 28 juni

Naar jongeren centrum gegaan, lamlendig rondgehangen. Aziz en (..) hebben een fiets gejat om geld te regelen voor vanavond. Zie Observatie 19

Zondag 29 juni

Afscheid genomen van de groep en beloofd nog wel eens langs te komen.

Ik was eigenlijk van plan een 15e interview te doen maar (..) en (...) moesten op een gegeven moment vechten en zelfs steken.

Best wel een beetje van in de war geweest zo'n steekpartij tussen twee jongen die ik onder-tussen best wel ken en ook mag. Reden; (...) kon niet als verliezer weglopen uit een gevecht met een van de jongens die laag in de hiërarchie van de groep staat, zo vertelde (...) mij. Vreemde manier om afscheid te nemen.

Aan mijn eigen reactie merk ik wel dat ik behoorlijk betrokken geraakt ben de laatste tijd. Imar's succesvolle methode om in 'hidden populations' onderzoek te doen; zeer intensief, zozeer dat je op een gegeven moment bijna doordraait en jezelf een halt moet toeroepen.

Bijlage 3   Vragen voor intermediairen

De vragen die ik een SLEUTELFIGUUR of intermediair op het gebied van Marokkaanse jongeren moet stellen zijn:

- Wat is uw functie precies?
- Wat voor soort problemen hebben Marokkaanse jongeren in Utrecht?

Wanneer nodig doorvragen naar recidive, gokken en druggebruik en eventueel scheiden naar verschillende leeftijdsgroepen, eerste generatie Marokkanen/ tweede generatie, en vooral bij de eerste generatie ook naar Marokkanen en Berbers!

Per aangegeven probleem (en per onderscheiden groep):

- Wat zouden de oorzaken kunnen zijn voor deze problemen, gezien vanuit de persoon van deze jongeren (bijvoorbeeld groepsdruk en daar uit voortvloeiend gedrag) en vanuit de structurele kant, zoals maatschappelijke positie, discriminatie etc.
- Heeft dit iets te maken met het *beeld* dat er momenteel in Nederland bestaat van Marokkanen? (media) Zo, ja wat en hoe werkt dat dan??
- Hoe *groot* schat je de groep Marokkaanse jongeren die relatief problematisch gedrag vertonen?
- Zijn dit inderdaad voornamelijk jongens?
- Zo ja, waarom zijn dat dan voornamelijk jongens en wat doen de meisjes dan?
- Wat is de *rol van middelen*, gebruik, dealen, status, alcohol, gokken?
- Hoe zie jij als specialist op dit gebied de *toekomst* voor deze jongeren (opdelen in groepen en/of probleemgebieden wanneer noodzakelijk) en wat moet er gebeuren om een betere toekomst mogelijk te maken voor deze jongeren en waarom (oftewel wat voor invloed verwacht je van de door jou belangrijk gevonden, te nemen maatregelen) .
- Tenslotte vragen naar *tips en aanbevelingen* m.b.t. mijn onderzoek en naar respondenten en andere belangrijke sleutelfiguren.

Aan de intermediairen die niet direct betrokken zijn met het veld heb ik een ander accent in mijn vragen gelegd, namelijk meer gericht op de projecten die lopen. De achterliggende gedachten van die projecten en dus de gedachten over de problemen van de Marokkaanse jongeren op een hoger abstractieniveau.

Bijlage 4   Vragen voor Marokkaanse jongens

- Voorstellen en vertellen wat ik doe.

A: Algemene gegevens.

- Hoe oud ben je
- Waar ben je geboren (als hier Marokko wordt geantwoord; hoe lang ben je al in Nederland?)
- Waar zijn je ouders geboren?
  - Wanneer is je vader naar Nederland gekomen?
  - Wanneer is je moeder naar Nederland gekomen?
- Hoeveel broers en broertjes heb je?
- Hoeveel broers zijn er ouder dan jou?
- Hoeveel zussen heb je?
- In welke wijk woon je?
- Vind jij dat er problemen in jouw wijk zijn? Wat voor problemen?
- Is er genoeg te doen voor jongeren in jouw wijk?
- Woon je bij je ouders?
  - Met hoeveel mensen wonen jullie thuis?
    - Is er bij jullie thuis een plek waar je bijvoorbeeld rustig je huiswerk kan maken?
- Of hoe woon je anders?
- Geloven je ouders?
- Gaan zij vaak naar de moskee?
- Heb je een geloof?
  - Wat vindt je van je geloof?
  - Ga je wel eens naar de moskee?
  - Hoe vaak?

B: Opleiding en werk.

- Wat is je hoogst voltooide opleiding?
- Welke opleiding volg je nu?
- Full-time of part-time?
- Hoe belangrijk vindt je die opleiding? Waarom?
  - Spijbel je wel eens, hoe vaak en waarom?
- Heb je een :
  - baan?
  - uitkering of studiebeurs?
  - andere inkomsten zoals zakgeld?
- Vind je dat je genoeg geld hebt?
- Heb je schulden?
- Veel?
- Waardoor?
- Bij wie?

C: Geldbesteding.

- Waar geef jij je geld aan uit?
  - bijdrage aan je ouders
  - vriendin
  - kleding
  - muziek
  - sport
  - auto/scooter
  - eten
  - uitgaan
    - drank
    - drugs
    - gokken
    - anders.....
- Wat zou graag willen hebben?
- Hoe probeer je dat te krijgen?

D: Tijdsbesteding en relaties.

- Heb je een vriendin?
  - Hoe lang al?
- Wat vindt jij belangrijk in je vrienden (wie zijn je vrienden?)
  - Wat voor etniciteit hebben ze?
  - Hoe vaak zie je die vrienden?
  - Wat doe je samen met je vrienden in je vrije tijd?
    - tijd doorbrengen (hangen en kletsen) -de stad ingaan
    - shoppen
    - sporten
    - spelletjes spelen
    - video's kijken
    - uitgaan
    - gokken
    - blowen
    - drinken
    - harddrugs gebruiken
    - handelen/zaken doen
    - anders....
- Wat doe je het meest van de bovengenoemde dingen?
- Waar ontmoet je die vrienden en waar gaan jullie heen?
  - sportclub
  - de stad/winkels.
  - café/kroeg
  - coffeeshop
  - buurthuis/jongeren centrum
  - straat

- school
- werk
- thuis
- Wat doe je meestal op een dag buiten je werk/school om?
- Wat doe je samen met je familie?
  - Wat doe je samen met je broers of neven?
- Met wie van je familie heb je goed contact?
- Hoe is het contact met je vader?
  - En met je moeder?
- Mag je bepaalde dingen van je ouders niet?
  - Doe je die dingen ook niet?
  - Moet je bepaalde dingen perse doen van je ouders?
  - Vragen je ouders wel eens wat je gedaan hebt als je weg bent geweest?
  - Vragen je ouders wel eens naar je werk/schoolresultaten?
- Hoe vind je de opvoeding van je ouders?
- Naar wie ga je toe als je problemen hebt?

E: Normen en waarden

- Wat versta jij onder criminaliteit?
- Ken je iemand die crimineel is of was?
  - Wat heeft hij gedaan? En wat vindt je daarvan?
  - Waarom deed hij dat?
  - Wat vindt je van hem persoonlijk?
- Wat kan iemand nou echt niet maken?
- Wat vindt je van de politie.
  - Wat moet de politie volgens jou doen?
- Heb je wel eens iets gedaan wat eigenlijk niet mag?
  - Zo nee, waarom niet?
  - Zo ja, wat deed je?.....
    - dingen vernield
    - dingen gestolen
    - joyrijden/ auto pakken
    - 'ge-koerierd'
    - gedeald
    - ingebroken
    - gespijbeld
    - chantage, afpersing
    - 'flashen'
    - anders.....
  - Hoe vaak deed/ doe je dat?
  - Waar deed je dat? (ook al in Marokko?)
  - Waarom deed je dat?
  - Met wie deed je dat?
  - Wat deed je met de opbrengst?

- Ben je wel eens opgepakt?
  - Zo nee, wat vind je van iemand die opgepakt is geweest?
  - Zo ja, wat vond je hiervan?
  - En van de behandeling die je kreeg.
  - Wat vonden je vrienden ervan dat je opgepakt werd?
- Zijn er personen die plannen bedenken en mensen zoeken?
  - Hoe gaat dat?
  - Zijn het elke keer dezelfde mensen die meegaan of plannen bedenken??
- In het geval van recidive:
  - Zou je een 'normale' baan willen hebben?
  - Is het voor jou mogelijk om een 'normale' baan te vinden?

F: Beeld

- Heb je wel eens last van discriminatie?
- Wat vind je in het algemeen van Nederlanders?
  - Wat doen ze anders en wat is daarvan goed en/of slecht?
  - Heb je een band met Nederland? En met Marokko?
  - Heb je veel contact met Nederlanders?
  - En met mensen van andere nationaliteiten?
- Wat vind je van de verhalen over Marokkanen? (TV, krant etc.)
  - Heeft dat invloed op jou?
  - Speelt het bijgeloof in de Marokkaanse samenleving in Nederland een rol?
- Wat vindt je het belangrijkste in het leven?
  - Hoe wil je dat bereiken?
- Hoe zie je jezelf over zo'n twee jaar?
- Wat wil je worden?
  - Wat doe je om dat te bereiken?
- Heb je een idool, voorbeeld favoriete band of iets dergelijks?

G: Middelen

- Wat vind je van blowen en van mensen die blowen?
- Wat vind je van drinken en van mensen die drinken?
- Wat vind je van gokken en van mensen die gokken?
- Wat vind je van XTC en van mensen die XTC slikken?
- Wat vind je van coke en van coke-gebruikers?
- Wat vind je van heroïne en van heroïne-gebruikers?
- Wat vind je van speed en van speed-gebruikers?
- Wat vind je van tripmiddelen en van mensen die trips gebruiken? (paddestoelen en lsd)

	nooit of aantal	elke maand	elke week	elke dag
Hoe vaak blow je?				
Hoe vaak drink je?				
Hoe vaak gok je?				
Hoe vaak gebruik je xtc?				
Hoe vaak gebruik je coke?				
Hoe vaak gebruik je speed?				
Hoe vaak gebruik je heroïne?				
Hoe vaak gebruik je tripmiddelen?				

- Ken je mensen die dealen?
  - Hoe gaat dat in zijn werk?
  - Wat vind je daarvan?
- Ken je mensen die koerieren?
  - Hoe gaat dat in zijn werk?
  - Wat vind je daarvan?
- Hoe zit het nou met de (hasj)handel vanuit Marokko?
- Wat vond je van dit interview?

Bedankt!!

Voor interviewer;

- verloop interview:

Bijlage 5   Sociale kaart

Overzicht van de intermediairen en instanties die ik tegen ben gekomen tijdens mijn afstudeeronderzoek

- Hans Neeskens tel:030-2396440; ambulante jongerenwerker bij Makosa en andere centra.
- Ahmed Marouan tel:030-2396278; stedelijk coördinator allochtonenbeleid. Bureau Tolsteeg.
- Vincent de Gast tel:030-2517853; docent algemene voorbereiding maatschappij en beroep op het Prisma college, culturele minderheden coördinator, lid werkgroep Nederlands als tweede taal.
- Naima Amdini; consulent voor Marokkaanse meisjes op het prisma college; een positie tussen school en leerlingen in. Tel. 030-2517853.
- STADE ondersteunende instelling voor kinderen en volwassenen tel 2310041
- Gemeente; Albert Vught (jongeren) 2331313 of Lus Brouwer (jeugd) 2331313.
- Ahmed el Makhtari; equivalent van Naima op Prisma college maar dan voor jongens. Op donderdag werkzaam op afdeling 'Triatlon' van het Prisma college tel: 2880821
- Rafia (...) jongerenwerker te Makosa, Koppestokstraat 38 tel: 2430844. Deze tip gekregen van Hans Neeskens die het te druk had om mij te helpen. Rafia werkt met jongeren en tieners op ma. di. wo. van 12.00h tot 20.00h en op wo tot 21.30h
- Buurthuis Zuilen, telefoon 2445436. 'Marokkaans Kader Zuilen' wordt vanuit dit jongeren centrum gecoördineerd, contactpersoon Mohammed Soa.
- Frans de Vos reclassering Utrecht, vroeger was Frans werkzaam bij het methadon project; B111. Hij heeft nu minder met Marokkanen te maken maar weet er wel veel over. Hij is auteur van CAD-cahier 8 "Een verlaten generatie." Werkt bij reclassering, te bereiken bij Centrum Maliebaan 2723434
- Jongeren centrum Aoxomoxoa, Verlengde hoogravenseweg 37 3525 BB tel. 2887856 medewerkers Mohammed Zagoghi, Bert van de Ploeg
- Jongeren centrum Impact, Cremerstraat 253 3552 BJ tel. 2948167 medewerker Emin Jilmaz; op maandag en woensdag zijn er veel Marokkanen in dit jongeren centrum.
- Jongeren centrum Kanaleneiland, Livingstonelaan 1350 3526 JX. Bert van de Ploeg e.a. tel. 2898437; Soos: ma 14-17h, zo 14-17h, di 18.30-22.00h en ook nog veel activiteiten zoals theorie-cursus voor autorijden, koken. Wijk zuid-west.
- Buurthuis Kanaleneiland-zuid Marco-Pololaan 115/117 3526 GB tel. 2881241; de hele week geopend van 09.00h tot 17.00h donderdag en vrijdag minder druk. Project Marokkaanse ouders loopt in dit centrum; een interview gedaan met een actieve vader in dit jongeren centrum.
- Moskee bij het NS-station in Overvecht; hier is een Imam die zich veel heeft beziggehouden met Marokkaanse jongens, hij spreekt Engels. tel nr. 030-2620234. Winterboeidreef 2-4.
- Jongeren centrum in Kanalen-eiland speciaal voor oudere Marokkanen (18+), 'de Rijn', meer info bij 2898437
- Strand, Catharijnesingel 56 tel; 2332412 ; spreekuur van 11.00-14.00h (veranderd in 14-16h volgens briefje op de deur), medewerkers niet beschikbaar voor gesprek met ande-

ren dan randgroepjongeren.

- Jeugdcentrum 'Transit' in Overvecht, Moldaudeef 15 tel. 2622744. geopend: ma. di. wo. do. vr. 18.30-21.00h en zondag van 16.30h-21.00h. Contactpersoon: Angelique de Rijk.
- Centrum Maliebaan postbus 14116 3508 SE Utrecht tel. 2334513 of: Centrum Maliebaan, Biltstraat 111, tel. 2334558 vragen naar Mammoun Loukili, Moustafa Hamid of Ayhan Yalin (projectleider allochtonen hulpverlening). Bellen vrijdag ma.-ochtend of woensdag (=administratie-dag), onregelmatig aanwezig. Ze zijn bezig een laagdrempelige voorpost op te zetten, een wijkpost en een motivatie-centrum {in Amsterdam bestaat die al in de vorm van I(ntercultureel).M(otivatie).C(entrum)}. Beide projecten moeten in de zomer van 1997 van start gaan.
- Omar ben Ali, werkzaam bij het M.I.U. (multicultureel instituut Utrecht), ook wel; 'De Sluis'. Hij is consulent voor allochtone jongeren. tel. 23138333
- Aangeraden persoon bij de gemeente, die ook het project 'jeugd en veiligheid coördineert: Bert Dippendaal tel. 2865932.
- C.B.S tel. 070-3373800; ze hebben weinig gegevens over Marokkaanse jongeren volgens gesproken persoon van de afdeling onderwijs. Hij verwees mij door naar het Sociaal Cultureel Planbureau (s.c.p.) dat zich bevindt in Rijswijk 070-3198711 De cijfers die voor mijn onderzoek interessant zijn, staan in de 'rapportage minderheden 1996. Te bestellen bij 070-3819900 (45 gulden).
- Het gemeentelijk onderzoeksbureau, tegenwoordig 'dienst stadsontwikkeling' is te bereiken op tel:2864001. Cijfers te verkrijgen bij het I(nformatie) C(entrum) U(trecht). Bijvoorbeeld overzicht met cijfers over wijken; bewoners naar etniciteit, criminaliteit etc.
- Forum, instituut voor multiculturele ontwikkeling. Postbus 201 3500 AE Utrecht tel. 2940037. Hier is ook een goede bibliotheek aanwezig.
- Voor veel adressen in Utrecht is het overzichtsboekje 'Welzijnorganisaties Utrecht' uitgegeven door 'Stade' aan te raden.

Bijlage 6

Utrecht, 21 mei 1997

aan: opsporingsambtenaren
(hulp)officieren van justitie

van: drs H.T. Verbraeck
wetenschappelijk medewerker Universiteit Utrecht
Centrum voor Verslavingsonderzoek

betreft: veldonderzoek van Imar Faasen

Edelachtbare heer,

Sinds een aantal maanden is één van mijn studenten, Imar Faasen, bezig met zijn afstudeeronderzoek. Het betreft een onderzoek naar de criminaliseringsprocessen van jonge Marokkanen en de aard en omvang van druggebruik, die in deze processen een rol spelen. Imar Faasen gebruikt verschillende methoden om zijn onderzoeksgegevens te verzamelen. Eén methode van onderzoek is een participierend veldwerk onder jonge Marokkanen.

Hoewel ik hem op het hart heb gedrukt tijdens dit veldwerk geen domme dingen te ondernemen, is het zeer wel mogelijk dat zijn onderzoeksgroep hem deelgenoot maakt van criminele activiteiten. Tevens is het mogelijk dat hij tijdens deze activiteiten wordt gearresteerd. Indien dit gebeurt, vraag ik u vriendelijk in overweging te nemen dat Imar Faasen niet begonnen is met een criminele loopbaan, maar bezig is met een wetenschappelijk onderzoek.

Gaarne ben ik te allen tijde bereid één en ander mondeling te komen toelichten. U kunt mij zeven dagen per week, 24 uur per dag, om een toelichting vragen.

Vriendelijke groet,

H.T. Verbraeck